

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

**Komparace české, východoasijské a angloamerické
populární četby pro dívky**

Diplomová práce

Autor: Bc. Lucie Vávrová
Studijní program: N7504
Studijní obor: Učitelství pro střední školy - český jazyk a literatura
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - francouzský jazyk a literatura
Vedoucí práce: Mgr. Michal Čuřín

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Lucie Vávrová

Studium: P13334

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství pro střední školy - český jazyk a literatura, Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - francouzský jazyk a literatura

Název diplomové práce: **Komparace české, východoasijské a angloamerické populární četby pro dívky**

Název diplomové práce AJ: The comparison of Czech, Eastern Asian and Anglo-American popular reading for girls

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Autorka se v diplomové práci zaměří na definování a popis současné produkce triviální či populární literatury určené dívkám. Budou určeny shodné a rozdílné momenty tohoto typu literatury s ohledem na místo původu. Práce neopomine záležitost subkultur utvářejících se kolem vybraných žánrů populární literatury. Součástí práce je také oddíl věnovaný možnému didaktickému využití ve školním prostředí.

Anotace:

Autorka se v diplomové práci zaměří na definování a popis současné produkce triviální či populární literatury určené dívkám. Budou určeny shodné a rozdílné momenty tohoto typu literatury s ohledem na místo původu. Práce neopomine záležitost subkultur utvářejících se kolem vybraných žánrů populární literatury. Součástí práce je také oddíl věnovaný možnému didaktickému využití ve školním prostředí.

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Michal Čuřín

Oponent: Mgr. Petra Bubeníčková, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 13.2.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením Mgr. Michala Čuřína samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 25. 5. 2015

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. Michalu Čuřínovi za odborné vedení, vstřícnost a cenné připomínky, jež mi poskytl v průběhu vypracovávání této diplomové práce.

Anotace

VÁVROVÁ, Lucie. *Komparace české, východoasijské a angloamerické populární četby pro dívky*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 107 s. Diplomová práce.

Cílem této diplomové práce je poskytnout recipientovi základní orientaci v žánru populární dívčí četby. Práce je zaměřena na definování a popis současné produkce triviální či populární literatury určené dívkám. Všímá si shodných a rozdílných momentů tohoto typu literatury s ohledem na místo jejího původu. Objekty komparace jsou zejména ustálená témata, stereotypní dějové zápletky, typičtí hlavní protagonisté, čas, prostor a jazyk v nejsilnějších subžánrech české, angloamerické a východoasijské dívčí paraliteratury. Součástí práce je rovněž oddíl věnovaný možnému didaktickému využití triviální četby ve škole, a to jako prostředku informačního, prevenčního a biblioterapeutického, ale také jako nástroje sloužícího k rozvíjení čtenářských kompetencí žáků.

Klíčová slova:

populární literatura

manga

dívčí populární četba

Annotation

VÁVROVÁ, Lucie. *The comparison of Czech, Eastern Asian and Anglo-American popular reading for girls*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2015. 107 pp. Dissertation.

This dissertation aims to provide its recipient with the basic knowledge of a literary genre of popular reading for girls. The dissertation focuses on the definition and the description of the current production of trivial or popular literature for girls. The identical and the different moments of this type of literature are determined with regard to the place of its origin. The objects of comparison are the invariable topics, stereotypical storylines, typical main characters, time and spatial attributes, as well as the language of the most popular Czech, Anglo-American and East-Asian subgenres of paraliterature for girls. The thesis also includes a section devoted to the potential didactic application of trivial literature for girls in the school environment; as an information, preventive and bibliotherapeutic tool, but also as a way of developing the readers' competences.

Keywords:

popular literature

manga

popular reading for girls

Obsah

Úvod	9
I. ČÁST	
1. Vymezení pojmu populární četba	10
1. 1 Manga	13
1. 2 Manhwa	16
2. Dívka jako typ čtenáře	17
2. 1 Kdo je „dívkou“ v českých poměrech	17
2. 2 Kdo je „dívkou“ v angloamerickém prostředí	19
2. 3 Kdo je „dívkou“ v Japonsku a Jižní Koreji	19
2. 4 Charakteristiky dospívající čtenářky	20
2. 4. 1 <i>Psychologická charakteristika pubescentní dívky</i>	20
2. 4. 2 <i>Charakteristika čtenářství pubescentní dívky</i>	22
2. 4. 3 <i>Psychologická charakteristika adolescentní dívky</i>	24
2. 4. 4 <i>Charakteristika čtenářství adolescentní dívky</i>	26
3. Populární četba pro dívky	28
3. 1 Proměny dívčí literatury v českém prostředí	29
3. 2 Angloamerická populární četba pro dívky	32
3. 2. 1 <i>Vznik a proměny milostného románu pro mladé dospělé</i>	33
3. 3 Romantická shoujo manga a manhwa	34
II. ČÁST	
4. Komparace současné české, východoasijské a angloamerické populární četby pro dívky	36
4. 1 Současná česká populární četba pro dívky	36
4. 1. 1 <i>Proměny v žánru české dívčí populární četby posledních patnácti let</i>	45
4. 1. 2 <i>Jazyk současných českých dívčích románů</i>	46
4. 2 Současná východoasijská romantická shoujo manga a manhwa	47
4. 2. 1 <i>Témata zobrazovaná v romantické shoujo manze a manhwe</i>	52
4. 2. 2 <i>Jazyk shoujo mangy a manhwy</i>	54
4. 3 Současná angloamerická populární četba pro dívky	54
4. 3. 1 <i>Problémová témata období dospívání v angloamerickém YA milostném románu</i>	61
4. 3. 2 <i>Jazyková rovina angloamerických milostných románů pro dospívající</i>	64
4. 4 Shrnutí	65

III. ČÁST

5. Didaktické využití dívčí populární četby	68
5.1 Didaktické využití populární dívčí prózy v hodinách českého jazyka a literatury	71
Závěr	75
Seznam použité literatury	77
Internetové zdroje	79
Seznam tabulek	81
Seznam použitých zkratk	82
Seznam příloh	83

Úvod

Se zavedením státních maturit v roce 2011 se, mimo jiné, změnila také podoba ústní části závěrečné zkoušky. Žáci mají za úkol od prvního do čtvrtého ročníku načíst dvacet knih vybraných ze školního seznamu literárních děl a následně o nich dokázat u maturity pohovořit. Pro ty, mezi jejichž zájmy nepatří literatura, je mnohdy tento požadavek významnou překážkou. Obzvlášť pokud na školních seznamech četby četně figurují několika set stránková a náročná literární díla typu *Anna Kareninová*, *Bídníci* apod. Nezáměr žáků o četbu se pak rychle proměňuje v negativní postoj k literatuře, nechut', nebo dokonce v odpor k ní. Neděje se tak však pouze v souvislosti s maturitní četbou, nýbrž i v kontextu s „povinnou“ četbou na základní škole. Je proto velkou výzvou pro vyučujícího předkládat žákům takové knihy, které by jejich vztah k četbě postupně rozvíjely pozitivním směrem. Rozhodně to však neznamena, že by měl vyučující výše zmiňovaná náročnější literární díla opomíjet, nicméně je třeba, aby měl vždy na paměti, že žák k jejich četbě musí nejprve čtenářsky i osobnostně dospět.

V prvé řadě je obzvlášť důležité zbavit žáka jeho nechuti ke školní četbě, která vyplývá z jejího povinnostního charakteru a z představy, že díla klasiků doporučená vyučujícím musejí být nudná. Jedinou možností, jak tento způsob smýšlení změnit, je seznámit žáka nejprve s takovou literaturou, která ho bude bavit, která bude podána pro něj přijatelnou formou a která se bude zabírat tématy, jež ho zajímají a jsou mu blízká. V tomto ohledu představují dobrý výchozí bod knihy, po nichž žák sahá iniciativně sám, „mimo“ školu, to znamená díla z žánru fantastické a sci-fi literatury, detektivky či dívčí romány. Obratný vyučující poté dokáže přivést žáka skrze triviální četbu až k dílům vysoké umělecké literatury, aniž by ho znechutil.

Aby však mohl vyučující populární literaturu při své práci využít, musí mít o jejích možnostech sám dobrý přehled, což není vůbec snadný úkol vzhledem k tomu, že je knižní trh přesycen různě kvalitními publikacemi tohoto typu a neexistuje žádná systematická kritika, jež by populární četbu třídila.

Při výběru vhodné školní četby z žánru dívčího románu se vyučujícímu může stát oporou tato diplomová práce. Jejím cílem je definovat, popsat a porovnat současnou populární četbu pro dívky podle místa jejího původu a podat návrhy na možné využití dívčí literatury ve škole.

První část práce se bude zabývat vymezením žánru populární dívčí četby, jejími obecnými charakteristikami i specifiky dívčího čtenářství. Záměrem druhé části bude porovnat současnou českou, angloamerickou, japonskou a jihokorejskou dívčí populární četbu. Objekty komparace budou zejména ustálená témata, stereotypní dějové zápletky, typičtí hlavní protagonisté, čas, prostor a jazyk v nejsilnějších subžánrech dívčí paraliteratury v jednotlivých oblastech. Třetí část bude věnována didaktickému využití dívčí četby ve školním prostředí; její informační a prevenční funkci, biblioterapeutickému účinku a možností při rozvoji čtenářských kompetencí. Rovněž budou uvedeny praktické příklady, jak lze s úryvky z dívčí četby konkrétně pracovat v hodinách českého jazyka a literatury.

I. ČÁST

1. Vymezení pojmu populární četba

Na poli literární vědy a kritiky se již léta vedou diskuze o tom, jaké nejjednoznačnější pojmenování pro literaturu na okraji zvolit, jak ji v rámci systému literární tvorby chápat, zda se jí vůbec zabývat, jak ji hodnotit a podobně.¹ Dodnes však nebylo přijato jednoznačné stanovisko, jak takovou literaturu pojímat. Těm, kteří považují populární četbu za nehodnotnou, je umožněno se od jejího zkoumání distancovat. Nicméně jak ve své knize *Marsyas čili na okraj literatury* tvrdí Karel Čapek², jeví se jako nepatřičné, aby literární kritika ignorovala literaturu, jež je čtena více než ta umělecká: „... kritika nemá pokdy, aby si všimla toho, co čtou statisíce neznámých čtenářů. Kritika musí pojednat o sbírce 17 básní, vydaných ve 250 číslováných výtiscích. Zajímá se o literaturu, ale nezajímá se o její okraj. Jenže na tom okraji se najde ledacos: především lid.“ A právě tento „lid“, o němž Čapek hovoří, je důležitým argumentem k tomu, proč je třeba, aby se literární kritika i literární věda triviální četbou zabývaly. V populární literatuře se zrcadlí dobová společenská realita, „pocity, názory a předsudky, jaké v nejširších lidových kruzích převládají“³. Společenské změny se ale, jak uvádí Pavera⁴, odrážejí také v metamorfózách funkce konzumní četby a v proměnách recipientových požadavků na četbu.

Populární četba, populární literatura, triviální literatura, paraliteratura, masová lidová četba, konzumní četba, četba pro dlouhou chvíli, to jsou pouze některé z přídomků, jimiž jsou označovány prozaické texty nízké kvalitativní úrovně. Nízká kvalita je jim přisuzována kvůli jejich ústupkům estetické funkci, k nimž nezřídká dochází v autorově či nakladatelově snaze o komerční úspěch. Estetická

¹ Různé náhledy např. v souboru statí ze 40. Bezručovy Opavy zabývajících se touto problematikou: *Populární literatura v české a slovenské kultuře po roce 1945*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 1998.

² ČAPEK, Karel. *Marsyas, čili, Na okraj literatury*. Praha: Československý spisovatel, 1971, s. 141.

³ SIROVÁTKA, Oldřich. *Literatura na okraji*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 90.

⁴ *Populární literatura v české a slovenské kultuře po roce 1945*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 1998, s. 39.

funkce ale není nejvyšším cílem takovéto literatury.⁵ Populární četba se snaží recipienta zejména pobavit, odvést jeho myšlenky od reality všedního dne, dovolit mu si odpočinout, uspokojit jeho citové potřeby a dobrodružné touhy. Podle K. Čapka⁶ je však i zábavná a rekreační funkce nedílnou součástí literárního díla: „... *chci se přiznat, že čekám od umění, aby bylo jistou kratochvílí; nebo řekněme jakýmsi potěšením. Já vím, že má nad to jiné, velké i tajemné úkoly; ale tento není z posledních... Aktuálním úkolem umění je zabít nudu, stesk a šedivost života; činí-li více než to, tím lépe.*“

Konzumní četba plní vedle funkce zábavné a rekreační také funkci informační, poznávací, prevenční a biblioterapeutickou. Poskytuje čtenáři základní orientaci v rozličných tématech⁷ a může mu pomoci ve složitých životních situacích, jednak jako prostředek psychického odpočinku, jednak jako výchozí bod pro nalezení řešení problému.

Populární četba není vždy esteticky kvalitní, ale má také svoji hodnotu. Libor Pavera⁸ tvrdí, že masová literatura představuje, vedle umělecké literatury a folkloru, nedílnou součást literárního systému a bez jejího probádání nelze komplexně, adekvátně, ani správně diagnostikovat současnost a minulost literatury. Bez jejího poznání si literární vědec všímá pouze určité části literárního systému, nikoli systému jako celku. Obdobným způsobem pojímá populární četbu také Ondřej Sirovátka⁹. Naproti tomu Peter Liba¹⁰ a Pavel Janáček¹¹ nevnímají konzumní četbu jako plnohodnotnou složku literárního systému, ale vytvářejí dva modely literatury. V rámci prvního modelu je populární literatura chápána jako okrajová část literatury umělecké, jako její nežádoucí prvek. V rámci modelu druhého je pak pojímána jako zcela samostatné centrum.

⁵ Na rozdíl od tzv. literatury vysoké, která je určena vzdělanému recipientovi a její prvořadou složku představuje estetičnost. Důležitým měřítkem estetičnosti je přitom originalita a kvalita autorské práce.

⁶ ČAPEK, Karel. *Marsyas, čili, Na okraj literatury*. Praha: Československý spisovatel, 1971, s. 176.

⁷ Sexualita, rozvod, nemoc, partnerské vztahy,...

⁸ *Populární literatura v české a slovenské kultuře po roce 1945*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 1998, s. 39.

⁹ SIROVÁTKA, Oldřich. *Literatura na okraji*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 89.

¹⁰ LIBA, Peter. *Kontexty populárnej literatúry*. Bratislava: Tatran, 1981, s. 5.

¹¹ JANÁČEK, Pavel. *Literární brak: operace vyloučení, operace nahrazení, 1938-1951*. Brno: Host, 2004, s. 22-23.

Literatuře na okraji jsou přisuzovány i jiné obecné charakteristické rysy. Podle Jiřího Urbance¹² se populární četba zaměřuje především na pestrý, napínavý a dojemný děj, její kompozice je schematická a příběh většinou končí happy-endem. Dále dle něj postavám chybí psychologická hloubka a jejich kresba je zjednodušená. Konzumní četba postrádá originalitu literatury umělecké, snaží se vyhovět požadavkům publika (většinou masových recipientů), neklade přehnané požadavky na čtenáře, často mu zprostředkovává již kompletní situace a emoce a neočekává od něj složité interpretace. Libuje si ve vnějších efektech a uplatňují se v ní jednoduché jazykové prostředky, které umožňují snadné čtení.

Ne vždy jsou však v triviální literatuře všechny výše uvedené vlastnosti striktně obsaženy, i proto je někdy obtížné zařadit literární text k beletrii nebo k populární četbě. Dle O. Sirovátky¹³ mezi nimi existuje jen velmi tenká hranice, poněvadž autoři populární četby mnohdy imitují náměty i techniku umělecké literatury. Dále však Sirovátka¹⁴ dodává, že postupy triviální literatury nelze vysvětlit pouze jako nápodobu beletrie, protože si vytvořila vlastní literární techniku a má tedy vlastní, samostatný literární vývoj a platí v ní poněkud jiné principy. Především se žánry populární literatury nevyvíjejí tak rychle jako žánry beletristické, k čemuž dochází v kontextu rozdílného vztahu beletrie a populární literatury k originalitě. Beletrie klade důraz na invenci a osobitost textu, zatímco populární literatura na imitaci, konvenci a schematičnost.

Ani díla klasifikovaná jako populární četba nejsou kvalitativně stejná, existují i zábavné a populární knihy, které jsou umělecky hodnotné (příkladem mohou být sci-fi romány Ondřeje Neffa) a blíží se kvalitami beletrii, ty nicméně představují menšinovou část celé triviální produkce a odtud potom všechna pejorativní označení pro tento druh četby.

¹² *Populární literatura v české a slovenské kultuře po roce 1945*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 1998, s. 111.

¹³ SIROVÁTKA, Oldřich. *Literatura na okraji*. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 10.

¹⁴ *Ibid.*

1. 1 Manga

Specifický typ japonské populární četby představuje manga. Slovo *manga* je vytvořeno ze dvou ideogramů, „man“ a „ga“, které, jak deklaruje Gravett¹⁵, znamenají v překladu cosi jako *šílené kresby či improvizované obrázky*. Toto označení poprvé použil umělec Hokusai v roce 1814 k popisu hravého ducha svých osobních skic.¹⁶ Dnes si pod termínem manga představujeme japonský komiks, jenž se určitým způsobem liší od dalšího nejrozšířenějšího komiksu na světě, amerického.

Zatímco americký komiks je primárně určen zejména pro děti a sběratele mužského pohlaví, japonská manga svým kvantem subžánrů oslovuje celou společnost, lidi různého věku, pohlaví, zájmů a zaměstnání. O popularitě mangy svědčí už to, že tvoří 40% veškeré literární produkce v Japonsku.¹⁷ Jako každá četba v době moderních technologií však manga v současnosti zaznamenává ve své rodné zemi úpadek, což prokazuje i výpověď experta na japonskou pop kulturu, F. Schodta¹⁸: „*Už nevidíte lidi, kteří si čtou mangu ve vlaku...Lidé ve vlacích nečtou nic...Teď jsou na svých telefonech, poslouchají muziku, posílají esemesky.*“ I přes to ale manga zůstává jedním z nejčtenějších žánrů japonské literatury a mezi mladou generací tím vůbec nejčtenějším. Paradoxně, zatímco v Japonsku manga zažívá úpadek, ve Spojených státech zaznamenává v posledních letech obrovský rozmach.¹⁹

Přitažlivost mangy způsobuje především její jednoduchý styl kresby vyznačující se čistými liniemi a jistými tahy. Manga postavy jsou typické svými rafinovanými účesy, velkýma, detailně propracovanými očima, malými ústy, naznačenými špičatými nosíky, špičatými bradami a mnohdy disproportionálními těly. Ústřední roli při vyjadřování názoru či emocionálního prožívání postav sehrává citlivé zachycení drobných změn v mimice obličeje. Dynamický pohyb postav

¹⁵ GRAVETT, Paul. Manga. *COMICS, GRAPHIC NOVELS, MANGA* [online]. 2006 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://www.paulgravett.com/articles/article/manga>

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ MASAMI, Toku. Shoyo Manga: Girl Power!. *Chico Statements: CSU* [online]. 2006 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: http://www.csuchico.edu/pub/cs/spring_06/feature_03.html

¹⁸ KAI-MING, Cha. Discovering Manga with Frederik Schodt. *Publishers Weekly* [online]. 2010 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: [http://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/new-titles/adult-announcements/](http://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/new-titles/adult-announcements/article/41800-discovering-manga-with-frederik-schodt.html)

article/41800-discovering-manga-with-frederik-schodt.html

¹⁹ COLE, Pamela a Party CAMPBELL. Trends and Issues in Young Adult Literature. *Young adult literature in the 21st century*. Boston: McGraw-Hill Higher Education, 2009, s. 69.

vystihuje jejich poloha těla v prostoru (důležitou funkci má úhel zobrazení). Prostředí, v němž se postavy pohybují, je vykresleno realisticky a s důrazem na detail. Poblíž těl či věcí vykonávajících pohyb navíc bývají zapsaná citoslovce (bum, tik tak, vrrrm, apod.). Interjekce slouží i k ujasnění prožívání postav (oh - pro údiv, ba-dump - pro tlukot srdce v blízkosti atraktivní osoby, blush - když se stydí, apod.).

Tradiční manga kresba se realizuje tuší, v současnosti však mangakové, autoři mangy, používají i jiné techniky jako např. perokresbu či pastel. Z uvedeného vyplývá, že na rozdíl od barevného amerického komiksu, je manga černobílá (výjimku tvoří většinou barevná úvodní strana kapitoly). Omezení černobílou kresbou zapříčinilo, že se „užití základních prvků mangy v Japonsku rozvinulo spolu s bohatými sémiotickými a sémantickými konotacemi“²⁰. „Mangy jsou naplněné sémiotickými znaky, kterým čtenáři rozumí.“²¹ Jedná se o ustálený způsob komunikace mezi mangakou a čtenářem, realizovaný zařazením určitého prvku, jenž s sebou nese jisté konotace (např. kytičky kolem postav znamenají dobrou náladu, růže přitažlivost postavy, černo za postavou vztek, nevyšrafované světlé vlasy znamenají osobu ze Západu, apod.).

Manga se čte zprava doleva, seshora dolů. Jako každý komiks i manga vypráví příběh prostřednictvím sledu rámečků. Každý rámeček obsahuje text a obrázek, případně text a (např. šrafované) pozadí nebo pouze obrázek a pouze text. Jednotlivé rámečky mohou být za sebou řazeny horizontálně v řádcích či vertikálně ve sloupcích. Často se ale stává, že se místy střídají obrázky různých velikostí a tvarů, čímž se pravidelné řazení rozrušuje. Tento postup vyvolává ve čtenáři pocit jisté naléhavosti, dramatu nebo nepokoje. Zhuštěný a maximálně srozumitelný text promluv postav je umístěn v bublinách, které vycházejí od úst protagonistů. Vnitřním monologům postav bývá v manze vyčleněn samostatný rámeček, jenž neobsahuje nic víc než pozadí a samotný text vnitřní promluvy, nebo se zapisují volně mimo bubliny často překrývající obrázek.

²⁰ MASAMI, Toku. Shjo Manga: Girl Power!. Chico Statements: CSU [online]. 2006 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: http://www.csuchico.edu/pub/cs/spring_06/feature_03.html

²¹ *Ibid.*

Jednotlivé série mangy vycházejí většinou po kapitolách v pravidelném měsíčním intervalu ve speciálních časopisech (jakýchsi almanaších mangy), v nichž se nachází více sérií od různých autorů. Nejběžněji čítá jedna kapitola mezi třiceti a pětatřiceti stranami. Když se série stane populární, vydá se v samostatném sešitě (tankóbonu), který obsahuje jeden svazek mangy tvořený několika (často pěti) kapitolami.

Manga disponuje velkým množstvím subžánrů. V jejich rozlišení se uplatňují zejména dvě základní kritéria hodnocení; oblast zájmu mangy (např. historická, romantická manga, fantastická manga, yaoi²² manga, ...) a její zaměřenost na určitou demografickou skupinu (např. josei - dospělé ženy, shoujo - dívky, seinen - dospělí muži, shounen - chlapci). Podrobněji se této problematice bude věnovat kapitola 4. 2 *Současná východoasijská romantická shoujo manga a manhwa.*

S mangou a manga postavami se lze v Japonsku setkat téměř všude; v reklamách televizních i časopiseckých, na reklamních poutačích na ulici, na hračkách, samolepkách, dokonce i v učebnicích...

Manga inspiruje také herní a filmový průmysl. Vycházejí například populární otome hry, videohry zaměřené na dívky a ženy. Fungují na obdobném principu jako gamebooky, jsou však v elektronické podobě. Hráčka čte krátké texty zakončené vždy nabídkou dvou (či více) možných cest příběhu. Volí takové cesty, o nichž si myslí, že ji dovedou k cíli, jímž bývá nejčastěji zisk lásky vysněného prince. Hry jsou zaměřené na obratnost dívek v sociálních vztazích, na etické chování apod.

Na filmové umění působí manga v oblasti jednak animovaných a jednak hraných seriálů. Animované seriály užívající specifický způsob manga kresby, či přímo animující reálně existující mangu, se nazývají anime. Konkrétní manga série, obvykle ty nejpopulárnější, se dočkají i zpracování v hraný seriál, jemuž se říká dorama²³. Anime jsou většinou japonská, zatímco v případě dramát dochází ke ztvárnění japonské mangy mnohdy i jinou východoasijskou produkcí, nejčastěji jihokorejskou, ale občas i čínskou či tchajwanskou (např. *Hana Yori Dango* má zpracování japonské, korejské, tchajwanské i čínské).

²² Yaoi = milostný příběh homosexuálů, obsahuje explicitní sexuální interakce

²³ Dorama jsou k dispozici na www.viki.com.

Japonská produkce mangy je enormní, denně vycházejí odhadem desítky nových kapitol mang, zahraniční trh je proto velmi výběrový. Oficiálně se překládají pouze některé mangy a v mnohých zemích (například v ČR) manga téměř vůbec v tištěné (knižní nebo časopisecké) podobě nevychází. Z tohoto důvodu se kolem mangy utvořil kolektiv fanoušků a nadšenců, kteří naskenované mangy čistí, překládají, editují a následně je publikují na k tomu speciálně určených fanouškovských webových stránkách (např. jednou z největších takových amerických fanouškovských stránek je www.mangafox.me). Překladatelské skupiny se ale utvářejí i pro překlady anime a doramat.²⁴

Největším příznivcům mangy se říká japonsky otaku. S těmi se lze setkat v převlečení (cosplayi) za jejich oblíbené postavy po celém světě na nejrůznějších animefestech, comic conech a manga festivalech.²⁵

1. 2 Manhwa

Manhwa je jihokorejskou obdobou mangy a laikové ji za mangu také často zaměňují. Oba žánry se nicméně v jistých ohledech od sebe liší. Manhwa se čte zleva doprava. Ve stylu kresby se oproti manze používá víc screentone²⁶ a méně klasické stínování šrafami, postavy disponují zvýrazněnými či většími, avšak ne tak enormními, očima a jejich těla jsou proporčně vyváženější. U webtoonů (internetových manhwa komiksů) se opouští černobílé zpracování a obrázky jsou vybarveny přes počítačový software.

Obecně se dá také říci, že se do manhwy promítá více agresivity. Subžánrově se manhwa dělí obdobně jako manga. Je méně populární, ale má své příznivce po celém světě.

²⁴ Na www.viki.com má své překladače i ČR.

²⁵ U nás se každý rok koná Animefest v Brně a Advik v Praze, v Bratislavě potom Comics salón.

²⁶ Metoda nanášení stínů a textur na kresby, dnes se provádí přes počítačový program.

2. Dívka jako typ čtenáře

Pro dospění k definici dívčí populární četby si je nejprve třeba ujasnit, na koho se tato literatura v českém, angloamerickém a východoasijském prostředí obrací, jakému masovému čtenáři se snaží vyhovět. Následující podkapitoly se pokusí na tuto otázku zodpovědět.

2.1 Kdo je „dívkou“ v českých poměrech

Ve *Slovníku spisovné češtiny*²⁷ je heslo *dívka* definováno jako „*nedospělá osoba ženského pohlaví*“. Obdobným způsobem charakterizuje dívku také *Slovník spisovného jazyka českého*²⁸, a to jako „*nedospělou nebo dospívající osobu ženského pohlaví*“. Zůstává však otázkou, co znamená ono „nedospělá, dospívající“, kde spatřovat začátek a konec období, kdy dívka již není dítětem, ale ještě není ani dospělou ženou.

V prvním zmiňovaném bodě se čeští psychologové i vědci zabývající se čtenářstvím v podstatě shodují. Dívka přestává být dítětem s nástupem puberty, tedy kolem jedenáctého až dvanáctého roku života. Z hlediska právního i z perspektivy knihovníků²⁹ však zůstává dítětem až do patnácti let.

O něco komplikovanější je určit moment, kdy se dívka stává dospělou ženou. Na tento mezník jinak pohlíží právo, jinak vývojová psychologie, biologie, sociologie, knihovnická praxe i literární věda.

Z perspektivy biologie se dívka stává ženou již po dovršení pubescence, tedy zhruba ve věku patnácti let, kdy dojde k fyziologickému dozrání pohlavních orgánů. Z pohledu sociologie dosahuje dospělosti po převzetí plné zodpovědnost za svůj život, a to jak v rovině materiální, tak v rovině psychické a sociální (tedy klidně až

²⁷ Heslo „dívka“ ve *Slovníku spisovné češtiny*. *Internetová jazyková příručka* [online]. 2015 [cit. 2015-05-26]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=dívka&Hledej=Hledej>

²⁸ *Slovník spisovného jazyka českého*. *Ústav pro jazyk český* [online]. 2011 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz>.

²⁹ Zdrojem tohoto tvrzení je vyjádření Knihovnického institutu Národní knihovny ČR k dotazu, co knihovníci chápou pod pojmem *mládež*. Čtenáři do 15 let dle institutu navštěvují oddělení pro děti, od 15 do 18 let jsou pak chápáni jako mládež.

ve třiceti letech). Z hlediska právního i z hlediska knihovníků³⁰ se dívka stává dospělou v osmnácti letech. Vývojová psychologie zase vymezuje období dospívání na období trvající od jedenácti do dvaceti let, přičemž je tato životní etapa rozdělována ještě na období pubescence a adolescence. Dívky prožívají pubertu od zhruba jedenácti let do patnácti let, občas se objevuje i údaj do šestnácti let. Adolescencí procházejí od šestnácti do přibližně dvaceti let.

Literární věda vychází z hlediska psychologického, přičemž ji v kontextu s literaturou pro mládež, jinak řečeno pro dospívající, kam dívčí populární četba patří, zajímá nejvíce věková skupina pubescentní³¹. Chmelíková³² pak i přímo v souvislosti s dívčí četbou mluví o cílové skupině pubescentních čtenářek. Někdy je však v kontextu s charakteristikami pubescentního čtenáře uváděna podobnost se čtenářem raně adolescentním, tedy čtenářem ve věku šestnáct případně sedmnáct let.

Velmi zajímavá je nesrovnalost mezi chápáním pojmů *dívka*, *mládež* literárními vědci a knihovníky, zobecněně tedy nesrovnalost na rovině teorie-praxe. Teoreticky jsou za mládež považováni již pubescenti, kdežto v praxi až adolescenti. Ale ani samotní knihovníci nemají na vymezení věkové skupiny čtenářů, pro niž je určena literatura pro mládež zcela jednoznačný názor. Knihovnický institut Národní knihovny udal jako cílovou skupinu literatury pro mládež čtenáře ve věku 15-18 let, leč například v projektu na podporu čtenářství vzniklém pod záštitou Kabinetu informačních studií a knihovnictví FF MUNI v Brně, Čte-Sy-Rád, je nejvyšší věková kategorie čtenářů v sekci *literatury pro děti a mládež* vymezena věkem 14-16 let.

Jak vyplývá z výše uvedeného, na věkové vymezení dospívání mají jednotlivé obory různý názor, neexistuje žádný všeobecně přijímaný model. Tato diplomová práce v kontextu dané problematiky bude pracovat s integrací přístupu teorie a praxe, tzn. postoj literárních vědců a knihovníků. Za dívky tak lze v českém prostředí považovat nedospělé osoby ženského pohlaví zhruba ve věku 12-18 let, byť s plným

³⁰ Z předchozí poznámky pod čarou vyplývá, že knihovníci chápou čtenáře jako dospělého od 18 let, do 18 let je jim přímo určena literatura pro mládež.

³¹ Takto nazývá lit. pro mládež např. Lederbuchová, Homolová.

³² CHMELÍKOVÁ, Věra. *Světová literatura pro děti a mládež*. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity, 1998, s. 20.

vědomím, že se populární literatura určená dívce například dvanáctileté a šestnáctileté může určitým způsobem lišit³³.

2. 2 Kdo je „dívkou“ v angloamerickém prostředí

Názory angloamerických psychologů, knihovníků i literárních teoretiků na to, v jakém věkovém rozmezí lze osobu ženského pohlaví považovat za dívku, se relativně shodují, ačkoli i zde existují teorie, které chápou tuto problematiku poněkud jiným způsobem než mainstream. Dívka je jako nedospělý jedinec ženského pohlaví podřazeným pojmem k pojmu teenager (tzn. dospívající náctiletý jedinec).

V knihovnické praxi se téměř jako synonymum pro teenagera ustálil pojem young adult (YA, mladý dospělý), označující čtenáře ve věku od 12 do 18 let.³⁴ Toto vnímání lze považovat za jakousi syntézu pojetí mládeže českých literárních teoretiků a knihovníků. Dle Jima McCarthyho³⁵, viceprezidenta Dystel & Goderich Literary Management a agenta autorek bestsellerů Richelle Meadové a Jessicy Spotswoodové, je literatura pro mladé dospělé kategorií literatury tvořící pomyslný most mezi literaturou dětskou a literaturou pro dospělé. Dle něj se jedná o literaturu pro teenagery a o teenagerech.

2. 3 Kdo je „dívkou“ v Japonsku a Jižní Koreji

Koho nazýváme dívkou v Japonsku, není zcela jednoznačné. Slovo *shôjo* /šódžo/ se v Japonsku používá obecně pro označení dívky ve věku sedm až osmnáct let (někdy i pro označení mladých žen do zhruba pětadvaceti let). Avšak v souvislosti s literaturou se jím myslí především dívka ve věku od dvanácti či třinácti do osmnácti let.³⁶ Toto věkové vymezení odpovídá vymezení angloamerickému. Zmiňované věkové rozpětí pokrývá přibližně období, kdy japonská děvčata

³³ Například zvolenou tematikou (lyžařský kurz vs. přechod na SŠ, přátelství vs. milostné vztahy, první milování), věkem hlavní hrdinky, jednodušším jazykem, apod.

³⁴ CART, Michael. The Value of Young Adult Literature. *YALSA* [online]. 2008 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://www.ala.org/yalsa/guidelines/whitepapers/yalit>

³⁵ DOLL, Jen. What Does 'Young Adult' Mean? *The Wire* [online]. 2012 [cit. 2015-05-25].

Dostupné z: http://www.thewire.com/entertainment/2012/f04/what-does-young-adultmean/51316/#disqus_thread

³⁶ MASAMI, Toku. Shôjo Manga: Girl Power!. *Chico Statements: CSU* [online]. 2006 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: http://www.csuchico.edu/pub/cs/spring_06/feature_03.html

navštěvují nižší střední školu (odpovídá naší 7. - 9. třídě, 12-15 let) a vyšší střední školu (odpovídá naší střední škole, je ale pouze tříletá, 15-18 let).

Jihokorejská populární literatura určená dívkám se pak zaměřuje na stejnou věkovou skupinu jako ta japonská.

2. 4 Charakteristiky dospívající čtenářky

Po věkovém vymezení období dospívání, je třeba nahlédnout do psychiky pubescentních a adolescentních čtenářek. Jen tak si lze uvědomit, čím si dívka vývojově prochází a jaké má v tomto období potřeby. Tato specifika se následně promítají do jejích požadavků na četbu, zejména pak do výběru témat, která ji zajímají.

Jak již bylo výše řečeno, psychologie diferencuje období pubescentní a adolescentní jako dvě plnohodnotné části procesu dospívání mající odlišné rysy. Dá se tedy předpokládat, že určité rozdíly budou patrné i v literatuře určené čtenářkám pubescentním a čtenářkám adolescentním. Z tohoto důvodu se zdá žádoucí tuto odlišnost pro naše další potřeby respektovat.

2. 4. 1 Psychologická charakteristika pubescentní dívky

Pubescence je vývojové období, během něhož osobnost prochází významnými fyzickými, psychickými i sociálními změnami. Tyto změny s sebou přinášejí pochybnosti o sobě samém, ale i o své pozici ve společnosti. Pubescentka se snaží o nalezení nové identity, které je v období změn urgováno potřebou jistot.

Prudké hormonální změny zapříčiňují jednak biologické vyzrání pubescentky, při němž její tělo postupně získává proporce dospělé ženy, jednak ovlivňují psychiku dívky, která je v tomto období emočně labilnější a úzkostnější. Tělesné proměny pubescentky doprovázejí změny v chování okolí vůči ní, její vnější atraktivita má svou sociální hodnotu. Z tohoto důvodu začíná zaměřovat pozornost na své tělo, ale i na své oblečení a na celkovou úpravu vzhledu. Dívky trpí nespokojeností se svým zevnějškem více než chlapci, protože se jejich tělo mění nápadněji a jsou stresovanější přísnějšími sociokulturními stereotypy krásy. Vzhled

však není jedinou doménou, které se dostává zvýšené péče. Pubescentka začíná více rozebírat také své vlastní duševní dění. Avšak diferenciaci jeho jednotlivých složek přináší uvědomění si jejich nesouladu: „Dospívající si tak uvědomuje nejen, že „myslí“, „cítí“ a „chce“, ale i to, že mnohdy si něco jiného myslí, něco jiného cítí, něco jiného chce a něco jiného dělá. Tato intrapsychická disharmonie, která provází ve větší či menší míře celou první fázi dospívání, je také jednou z příčin typické nejistoty a vnitřního napětí, které tvoří pozadí charakteristických projevů puberty (labilita nálad, střídání podrážděnosti, nepokoje, neklidu až horečné aktivity s rozmrzelostí, apatií, depresí až úzkostí spolu se snadnou unavitelností, s poruchami soustředění až zhoršení prospěchu, neklidným spánkem atp.).“³⁷ Pubescentka tuto disharmonii překrývá navenek sebevědomým vystupováním a zastíráním vlastních citů. Ale jak tvrdí Lederbuchová³⁸, čím více nových situací zvládne, tím skutečně narůstá její sebevědomí, rovněž však i kritičnost ve vztahu k okolí, jež je navíc umocňována okouzlením svou schopností imaginace řešení problémů spojenou s rozvojem logického a abstraktního myšlení.³⁹ S narůstajícím sebevědomím se dospívající dívka cítí podceňovaná a neprávem omezovaná dospělou společností, proto touží být sama dospělou, aby se z tohoto handicapu vymanila a mohla si dělat, co chce. Potřeba po sebepotvrzení, po individualitě se staví do opozice k potřebě někam patřit, být součástí něčeho. Podle Kalhouse⁴⁰ je hledání identity hledáním rovnováhy mezi těmito dvěma póly. V rámci potřeby někam patřit se v pubertě na sociální rovině odehrává navíc ještě konflikt mezi hodnotami rodiny a hodnotami vrstevnické skupiny, přičemž většinou zvítězí potřeba konformity s vrstevnickou skupinou. Snaha o přizpůsobení se vrstevnické skupině se navenek projevuje mnohdy změnou vizáže, změnou v oblékání, ale i změnou způsobu trávení volného času, změnou v chování, skrýváním svých pocitů (póza „cool, zkušené drsňáčky“). Pubescenti i pubescentky na sebe navíc rádi upozorňují a prezentují okolí, že jsou originální, prostřednictvím své řeči, která je typická užíváním určitých obrátů,

³⁷ PROKEŠ, Josef. Vývojová psychologie - učební text. *Doc. PhDr. Josef Prokeš, Ph.D.* [online]. 2010 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://www.fi.muni.cz/~qprokes/>

³⁸ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Literatura ve škole*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010, s. 61.

³⁹ PTÁČEK, Radek a Hana KUŽELOVÁ. *Vývojová psychologie pro sociální práci* [online]. 2013 [cit. 2015-05-25], s. 46. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14812/VP_nahled.pdf

⁴⁰ KALHOUS, Zdeněk. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002, s. 72.

preferencí některých slov a specifických oslovení i jakousi teatralností.⁴¹ Nacházejí zálibu ve vulgarismech a slangových výrazech.⁴² Za všemi těmito změnami se však neskryvá víc, než silná potřeba přátelství typická právě pro toto období. Z hlediska mezilidských vztahů je pubescence také dobou, kdy dívka prožívá první zamilovanost a získává první sexuální zkušenosti (ke konci období).

Obecně platí, že se „dívky v pubertě projevují navenek zpravidla klidněji než chlapci, jsou společenštější a přizpůsobivější, ale žádná obvykle uváděná výraznější akcelerace duševního rozvoje u nich nebyla potvrzena“⁴³.

2. 4. 2 Charakteristika čtenářství pubescentní dívky

Jak již bylo řečeno, spolu s proměnami osobnosti dochází ke změnám způsobu trávení volného času, zájmů pubescentky. To platí i pro její zájmy čtenářské. Podle Lederbuchové⁴⁴ se v tomto období mění čtenářská potřeba dítěte a dotváří se jeho čtenářský postoj směrem ke čtenářství dospělého. Toto období však bývá pro čtenáře kritické. Čtenářství dítěte je vystavěno mnohým zkouškám, v nichž mnohdy podlehne, neboť není dostatečně vybaveno adekvátními komunikačními nástroji, potom stagnuje, retarduje, popřípadě se čtenářská potřeba zcela utlumí.

V pubertě dochází k diferenciaci čtenářské potřeby dle pohlaví. Chlapci favorizují dobrodružné knihy, zatímco dívky inklinují především k psychologizující próze s dívčí hrdinkou. Pro obě pohlaví obecně platí, že nacházejí zalíbení v „epice s napínavým dějem, se schematizovaným, romanticky pojatým hrdinou nebo hrdinkou“⁴⁵ a preferují explicitně šťastné zakončení příběhu. Dívky lákají láska a milostné příběhy, chlapce zase situace, v nichž sehrává roli mužné chování, rozhodování a jednání.⁴⁶ Výzkum V. Smetáčka⁴⁷ potvrdil, že pubescentky

⁴¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, s. 231.

⁴² *Ibid.*

⁴³ PROKEŠ, Josef. *Vývojová psychologie - učební text. Doc. PhDr. Josef Prokeš, Ph.D.* [online]. 2010 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://www.fi.muni.cz/~qprokes/>

⁴⁴ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Literatura ve škole*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010, s. 62.

⁴⁵ *Ibid.*, s. 71.

⁴⁶ *Ibid.*, s. 63.

⁴⁷ *Ibid.*, s. 69.

upřednostňují příběhy o citovém zrání, s erotickými vztahy, ale zajímají je i životopisné, sociální, historické příběhy, detektivky a fantasy literatura.

Co do kvalit, je dívčí čtenářství dle Lederbuchové vyspělejší. „Dívky čtou raději než chlapci, častěji než chlapci preferují četbu delších pasáží textu a na rozdíl od chlapců dávají přednost knize před časopisem.“⁴⁸ Dívčí čtenářství je rovněž kvalifikovanější (důležitou roli zde sehrává potřeba rozmluvy o přečteném), ale s postupně působícími rozkladnými tendencemi, projevujícími se hlavně v akceleraci zájmu o četbu časopisů a o film jako náhradu četby.⁴⁹

Zásadní je pro pubescentku u četby především naplnění její relaxační a poznávací funkce. Chce se totiž knihou informovat o neznámém světě, ale zároveň se i pobavit, prožívat intenzivní emoce a psychicky si odpočinout. Pubescentky „čtou hlavně pro potěšení a intenzivní citový zážitek... četba jim přináší psychické uvolnění, je náhradní komunikací osamělých, emoční a fantazijní kompenzací neuspokojivého života v pragmatické rodině a racionální škole“.⁵⁰ Vedle toho je pro ně četba příležitostí v soudobé hodnotové krizi „vidět a prožít hodnoty etické v autorské stylizaci krystalicky čisté“.⁵¹ Z tohoto důvodu se Lederbuchová⁵² domnívá, že literatura „provokující citovou a mravní účast pubescentky ve smyslu humánních hodnot i prostředky méně umělecky zdařilými, jako sentimentální četba, je navzdory její neperspektivní úloze v rozvoji čtenářství pro dítě nesmírně důležitá, neboť saturačně supluje žádoucí kvality životního kontextu, který je v procesu relativizace či negace archetypových etických a estetických hodnot ztrácí“.

Pubescentka má silnou potřebu získávat informace o vnějším světě, touží po tom být dospělá. Kniha se jí stává prostředníkem pro prožití situací z reálného světa, které ještě sama z různých důvodů reálně prožít nemůže. Identifikuje se s hlavní protagonistkou, s níž zažívá dobrodružné cesty, zamilovanost, sexuální interakce, apod. Čtenářka se ale nad příběhy příliš nezamýšlí, hltá je v jejich

⁴⁸ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Literatura ve škole*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010, s. 70.

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ TOMAN, Jaroslav. *Dětské čtenářství a literární výchova*. Brno: Cerm, 1999, s. 8.

⁵¹ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Literatura ve škole*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010, s. 67.

⁵² *Ibid.*, s. 67-8.

„základním syžetovém schématu“⁵³. Identifikace s hrdinkou nepředstavuje pro pubescentku pouhé chvilkové vymanění se z vlastní životní reality, ale je pro ni i vzorem jednání dospělého v různých problémových situacích a způsobem, jak si ho skrz hrdinku „nanečisto“ vyzkoušet a osvojit sama, je tedy prostředkem sociálního učení. Tímto postupem překonává nejistoty období pubescence. Identifikace s hrdinkou čtenářce zprostředkovává „včlenění do životní skutečnosti dospělých jako člověka mezi lidmi, ne jako dítěte pociťujícího vůči dospělým přemíru handicapů“⁵⁴. Problémem však zůstává, jak upozorňuje Chaloupka⁵⁵, že je takováto funkce četby jako náhražky skutečných prožitků neperspektivní. Jakmile totiž čtenářka tyto prožitky reálně sama zažije, nemá už potřebu dál číst. Aby děti zdárně přečkaly pubescentní čtenářskou krizi, je třeba v nich pěstovat pozitivní postoj ke čtenářství už před tímto obdobím.

2. 4. 3 Psychologická charakteristika adolescentní dívky

Po pubescenci dochází ke stabilizaci osobnosti v biologické a tělesné, ale částečně i v citové rovině; nastupuje období adolescence, které lze charakterizovat jako „jakési přechodné období, které člověku slouží k urovnání vlastních hodnot, postojů a cílů, aby následně dokázal dobře nakládat se dvěma základními atributy dospělosti – se svobodou a odpovědností.“⁵⁶

Přestože celý proces adolescence spěje k přijetí samostatnosti a zodpovědnosti, adolescenti se osvojení těchto dvou aspektů brání a rádi zjišťují své hranice, zkoušejí nové věci, dokud jim to jejich životní situace dovolí. Dívají se do budoucnosti, uvědomují si její význam, ale důležitější je pro ně jejich aktuální prožívání. Touží po intenzivních prožitcích a všeho chtějí dosáhnout rychle a hned. Z tohoto způsobu smýšlení mnohdy vyvstávají různé krize či nepochopitelné chyby. S nabýváním zkušeností však dochází k vnitřní harmonizaci a uklidnění. Adolescent si osvojuje relativně stabilní vzorce vlastního prožívání a chování. Ustaluje se sebepojetí, ale

⁵³ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Literatura ve škole*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010, s. 62.

⁵⁴ CHALOUPKA, Otakar. *Rozvoj dětského čtenářství*. Praha: Albatros, 1982, s. 383.

⁵⁵ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Literatura ve škole*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010, s. 63.

⁵⁶ PTÁČEK, Radek a Hana KUŽELOVÁ. *Vývojová psychologie pro sociální práci* [online]. 2013 [cit. 2015-05-25], s. 49. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14812/VP_nahled.pdf

rovněž i soustavy postojů, ideálů, hodnot, osobních cílů. Vše se děje v neustálém kontaktu s okolním světem (přírodní, mezilidskou, společenskou, kulturní aj. realitou)⁵⁷, určité poznatky a zkušenosti jsou tedy výběrově odráženy, přehodnocovány, či pouze akceptovány. Zkrátka si adolescenti sami vybírají hodnoty a normy, k nimž chtějí být loajální.

Stejně jako v pubertě platí, že hezký zevnějšek s sebou přináší sociální prestiž, proto bývá dobrým opěrným bodem sebevědomí adolescentky, která si teprve formuje různé postoje a nemá tolik zkušeností.

Ze sociologického pohledu se adolescentka v tomto období připravuje na výkon povolání, osamostatňuje se od rodiny a tím postupně dosahuje sociální zralosti. Vyrovnává se také s tlakem společenských norem, utváří si vlastní konkrétnější plány do budoucna, jež jsou realizovatelné, a formuje si osobní integrovaná východiska jednání,⁵⁸ čímž dosahuje osobní zralosti. Rozvíjí se její schopnost vcítit se do druhých, obzvláště do vrstevníků a od patnácti let začíná navazovat intimní heterosexuální vztahy, tak dociluje i zralosti biologické.

Společnost klade na adolescentku požadavky, které se již vyrovnají v mnohých ohledech požadavkům kladeným na dospělé, očekává se od ní např. cílevědomost, vyšší zodpovědnost a výkony, mravní vyhraněnost atp.⁵⁹

Adolescentka se také musí v tomto období vyrovnat s ženskou rolí. Dívky se podle Carol Gillingové⁶⁰ více definují prostřednictvím vztahů k lidem a méně vlastnostmi, které charakterizují samostatnou identitu. Svoji identitu naplňují spíše kooperací než soupeřením, nejsou tolik motivovány k experimentování a přecházejí k intimitě dříve (svatba, manželství).

Komunikační styl se v tomto období začíná přibližovat běžnému projevu dospělého, ubývá vulgarismů.

⁵⁷ PROKEŠ, Josef. *Vývojová psychologie - učební text*. Doc. PhDr. Josef Prokeš, Ph.D. [online]. 2010 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://www.fi.muni.cz/~qprokes/>

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, s. 265.

2. 4. 4 Charakteristika čtenářství adolescentní dívky

V období adolescence se naplno projevuje neperspektivnost identifikace s hlavní hrdinkou, která je hlavní hybnou silou pubertálního čtenářství. Adolescentní čtenářka nemá již potřebu ztotožňovat se s hrdinkou zažívající nejrůznější situace reálného života, protože jí narůstající samostatnost umožňuje si je prožít sama.⁶¹ Adolescence je hektické období, během něhož se věnuje dospívající spíše aktivním zájmům než pasivnímu čtení. Je pro ni důležitější intenzivní prožitek vycházející z reálného světa (jedinci opačného pohlaví, láska, přátelé, sport, cestování), než zprostředkovaný prožitek situací světa fikčního, knižního.⁶² Avšak zpočátku ve čtenářství přetrvává, byť v menší míře než v pubescenci, ještě potřeba poznání, potřeba informací, neboť adolescentka stále pociťuje nutkání proniknout hlouběji do témat, na něž hledá odpovědi (jedná se zejména o témata týkající se mezilidských vztahů a sexu, ale i témata jako je smysl života, rozhodování se o budoucím směřování). Tímto způsobem si adolescentní čtenářka prostřednictvím literatury upevňuje vlastní postoje, osobní vzorce chování a jednání a vytváří si i vlastní hierarchii hodnot.

S blížící se maturitní zkouškou dívky zaměřují svoji čtenářskou pozornost k „povinné“ literatuře a spíše než dívčí romány vyhledávají díla světových klasiků.⁶³ Kromě školní četby si občas rády přečtou také populární bestsellery a oddechovou četbu, jež jim doporučí jejich kamarádky. Tyto výsledky vyplynuly z šetření, jež proběhlo dne 24. 9. 2015 na Gymnáziu Dr. Emila Holuba v Holicích. Šetření se zúčastnilo 24 patnácti až šestnáctiletých respondentek. Respondentky měly, mimo jiné, v dotazníku (viz Příloha 1) uvést pět svých oblíbených knih, řadících se žánrově k populární literatuře pro dívky, následně měly jmenovat i titul, který by si chtěly v blízké době přečíst. Na čtrnácti dotaznících (tj. 58%) se, ať už u oblíbených knih nebo u plánované četby, objevovaly stejné tituly (konkrétně nejčastěji Hvězdy nám

⁶¹ URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: reflexe české tvorby a recepce*. Olomouc: Votobia, 2004, s. 177.

⁶² *Ibid.*

⁶³ Informace poskytnuta Městskou knihovnou Holice, Holubova 768, 534 01 na základě údajů z interní čtenářské databáze knihovny. Z 25 návštěvnic knihovny ve věku 15-18 let si v měsících leden a únor 2015 půjčilo dívčí román 9 čtenářek.

nepřály, 50 odstínů šedi a Zapisník jedné lásky)⁶⁴. To vypovídá o tom, že adolescentky spolu o knihách hovoří, vzájemně se při výběru čtiva ovlivňují a, podobně jako v pubescenci, s sebou přečtení publikace, jakou čtou kamarádky, nese určitou sociální prestiž.

⁶⁴ Momentálně není řešena nepříslušnost těchto dvou titulů (50 odstínů šedi, Zapisník jedné lásky) k žánru dívčí literatury.

3. Populární četba pro dívky

O pubescenci jsme hovořili jako o období, v němž dochází k genderové diferenciaci čtenářské potřeby. Děje se tak v souvislosti s postupným přijímáním role ženy. Dívka při výběru četby začíná upřednostňovat citový aspekt a orientuje se na problematiku mezilidských vztahů. Tyto dva požadavky na literaturu nacházejí odezvu obzvláště ve dvou typech prózy - psychologické próze a populární próze pro ženy. Populární próza pro ženy (psychologickou prózu nyní nechme stranou) disponuje dvěma větvemi, které se od sebe v jistých vlastnostech (nebo v jejich míře), liší; jedná se o větev ženskou a větev dívčí. Nás bude dále zajímat zejména druhá z jmenovaných.

Populární četba pro dívky, někdy také dívčí próza, dívčí román či dívčí literatura, to všechno jsou pojmy sloužící k označení specifického typu četby určeného pro dívky ve věku od dvanácti do osmnácti let.

Centrálním tématem téměř každého díla spadajícího do kategorie dívčí populární četby je první zamilovanost hlavní hrdinky. Protagonistka se na cestě k naplnění své lásky dostává do rozmanitých konfliktních situací a je vystavována různým osobním zkouškám, které je nucena překonat. Musí se rozhodnout pro správného partnera, vypořádat se s problémy v rodině, ve škole, s potížemi s přáteli, s rivalkami v lásce a přitom si ještě ujasnit svoji budoucnost a utvrdit se ve svých hodnotách. Během tohoto procesu se učí orientovat v mezilidských vztazích a nabývá důvěry v sebe samu. Po překonání všech útrap dociluje žánrově povinného happy endu.

I přes stereotypnost zápletky dívky tuto literaturu čtou, protože je nezajímá ani tak to, jak příběh dopadne, jako spíš, jakými novými zákrutami a cestami se k závěru tentokrát dostanou a jak si s nevšedními a problémovými situacemi poradí hlavní hrdinka. Jsou zvědavé, jakým způsobem autor pracuje s tématy aktuálními v období dospívání, jak je usouvztažňuje a do jakého kontextu je vsazuje. Zatímco hlavní hrdinka zažívá nejistotu a obavy z toho, jak její příběh vygraduje, čtenářka si v bezpečí plynoucím z vědomí dobrého konce užívá jejího tápání.

Stereotypní však není u dívčí populární četby pouze syžet, nýbrž také fabule. Dívčí román disponuje schematickou kompozicí *expozice - krize - katarze*, založenou na posloupnosti drobných všednodenních příhod,⁶⁵ v jejichž rámci dochází k náhodným střetům ústředního páru. Dynamický dějový příběh je nejčastěji vyprávěn z pohledu hrdinky, s níž se mohou čtenářky identifikovat. V tomto procesu sehrává důležitou roli například věk, zájmy, citový svět, povaha, intelekt i mluva hlavní protagonistky, tedy aspekty, jimiž je dospívající čtenářce blízká a sympatická.

Osobitý autorský styl v populární četbě pro dívky prakticky neexistuje. Je téměř nemožné při veškeré schematičnosti a „*málo diferenciované výrazové rovině v lexiku, syntaxi, frazeologii*“⁶⁶ rozpoznat, kdo a kdy daný dívčí román napsal. Mnohdy lze odlišit maximálně generační spřízněnost autorů a diferencovanost příběhů, a to podle intenzity explicitních informací.⁶⁷ Na druhou stranu, nenáročný a přímý autorský styl neklade na čtenářku přehnané požadavky týkající se porozumění textu, navíc vyhovuje hektickému, zrychlenému životnímu tempu prožívání v období dospívání.

3. 1 Proměny dívčí literatury v českém prostředí

Dívčí četba se u nás začala formovat zhruba od poloviny 19. století.⁶⁸ Dělo se tak v souvislosti s probuzením zájmu o ženskou otázku, zejména pak se silicím požadavkem rovnosti žen a mužů v oblasti vzdělávání.⁶⁹ V polovině 19. století ještě nelze v českém prostředí hovořit o dívčím románku jako takovém, obecně se má za to, že jeho základy položila až Eliška Krásnohorská ve své sérii o Svěhlavičce (1. díl vyšel r. 1899), avšak právě do této doby sahají kořeny zmiňovaného žánru. Dagmar Mocná⁷⁰ spatřuje počátky populární dívčí literatury v salónní novele, ale také v literatuře pro děti, s níž se dívčí četba prolínala v příbězích o ctnostných a poslušných dívenkách. Dívčí romány psané na přelomu 19. a 20. století byly ještě

⁶⁵ MOCNÁ, Dagmar. *Červená knihovna: studie kulturně a literárně historická: pohled do dějin pokleslého žánru*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1996, s. 159.

⁶⁶ URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: reflexe české tvorby a recepce*. Olomouc: Votobia, 2004, s. 170.

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ CHMELÍKOVÁ, Věra. *Světová literatura pro děti a mládež*. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity, 1998, s. 20.

⁶⁹ Tato otázka se ale týkala třeba i Anglie, aktivně se v jejím řešení angažovaly sestry Bronteovy.

⁷⁰ MOCNÁ, Dagmar. *Červená knihovna: studie kulturně a literárně historická: pohled do dějin pokleslého žánru*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1996, s. 151.

do značné míry ovlivněné tehdejšími přetrvávajícím chápáním role ženy ve společnosti, byť již byly jisté kroky směrem k rovnoprávnosti žen učiněny.⁷¹ Údělem ženy bylo starat se o děti, o domácnost a záviset na svém manželovi, proto také byly dívky knihami jim určenými k naplnění této role vedeny. Literatura je měla vychovávat a mravně zušlechťovat (takovou lit. psala např. V. Lužická), protože krásná, ctnostná, poslušná a věrná dívka či žena byla ideálem většiny tehdejších mužů. Příběhy dívčí četby se odehrávaly často v prostředí penzionátu. Milostná zápleтка již byla součástí dívčího románu, ale tvořila jen vedlejší dějovou linii. „Jádro příběhu bylo přitom orientováno jinam - směrem k procesu formování dívčiny osobnosti ve střetu s kolektivem vrstevnic.“⁷²

Na přelomu století dochází ke změně postavení ženy ve společnosti. V mnohých zemích získávají ženy volební právo, je jim umožněno studium na gymnáziích, univerzitách, přesvědčují svět o tom, že se svými schopnostmi vyrovnají mužům. Dagmar Mocná⁷³ hovoří o kontrastních podobách dívčího románu na sklonku 19. století; popularitě se těšily překlady divoce romantických příběhů ruské spisovatelky L. A. Čarské, a v domácím prostředí vydávané dívčí romány, v nichž byla nahrazována citová exaltace humornou nadsázkou a situačním vtipem (např. zmiňované série o Svěhlavičce E. Krásnohorské).

Za první světové války ženy prokázaly kvality rovnající se kvalitám jejich protějšků. Muži bojovali na frontě a ženy v péči o rodinu zastávaly i mužskou roli. Studující dívka nebyla již ničím neobvyklým. Tato proměna se odrazila i v dívčí literatuře, která zažívá v meziválečném období boom a přes ustálenost svého žánrového půdorysu se aktualizuje v souvislosti s dobovými proměnami situace ve společnosti. Začínají se v ní projevat emancipační rysy. Příběhy románů pro dívky se už neodehrávají v penzionátech, ale na středních školách a gymnáziích. Studentské prostředí však představuje pouze pozadí hlavní dějové linie, již tvoří milostná zápleтка. Hlavní hrdinky, živé středoškolačky, nesklánějí hlavu před muži, nestávají se usedlými ženami v domácnosti, ale snaží se dosáhnout svých vytyčených

⁷¹ Od půli století se začínají otevírat učiliště pro dívky a vznikají různá ženská hnutí, jejichž působením se vzdělání žen rozrůstá.

⁷² MOCNÁ, Dagmar. *Červená knihovna: studie kulturně a literárně historická: pohled do dějin pokleslého žánru*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1996, s. 159.

⁷³ *Ibid.*

cílů, ke kterým se dostávají díky svému talentu a pílí. Moderní doba přeje moderním dívkám a ženám, to znamená těm, které jsou aktivní, praktické, svéhlavé, nelekají se potíží a jsou sto svobodně si zvolit svou životní cestu.⁷⁴ Dagmar Mocná⁷⁵ popisuje ideální dívku nové doby jako otužilou sportovkyni, jezdící v zimě na hory a v létě do skautingu, která je věcná a ve vztazích k mužům kamarádsky přímá.

Tím, že se stává milostná zápletka dominantou dívčího románu, ve 30. letech dochází k prolínání ženské a dívčí větve populární literatury. Jak však poznamenává D. Mocná⁷⁶, pořád mezi oběma větvemi existují rozdíly: „Dívčí románky líčily většinou idylické lásky, jejichž překážky byly víceméně vnější, anebo spočívaly v nicotných nedorozuměních, a končily výhradně svatbou, nešly tedy za práh skutečného soužití milující se dvojice. Naproti tomu ženská větev zamilované četby pracovala se zákruty reálného života: hemžilo se to v ní nevěrami, rozvody, svobodnými matkami, nechyběla ani úmrtí milovaných osob. Byla také daleko erotičtější, zatímco dívčí větev znala výhradně citovou rovinu milostného vztahu.“ Tyto rozdíly mezi oběma oblastmi zamilované prózy lze s jistými rezervami vztáhnout i na současnou literaturu.

Kromě emancipace v populární dívčí četbě dochází ve 30. letech rovněž k její psychologizaci, příkladem mohou být díla Marie Pujmanové *Pod křídly*, *Pacientka doktora Hegela* a *Předtucha*.

Za socialismu se populární četba pro dívky dostala do nemilosti literárních kritiků i politiků. Rehabilitace se jí dostalo, stejně jako ženské větvi, až po pádu režimu, kdy v 90. letech zaznamenala nový rozmach, ale nikoli rozkvět. Nadprodukce dívčích románků vedla k tomu, že se z nich stalo pouhé komerční zboží, navíc se, až na výjimky, upustilo od psychologizace 30. let a tím poklesla i umělecká hodnota této literatury, což mělo za následek nezájem kritiky, jež

⁷⁴ VÁVROVÁ, Lucie. Román *Pacientka doktora Hegla* v dobových kontextech. Hradec Králové, 2013, s. 21.

⁷⁵ MOCNÁ, Dagmar. *Červená knihovna: studie kulturně a literárně historická: pohled do dějin pokleslého žánru*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1996, s. 163.

⁷⁶ *Ibid.*, s. 163.

„postupně přestávala uvažovat o složitosti významů, o zvláštích textové struktury a omezovala se na sdělení v podobě rozšířené anotace.“⁷⁷

Stav české populární četby pro dívky publikované od přelomu tisíciletí bude blíže reflektovat druhá část této práce zabývající se její komparací s angloamerickou a východoasijskou obdobou.

3. 2 Angloamerická populární četba pro dívky

Za paralelu dívčího románu, jak o něm uvažujeme v českém prostředí, lze považovat v angloamerickém sektoru literaturu, která je klasifikována jako young adult romance⁷⁸ (YA, milostný román pro mladé dospělé). YALSA a RWA⁷⁹ používají tohoto termínu v souvislosti s texty řešícími první lásku, první polibek, první milování. Erotické scény v nich nejsou explicitně vyjádřeny a knihy nesou značení PG-13, jsou tedy přístupné dospívajícím od 13 let.

V rámci žánru milostného románu pro mladé dospělé se rozlišují stejné subžánry jako u jeho obdoby pro dospělé. Jedná se o „Romantic Suspense“, současný, historický, paranormální a sci-fi milostný román pro dospívající. Pod subžánr „Romantic Suspense“ (romantické napětí) se řadí milostné romány s prvky thrilleru či mysteriózna (např. série *Tajemství Lynburnů* od S. R. Brennanové). Současné milostné romány pro mladé dospělé představují realistickou fikci, která se odehrává přibližně ve stejné době, v níž ji autor publikuje. Do této kategorie patří např. romány autorů Johna Greena, Stephanie Perkinsové, Huntley Fitzpatrickové, Rainbow Rowellové a dalších⁸⁰. Děj historických milostných románů je naopak zasazen do minulosti, do historie (např. série *His Fair Assassin* R. LaFeversové). Paranormální milostné romány pro mládež (např. *Twilight* sága S. Mayerové, série *Vampýrská akademie* R. Meadové) obsahují fantastické a

⁷⁷ URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: reflexe české tvorby a recepce*. Olomouc: Votobia, 2004, s. 169-170.

⁷⁸ Označení young adult nevychleňuje z četby takové literatury ani chlapce.

⁷⁹ RWA = Romance writers of America. Romance subgenres. RWA [online]. 2014 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <https://www.rwa.org/p/cm/ld/fid=579>

⁸⁰ YALSA. *The Hub* [online]. 2014 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://www.yalsa.ala.org/thehub/2014/09/02/librarians-love-contemporary-romance-beyond-best-sellers/>

paranormální prvky. Centrální téma tvoří láska člověka a nadpřirozené bytosti (vlkodlaka, upíra, démona,...). Poslední subžánr představuje sci-fi milostný román pro mladé dospělé, jehož děj se odehrává v budoucnosti. Objevují se v něm futuristické, technologické či mimozemské prvky. Zvláštní oblibě se v rámci tohoto subžánru dostává dystopickým milostným příběhům, a to zejména přičiněním sérií *Hunger Games* S. Collinsové a *Divergence* V. Rothové.

3. 2. 1 Vznik a proměny milostného románu pro mladé dospělé

Příznivé podmínky na angloamerické půdě milostným románům připravily již v první polovině 19. století sestry Bronteovy a Jane Austenová. Od dob novel *Pýcha a předsudek*, *Jana Eyrová* a *Na větrné hůrce* milostná próza nabývala na popularitě.

O perspektivnosti literatury s romantickými prvky určené speciálně pro dospívající dívky v roce 1868 přesvědčila Louisa May Alcottová vydáním bildungsrománu *Malé ženy*. Pokračování tohoto románu na sebe nenechalo dlouho čekat a v roce 1869 vyšel jeho druhý díl, *Dobré manželky*. Podle S. Elbertové⁸¹, Alcottová tímto románem vytvořila novou literární formu, která v sobě mísila prvky dětské romantické fikce s prvky sentimentálního románu. Podobně jako v českém prostředí však ještě milostná zápletka netvořila hlavní dějovou linii. V centru zájmu stálo zejména formování osobností dívek a rodinné vztahy. Příběh byl vyprávěn vševědoucím vypravěčem v er-formě.

Během druhé světové války, kdy začali být teenageři rozlišováni jako samostatná sociálně demografická skupina, se vyčlenila kategorie literatury určené pro teenagery a zároveň s tím vznikl i první moderní milostný dívčí román *Sedmnácté léto* (*Seventeenth Summer*) Maureen Dalyové, vydaný v roce 1942.⁸² Jádrem této knihy již tvořila milostná zápletka hlavní hrdinky, jež příběh vyprávěla ze své perspektivy. Vedle tématu první zamilovanosti se zde objevila už i témata jako sexualita, pití alkoholu a kouření u nezletilých.

V 60. letech YA literatury dominovala vážná společenská a kulturní témata, která nezohledňovala specifické potřeby a zájmy dospívajících, proto se

⁸¹ ALCOTT, Louisa May. *The Best of Louisa May Alcott*. Di Lernia Publishers, 2010, s. 1153.

⁸² COLE, Pamela a Party CAMPBELL. Trends and Issues in Young Adult Literature. *Young adult literature in the 21st century*. Boston: McGraw-Hill Higher Education, 2009, s. 67.

od konce 60. let začalo ozývat volání po změně látky řešené v YA literatuře směrem k tématům, jež byla teenagerům bližší. Nastal tak první zlatý věk YA literatury. Judy Blumeová, Lois Duncanová a Robert Cormier ve svých dílech začali zpracovávat zážitky ze střední školy a tematizovat nepochopení dospívajících svým okolím. Postupně odtabuizovali témata jako rozvod, sexualita, pití alkoholu, braní drog, rasová nenávisť, potrat či neplánované těhotenství.⁸³ Časem ale mladé čtenáře tato témata omrzela a knihy pro ně přestaly být pro svoji neoriginalitu a invariantnost lukrativní. YA literatura tak prochází krizí, z níž se dostává až na přelomu tisíciletí úspěchem série o čarodějnickém učni Harrym Potterovi.

Harry Potter inspiroval celou generaci spisovatelů fantasy. Z jeho vlivu pak profitovaly i milostné romány pro mladé dospělé - upíří *Twilight* sága a futuristické *The Hunger Games*, které následně samy znamenaly důležité milníky pro další vývoj milostné prózy pro dospívající.

Od vydání *Twilight* ságy S. Meyerové v roce 2005 poptávka po YA romanci neutichá. Po přečtení nesčetných přepracování paranormálních milostných příběhů se čtenářky (ale i čtenáři) vracejí k současnému YA milostnému románu, důkazem budiž např. celosvětová obliba bestsellerů Johna Greena. O tom, že romantická literatura pro dospívající je na svém vrcholu, svědčí i to, že Romantic Novelists' Association jako nejlepší romantickou novelu roku letos ocenila milostný román pro dospívající, *Struck*, od Joss Stirlingové.

3. 3 Romantická shoujo manga a manhwa

Po stránce obsahové tomu, co v českém prostředí označujeme za populární četbu pro dívky, odpovídá ve východoasijských zemích romantická shoujo manga a shoujo manhwa.

Romantická shoujo manga je subžánrem mangy určeným pro dívky pod osmnáct let. Její kořeny sahají již k prvním dětským časopisům vydávaným v Japonsku na počátku 20. století⁸⁴. Ve většině předválečných časopisů však manga

⁸³ DONELSON, Kenneth L. a Alleen Pace NILSEN. *Literature for Today's Young Adults*. Boston: Pearson, 2006, s. 32.

⁸⁴ Časopis *Shōjo kai (Dívčí svět)* byl poprvé publikován v r. 1902.

nezabírala víc než pár stran.⁸⁵ Manga pro děti zaznamenala větší rozkvět až v 50. letech 20. st. To se ale netýkalo její dívčí větve. Mužští mangakové (ženských bylo minimum) nedokázali ztvárnit hrdinku, jež by byla starší třinácti let a nebyla by pasivní. Zápletka navíc také nebyla inovativní, nejčastěji se jednalo o tragický příběh popelkovského typu, kdy osiřelá dívka týraná svou macechou čeká, až ji z jejího neštěstí vysvobodí hodný a pohledný mladík.⁸⁶

Dívky si pro shoujo mangu získaly až týdeníky Margaret a „Shoujo přítel“ vydávané od r. 1963. Jedna z tehdejších přispěvatelk zmiňovaných týdeníků, Nishitani Yoshiko, byla první, kdo vystavěl základní principy romantické shoujo mangy dneška; centrálním tématem se tak stává milostný románek dospívající dívky, odehrávající se nejčastěji v prostředí střední školy. Obsazení náctileté dívky do role hlavní hrdinky umožnilo i staršímu publiku (tj. dívkám nad 13 let) vcítit se do stejně staré protagonistky a shoujo manga tak získala na popularitě. Od konce 60. let pak její obliba rostla dále.⁸⁷

Romantická shoujo manhwa, jihokorejský komiks pro dívky pod 18 let, je shoujo manze v lecčem podobná, ale v jistých ohledech se od ní i liší. Hlavní postavou sice bývá rovněž středoškolačka, která se zamiluje do svého spolužáka, či senpai⁸⁸, ale jejich milostná zápletka není primárně rozvíjena ve škole, nýbrž mimo ní. Hlavní protagonistky shoujo manhwy jsou ráznější, agresivnější a emočně labilnější než hrdinky shoujo mangy.

Konkrétněji se charakteristikami současné romantické shoujo mangy a manhwy bude věnovat následující oddíl.

⁸⁵ THORN, Matt. Shôjo Manga—Something for the Girls. *Shoujo Manga* [online]. 2001 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: http://matt.thorn.com/shoujo_manga/japan_quarterly/index.html

⁸⁶ THORN, Matt. Shôjo Manga—Something for the Girls. *Shoujo Manga* [online]. 2001 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: http://matt.thorn.com/shoujo_manga/japan_quarterly/index.html

⁸⁷ *Ibid.*, srovnej.

⁸⁸ Senpai = student ze stejné školy, jenž je ve vyšším ročníku, tzn. pro studenta ve 2. roč. je sempaiem student 3. ročníku, pro studenta v 1. ročníku je sempaiem jak student druhého, tak třetího ročníku

II. ČÁST

4. Komparace současné české, východoasijské a angloamerické populární četby pro dívky

Jak již bylo dříve řečeno, významnou motivací pro přečtení díla dívčí populární literatury, svázaného žánrovými pravidly, je zvědavost čtenářky na to, jak si hlavní protagonistka poradí s překážkami a problémy, jejichž překonáním se dopracuje ke šťastnému konci. Autoři tedy ve snaze zavděčit se čtenářkám a překvapit je něčím originálním vymýšlejí nové a nové potíže, kterým musí hrdinka čelit, či neobvyklým způsobem kombinují již existující dějové zvraty. Už jen z tohoto důvodu je nemožné postihnout všechny tendence v současné české, angloamerické a východoasijské populární četbě pro dívky. Situaci komplikuje také přesycenost knižního trhu literaturou tohoto typu, přičemž není možné, aby jediná osoba dokázala přečíst vše, co v tomto žánru vyšlo. Přes tyto obtíže však lze najít určité prvky a vlastnosti společné většímu množství děl příslušejících k dívčí populární četbě vydávané od roku 2000 do nynějška.

4.1 Současná česká populární četba pro dívky

V českém dívčím románu v období od přelomu tisíciletí do současnosti postupně doznívá tvorba klasika Stanislava Rudolfa, největší popularity se dostává publikacím autorek Lenky Lanczové, Věry Řeháčkové a Ivony Březinové, k nimž se připojují i knihy Zuzany Franckové, která debutovala v roce 1998. Na scénu dívčí populární četby vstupuje také mladá generace autorů, za jejíž komerčně nejúspěšnější představitele lze považovat Lud'ka Stínila a Sandru Lanczovou.

V českém prostředí výrazně převládá to, co bychom v angloamerickém prostoru označili za současný milostný román pro dospívající, tedy realistická fikce, jež se odehrává přibližně ve stejné době, kdy je publikována autorem. Jiné subžánry dívčího románu se u nás vyskytují jen ojediněle.

V českém prostředí jako ukazatel toho, zda se jedná o dívčí román zaměřený spíše na pubescentky či na adolescentky, slouží pouze věk hrdinky uvedený na obálce knihy. Neexistuje zde propracovanější systém, jako je např. PG (Parental Guidance) značení v angloamerickém prostoru, přitom je patrné, že rozdíly v dívčích románech určených pro obě údobí dospívání existují.

Romány pro dívky do 15 let obsahují zejména méně erotiky. V milostném vztahu se autoři plně soustředí na jeho emocionální rovinu. Nejzazším intimním gestem milenců se stává polibek. Vztahům s přáteli i rodiči je přikládána větší váha.

V dívčích románech pro dívky starší 15 let se autoři koncentrují především na milostné prožitky hlavní protagonistky. Milostný poměr s příslušníkem opačného pohlaví nabývá na senzualitě, na otevřenosti, je erotičtější. Vztahy s rodiči a přáteli ustupují do pozadí. Vedle lásky k protějšku se zde začínají objevovat i náročnější témata. Od odstranění tabuizovaných témat po revoluci r. 1989, se autorky dívčí větve populární četby přibližují stále blíže k větvi ženské. To, co ve třicátých letech v dívčí literatuře představovalo nevyslovitelná témata - sebevražda, nevěra, potrat, svobodné mateřství - jsou v populární dívčí četbě nyní běžné vřazované prvky.

V dívčí populární četbě pokračuje v souladu s dobovým životním rytmem tendence k zrychlování a fragmentárnosti, jak si jí všímá Svatava Urbanová⁸⁹ už v 90. letech: „*Cesty k dospělosti jsou ve většině nově vznikajících dívčích románků mnohem živelnější, nesoustředěnější, rychlejší, v pocitových rovinách zkratkovitější a povrchnější než v předcházejících desetiletích...*“

Pro čtenářky je lukrativní především dynamická fabule, která na sebe nepřetržitě, mnohdy i bez jasného motivu, vrství události odehrávající se na poli čtyř základních rámců. První rámeček tvoří vztahy hrdinky s objekty její milostné touhy, druhý vztahy s rodinou, třetí vztahy s vrstevníky, zejména pak s přáteli, a čtvrtý vnitřní prožívání zahrnující vztahy k sobě samé. Hlavní hrdinka na cestě k dobrému konci ve všech čtyřech sférách neustále osciluje mezi dvěma póly - vrcholem a dnem. Proměny a komplikace ve všech čtyřech rámcích vyvolává změna hrdinčina

⁸⁹ URBANOVÁ, Svatava. *Šedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: reflexe české tvorby a recepce*. Olomouc: Votobia, 2004, s. 174.

dosavadního životního prostředí, např. přichází do nové školy, je nucena se přestěhovat, její rodiče se rozvedou, zhorší se ekonomická situace v její rodině, apod.

Časté dějové zvraty a překotné kupení problémových situací v krátkém časovém intervalu však neponechávají prostor pro zobrazení promyšlenějšího a intelektuálnějšího psychologického prožívání hlavní hrdinky. Urbanová⁹⁰ tvrdí, že dívky cestu k dospělosti vnímají a komentují zjednodušeně a zjednodušeně také odpovídají na vzniklé problémy. Vnitřní dění je zkratkovité a autor se mnohdy spoléhá na to, že si ho čtenář z náznaku domyslí podle svého: „*Chápete mou bolest?!*“ *křičí Jarkova máma, až se to rozléhá široko daleko. „Jak ji můžete chápat?? Vám vaše dítě neumírá, vy vůbec nevíte, co to je!“ Předtím mi jen tak kapaly slzičky, teď se hrnou proudem. Máma mě chytne za ruku, aby mě vyvedla ven, tady nemá cenu zůstat.*⁹¹ - Co přesně bylo příčinou toho, proč se hrdinka rozplakala, zde není explicitně vyjádřeno. Že se bála Jarkovy matky? Že pocítila odpovědnost za zranění kamaráda? Že na ni dopadla slova o Jarkově umírání?... Autorka celou situaci urychluje ve prospěch zkratkovitosti a dynamiky děje tím, že čtenáře předkládá „hotový“, viditelný projev blíže nespecifikovaného citu hrdinky - pláč, nikoli však jeho psychologické pozadí.

Jistou psychologickou hloubkou disponují romány na pokračování odehrávající se v rámci několika let (např. trilogie Lenky Lanczové *Šeptej do ticha, Zашeptej do vlasů, Pošeptej po větru*). V nich lze v průběhu dospívání hlavní hrdinky vysledovat proměny v její osobnosti, v jejích názorech i postojích. Většinou však přetrvává u dívčích románů záliba v zasazování děje do období prázdnin, ať už zimních, letních či jarních. Takto krátký časový interval dovoluje hrdinkám získat zkušenosti, ale nikoli je reflektovat v rámci procesu změny jejich osobnosti.

Také zobrazované vztahy k druhým jsou tímto postupem zploštěny. Omezují se na popis zevnějšku a realizují se jako proces neustálého přibližování a vzdalování hrdinky a druhé strany. Vztah mezi ústředním párem se vyvíjí na základě náhodných střetů v prostředí diskotéky, školy, autobusu, posilovny, ranče, či místa brigády.

Románky se zaměřují na začínající milostný vztah, nejdou za práh skutečného soužití páru mimo úžasný „prázdninový“ svět. To je také jeden z důvodů, proč se

⁹⁰ URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: reflexe české tvorby a recepce*. Olomouc: Votobia, 2004, s. 179.

⁹¹ LANCZOVÁ, Lenka. *Potížistka*. 1. vyd. Líbeznice: Víkend, 2008, s. 298.

v dívčí četbě vyskytuje tolik tělesnosti a erotického jiskření. Za pár týdnů se ústřední pár neseznámí na jiné rovině než fyzické. Ale ani vztahy s přáteli a rodinou nedostávají většinou prostor k zachycení jejich komplexnosti a jsou popisovány spíš zvnějšku, na základě aktuálních, v knize zobrazovaných, společných interakcí.

Příběh je vystavěn na postavě hlavní protagonistky, s níž se čtenářky mohou snadno identifikovat. Ve snaze přiblížit se recipientce pomalu mizí z dívčího románu to, co v něm pozoruje Urbanová⁹² v 90. letech, tedy hrdinky mající svůj předobraz ve společnostech vnucovaných vzorech ideálních žen jako jsou herečky, zpěvačky a modelky. Novodobé hrdinky nejsou pouze úspěšné, štíhlé a krásné dívky, ale také děvčata introvertní, zakomplexovaná, trpící depresemi, handicapovaná či vnitřně poznamenaná ošklivými zážitky - šikanou, znásilněním, domácím násilím, rozvodem rodičů, apod.

V české populární četbě pro dívky lze vyzorovat především dva typy hlavních hrdinek. Nejběžnější typ představují atraktivní dívky kolem šestnácti až sedmnácti let. Na venek se chovají sebevědomě, uvnitř jsou však citlivé, zranitelné a skrývají ve svém nitru nepříjemné zkušenosti (rozvod rodičů, znásilnění, neúspěch v modelingu...). Se zamilováním se jim jejich traumata znovu připomínají. Ony je však tentokrát překonávají a nacházejí v milostném i rodinném životě harmonii. Druhou skupinu tvoří introvertní, lehce naivní a zakomplexované dívky, šedé myšky, premiantky třídy bez kamarádů, jež se prostřednictvím vztahu s, obvykle staršími, chlapci promění a získají důvěru v sebe samé.

Jistý stereotyp lze spatřovat i v objektech lásky protagonistek. Setkáváme se prakticky stále jen se čtyřmi typy chlapců (mužů), s nimiž hrdinka nakonec nalezne štěstí. Nejfrekventovanějším typem jsou chlapci populární, pohlední, chytří, sportovně založení, sebevědomí, vzhledově vyspělejší a zkušenější než zbytek jejich vrstevníků, hrdinkám ale mnohdy na první pohled neimponují a dostávají se s nimi do konfliktů. Dále se hojně vyskytují také tajemní chlapci, introverti, intelektuálové, přesto fyzicky přitažliví, již se, když dojde na nepříjemnosti, dokáží zachovat velmi mužně. Třetí typ tvoří rebelové, kteří holdují ne zrovna ctnostnému způsobu života a jsou pro protagonistku objektem, jenž svoji láskou musí napravit. Poslední typ představují dospělí muži, již dosáhli jistého společenského postavení, jsou uznávaní

⁹² URBANOVÁ, Svatava. *Šedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: reflexe české tvorby a recepce*. Olomouc: Votobia, 2004, s. 171.

ve svém oboru, hmotně zajištění a představují v očích dívky zkušenost, inteligenci, mužnost. Povoláním to bývají nejčastěji učitelé, či lékaři. Hrdinka většinou bojuje s jejich morálními zásadami či s okolím, které takovému vztahu nepřeje a odsuzuje ho.

Vedle centrálního tématu, prvního milostného vzplanutí, běžně pronikají do dívčí literatury i další, v žánru již ustálená, témata. Jsou jimi problematické jevy aktuální v období dospívání. V českém prostředí se jedná zejména o sex, promiskuitu, nechtěné těhotenství, potrat, užívání drog, požívání alkoholu, poruchy příjmu potravy, vztahy s rodiči, vyrovnávání se s rozpadem rodiny a handicapem. V souvislosti s těmito tématy se však dívčí literatura nesnaží didaktizovat, ale spíš ukazovat čtenářkám možné scénáře. To ostatně potvrzuje svými slovy i Lenka Lanczová⁹³: „*Ve svých románech nementoruji, pouze ukazuji na příkladech, jak to dopadá či jak to může dopadnout, když se dívka v té či oné situaci zachová tak či onak.*“ ...

Problémem populární četby pro dívky řešící zmiňovaná témata ale zůstává povinný šťastný konec, k němuž na rozdíl od dívčích románů v reálném životě dojít nemusí. Přes nerealistické zakončení příběhu, jež může nezkušenou čtenářku mást, představuje populární dívčí četba minimálně prostředek k upozornění recipientek na možná nebezpečí dospívání, či k naznačení cesty k řešení složitých životních situací.

Konzumace alkoholu a marihuany nezletilými je tematizována v mnohých dívčích románech. Zřídka je však v českém prostředí zobrazována závislost, častěji se jedná o líčení jednorázového požití v adolescentní nerozvážnosti. Požití návykové látky nemusí být vždy explicitně odsuzováno, ale názornými příklady varují dívčí romány čtenářky před jeho možnými důsledky. Např. v *Potížistce* (2008) Lenky Lanczové chlapec Ben v opilosti pobodá kamaráda hlavní protagonistky, nebo v jiné knize stejné autorky, *Andělé noci* (2006), po bujaré oslavě sedmnáctých narozenin hrdinka Mariana zjistí, že přišla o panenství, a vyděsí se, protože neví s kým, zda byl

⁹³ORTOVÁ, Zdenka. Bez sexu by hrdinky nebyly reálné, říká autorka 52 knih pro mládež. *Ona.Dnes.cz* [online]. 2009 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: http://ona.idnes.cz/bez-sexu-by-hrdinky-nebyly-realne-rika-autorka-52-knih-pro-mladez-pw1/spolecnost.aspx?c=A090624_121349_ona_ony_jup

styk chráněný, ani zda nešlo o znásilnění. Ve druhém z jmenovaných titulů jsou nebezpečí požití alkoholu pro dívky i přímo pojmenovány, Lanczová zde promlouvá ke čtenářkám ústy Marianiny matky: „*To je dobře,*“ oddechne si mamka. „*Někdy stačí maličko, a když to neseďne, je zle. Není nic horšího než opilé holky.*“ „*Leda opilej kluk,*“ pokusím se o vtip, ovšem mamka je jiného názoru: „*U těch se to přece jen snese lépe než u děvčat. A pak, alkohol odbourává zábrany - a klukům se krom nějaké té ostudy nebo v nejhorším případě otravy alkoholem víc stát nemůže. Holka je mnohem zranitelnější.*“ *Klouby na palci mi zblednou, jak křečovitě tisknu ouško hrníčku. „Jak to myslíš...?“ „Kluk neotěhotní, to jste se v biologii neučili?“*⁹⁴

Od mainstreamu se nápadně odlišuje dívčí román *Jmenuji se Alice* (2002) Ivony Březinové, který tematizuje drogovou závislost. Tvoří ho dvě roviny - přítomnost odehrávající se v léčebně a minulost, jež si hlavní hrdinka retrospektivně vybavuje ve svém psychoterapeutickém deníku. Březinové se daří uvěřitelně popsat etiologii i průběh drogové závislosti. Striktní výchova a tlak ze strany rodičů, kteří se zajímali pouze o známky a ne o svoji dceru, vzbudily v gymnazistce Alici touhu po všem zakázaném. Zamiluje se do drogového dealera Metoda, začne brát pervitin, později heroin. Když na to přijdou rodiče, Alice musí z domu. Začne žít s Metodem. Aby si obstarala fet, je nucena krást. Nakonec skončí v léčebně, je čistá, avšak strach z toho, že „venku“ droze neodolá, v ní přetrvává. Když jí přijde dopis oznamující úmrtí Metoda na předávkování, zhrouť se, ale následně si uvědomí, že jako on dopadnout nechce. Březinová se tímto rozřešením zápletky oddaluje od klasického happy endu dívčí literatury, kdy ústřední pár upevní svoji vzájemnou lásku, a místo toho jako šťastný konec předkládá vnitřní rozhodnutí hrdinky udělat tlustou čáru za svojí závislostí.

V dívčích románech pro dívky starších patnácti let představuje frekventované téma sex. Vždy je kladen důraz na to, aby dívky myslely při styku na ochranu. Zdůrazňuje se také to, že zajištění antikoncepce není jen věcí chlapců. Nejsou to totiž oni, kdo pak nese následky v tak velké míře jako dívky. Takové poučení směřované k dívkám např. nalezneme opět v Lanczové *Potížistce*. Nejlepší kamarádka se hrdince Šárce svěřuje, že ji její přítel pozval, aby u něj poprvé přespala. Dívky spolu

⁹⁴ LANCZOVÁ, Lenka. *Andělé noci*. 1. vyd. Líbeznice: Víkend, 2006, str. 40.

vedou následující dialog: „Pozval mě na večeři... a že by byl moc rád, kdybych zůstala přes noc... Odsuzuješ mě?“ „Blázníš?“ užasnu. „Nemám důvod. Hlavně nakup kondomy. Odsuzovat se dá jedině sex bez ochrany, i když z lásky.“ „No jo,“ ošije se a hodí pohledem ke kase. „Copak můžu? Snad bude mít Olda, to je přece věc kluků, ne?“ „Pch,“ odfrknu, „na tohle bych se nespolehala!“⁹⁵

Exemplární příklad v duchu hesla: sex, i když z lásky, je bez ochrany odsouzeníhodný, předkládá Lanczová v trilogii *Šeptej do ticha, Zašeptej do vlasů, Pošeptej po větru* (2005, 2006, 2009). Po svém nechráněném poprvé hrdinka Karolína otěhotní, ale otec dětí nechce převzít svůj díl zodpovědnosti. Dívka uvažuje o interrupci, protože si není jistá, zda může vše zvládnout. Nakonec se jí narodí dvojčata. Autorka, v na ni neobvykle realisticky propracovaném příběhu, nechává čtenářky poznat, že být mladistvou matkou není legrace. Recipientka sleduje, jak se z dívky s pubertálním pohledem na svět postupně stává sebevědomá žena i dobrá matka.

Promiskuita v dívčích románech bývá striktně odsuzována. Promiskuitní nebývají hlavní hrdinky, ale jejich kamarádky a zejména známé, jako například Žaneta z *Potížistky*, s nimiž se hlavní protagonistky nemusejí. Dívky, které „dají každému“, se stávají terčem posměchu vrstevníků. Chlapci využívají jejich služeb bez pomýšlení na trvalý vztah: „Iggy se široce zazubí. „Žany je taková naše sociální pracovnice, nikdy nezklame.“ Žaneta se urazí. „Kreténi! A tobě to připomenu!“ vyhrožuje Iggymu, který z toho očividně žádné trauma nemá, směje se spolu s ostatními⁹⁶. Děvčata jimi opovrhují: „Žaneta je hadr, do kterýho si kluci otřou boty,“ usoudí Ivana opovržlivě. „Nebo něco jinýho,“ nadhodím. „Ale fuj!“ zahihňá se.“⁹⁷

Poznamenání nevyzrálé psychiky znásilněním tematizuje v románu *To se může stát každé holce* (2011) Věra Řeháčková a v knihách *Deváté nebe* (2003) a *Potížistka* Lenka Lanczová.

⁹⁵ LANCZOVÁ, Lenka. *Potížistka*. Líbeznice: Víkend, 2008, s. 36-37.

⁹⁶ *Ibid.*, s. 259.

⁹⁷ *Ibid.*, s. 320.

Poruchy příjmu potravy jsou v období dospívání pro teenagery velkým rizikovým faktorem (je vědecky dokázané, že např. mentální anorexie začíná nejčastěji u osob ve věku 13 až 20 let)⁹⁸, i přes tuto skutečnost však v české literatuře pro mládež stále citelně chybí dostatek publikací věnujících se této problematice. A přitom by takové knihy mohly poskytovat dospívajícím cenné informace a zároveň působit prevenčně či terapeuticky. Na téma poruch příjmu potravy po *Střipcích mých lásek* (1999) Lenky Lanczové upozorňuje v dívčí četbě další próza - *Jmenuji se Martina* (2003) Ivony Březinové. Její hlavní hrdinka Martina si v léčebně píše psychoterapeutický deník, v němž se rozpomíná na to, jak se k anorexii a poté i k bulimii dopracovala. Příčinu vidí v negativním výchovném působení své psychicky labilní matky, která všechny své životní neúspěchy přičítala na vrub své nadváze, a následně proto neustále vštěpovala Martině do hlavy, že nesmí být „tlustá“. Březinové se daří věrohodně, s až naturalistickou detailností, popsat etiologii anorexie a bulimie i průběh léčby. Podobně jako Lanczová však v područí žánru dívčí četby volí nerealistický konec. Martině se ze začarovaného kruhu problémů s příjmem potravy podaří rychle vyjít, když se zamiluje do terapeuta působícího v léčebně na praxi. Podle Šubrtové⁹⁹ tím Březinová devaluje onu informativnost a výchovnost románu, poněvadž poruchy příjmu potravy jsou onemocněním, jež vyžaduje značné úsilí pacientů při léčbě.

V některých dívčích románech se čtenářky mohou setkat také s tématem handicapu. Do života nedoslýchavé dívky nechává recipientky nahlédnout Lenka Lanczová ve svém románu *Čas něhy* (2005). Patnáctiletá Petra se musí vyrovnávat nejen s pocitem méněcennosti, ale také s posměchem a nepochopením okolí. Lanczová popisuje omezení, jakým sluchově postižení denně čelí, i to, co bez pochopení a pomoci druhých dost dobře nezvládají. Na druhou stranu ale rovněž ukazuje, že se člověk s handicapem může stát rovnocenným partnerem zdravých lidí. Další autorkou, která tematizuje v rámci dívčího románu handicap, je Martina Drijverová. V knize *Malé věci, velké věci* (2013) handicapovaná není přímo hlavní

⁹⁸ ŠUBRTOVÁ, Milena. Obraz mentální anorexie v umělecké literatuře pro děti a mládež. *Škola a zdraví* [online]. 2009, (21) [cit. 2015-05-25]. Dostupné z:

http://www.ped.muni.cz/z21/knihy/2009/31/31/texty/obecne_cze_clanky/24_subrtova.pdf

⁹⁹ *Ibid.*

hrdinka, ale její nevlastní bráška, který trpí Williamsovým syndromem. Čtrnáctiletá Jana se s postiženým Honzíkem velmi sblíží a díky němu najde smysl svého života.

Dalším hojně zastoupeným tématem v dívčí četbě posledních patnácti let jsou problematické vztahy protagonistek s rodiči. Příčinou takových potíží bývá v první řadě rozvod. Hlavní hrdinka je nucena vyrovnat se s rozpadem rodiny a zvolit si mezi jedním z rodičů, přičemž se dostává do nepříjemné situace, kdy od ní viník požaduje pochopení a postižený oporu, ačkoli ona má stále ráda oba rodiče. Musí si také zvykat na nové partnery svých rodičů, na nové sourozence. Touto problematikou se zabývají např. Martina Drijverová v *Malých věcech, velkých věcech* či Lenka Lanczová v trilogii *Šeptej...* a ve *Vůni deště*. Problematický vztah s matkou, kterou opustil její druh, řeší dívčí romány *Matka a dcera* a *Daniela* Zuzany Franckové, ale i již zmiňovaná publikace Ivony Březinové, *Jmenuji se Martina*. Problémy v rodině zobrazované v dívčí populární četbě se nemusejí týkat jen rozvodu. Luděk Stínal v románu *Když život bolí* popisuje proměnu chování otce k rodině poté, co se z něj stane alkoholik a násilník. Chorobným alkoholikem se po smrti matky stane i otec Martiny ve *Ztrátách a nálezech* Zuzany Franckové. Pubescentky jsou ale rovněž skličovány povoláním či nedostatkem času svých rodičů, jejich přehnanými nároky a tvrdou výchovou, či neporozuměním si s postaršími rodiči.

Zajímavé je, že, na rozdíl od angloamerické obdoby dívčího románu, čeští autoři dospívají k tématům, jako jsou homosexualita a bisexualita jen pozvolna. Mužskou homosexualitou se obšírněji zabývá pouze Ivona Březinová v *Blbnutí s Oscarem* (2011). Hlavní protagonista Rošťa dochází během jazykového kurzu v Dublinu k poznání, že je gay. Autorka zachycuje jeho vnitřní prožívání, citový zmatek, cestu k přijetí sebe sama a následně i obavy z reakce rodiny a přátel. Dále se této tematiky okrajově dotýká Lenka Lanczová v *Kapkách rosy* (2004), kde se nejlepší kamarád hrdinky Karolíny, hezký a pohodový Filip, odhodlává k přiznání své orientace rodičům. Sandra Lanczová, dcera L. Lanczové, pak v ojedinělém dívčím románu *Mezi námi děvčaty* (2006) tematizuje změnu sexuální orientace maturantky Darji a následně její lesbickou lásku ke spolupracovnici.

V české dívčí četbě zatím zcela chybí téma rasové nesnášenlivosti. Dá se předpokládat, že v multikulturním angloamerickém prostředí se rasová, kulturní a

náboženská nenávist bude řešit daleko více, než v České republice, která patří, se zhruba 440 000 cizinci¹⁰⁰, mezi národnostně nejhomogennější státy Evropy. Potřeba řešit rasovou nenávist však začíná být aktuální i u nás. Napjaté vztahy panují především mezi majoritou a Romy, a v souvislosti s nedávnými událostmi i mezi majoritou a muslimy. S trendem integrace dnes není výjimkou setkat se s žáky-cizinci na klasických základních školách. Je tedy s podivem, že se tímto tématem dívčí literatura ani okrajově nezabývá.

4. 1. 1 *Proměny v žánru české dívčí populární četby posledních patnácti let*

Přes ustálenost žánrového půdorysu lze od počátku tisíciletí sledovat v dívčích románech jisté změny.

Jednu aktualizaci lze spatřovat v stále častějším rozrušování klasického happy endu, od něhož autoři dívčí populární četby upouštějí v prospěch otevřenějších konců, kde sice hrdinkám vysvitne naděje do budoucna, ale vůbec nic nemají jisté. Například *Potížistka* L. Lanczové končí tím, že přítel hlavní protagonistky, Ben, skončí ve vězení za to, že pobodal jejího kamaráda Jarka, který zatím bojuje o život na jednotce intenzivní péče. Hlavní protagonistka se strachuje o budoucnost obou chlapců a zároveň se sama chystá otřást celou svoji rodinou přiznáním, že jí znásilnil její švagr. Šárčin expřítel jí v tomto okamžiku posílá sms, že ho přijali na vysněnou žurnalistiku, dívka z tohoto impulsu rozvíjí závěrečnou myšlenku: „Smutně se pousměji. Někomu se některé sny tu a tam občas i splní...A to je moc dobře! Je v tom totiž naděje, že se z toho Jarek dostane. A že se z toho dostane i Ben. A třeba se pak splní i Benovy sny a plány, ve kterých jsem figurovala...Přála bych si to.(...) A nejen přála - ti milovaní nesmí zmizet ani v paměti, ani v černých dírách. Pro splnění snů udělám všechno!!!“¹⁰¹ Takový závěr se od zažitého stereotypu, kdy je milostný příběh zakončen naplněním lásky ústřední dvojice, diametrálně liší.

Mladá generace, zejména pak Luděk Stínal a Sandra Lanczová, přináší na trh romány, které sice určitým způsobem žánr inovují, avšak zároveň ho i posouvají blíž

¹⁰⁰ Obyvatelstvo. *Český statistický úřad* [online]. 2013 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20556123/3202031405.pdf/>

¹⁰¹ LANCZOVÁ, Lenka. *Potížistka*. Líbeznice: Víkend, 2008, s. 301.

k čistě konzumní četbě. Autoři mají obtíže s psychologickým vykreslením postav, s konstruováním složitějších, nápaditějších dějových zápletek i s jazykovým vyjadřováním. Jedinou výjimku tvoří knihy Zuzany Franckové, jež jakoby patřila mezi generaci let devadesátých, L. Lanczové, V. Řeháčkové a spol.

Luděk Stínil porušuje svojí tvorbou jeden ze zásadních rysů dívčí prózy. Milostné příběhy nejsou v autorově díle vyprávěny z pohledu dospívající dívky hrdinky, nýbrž z perspektivy dospívajícího chlapeckého hrdiny. V 90. letech si tohoto postupu mohl čtenář všimnout již v dvojdielném románu Lucky Luck (1. díl 1995, 2. díl 1996) Lenky Lanczové, jednalo se však o ojedinělý případ. Stínilovy publikace se řadí k dívčímu románu, poněvadž v jiných ohledech naplňují beze zbytku jeho dříve uvedené typické charakteristiky (v centru stojí milostná zápleтка mladých protagonistů končící happy endem, hrdina překonává překážky typické pro dívčí četbu, forma, jazyk, styl, postavy a myšlenkový obsah jsou ploché, neoriginální,...).

V tvorbě Sandry Lanczové se částečně odráží vliv angloamerické paranormální YA romance. V knize Z deníčku neobyčejné patnáctky (2005) zasazuje do českého prostředí nadpřirozené bytosti, jako jsou duchové, vlkodlaci či andělé. Tento dívčí román je dalším ukázkovým příkladem opouštění happy endu, o němž byla řeč výše. Hlavní protagonistka Nera dá své poprvé milovanému padlému andělovi, a ten se tak přemění na člověka. Za několik dní ho ale přejede automobil.

Populárnímu trendu paranormálního YA milostného románu se však neubrání ani zkušená autorka Věra Řeháčková. Hlavní postava Dívky se zvláštními schopnostmi (2007), Dita, je zázračně obdařena schopností vidět do budoucnosti.

4. 1. 2 Jazyk současných českých dívčích románů

Po jazykové stránce se autoři dívčích románů snaží o autenticitu. Náctileté postavy, včetně hlavní hrdinky, mluví hovorovou až nespisovnou češtinou, používají slang (cigo, vejška, koupák,...) a danou generací či skupinou vrstevníků oblíbené specifické výrazy i oslovení (např. baba, exot, BÉTé, záhul, vole). Nespisovnost se projevuje zejména v zakončeních slov rozšířených v obecné češtině (např. nevítanej ochrannej dozor, ve svý posteli,...). Vulgarismy se v mluvě mládeže vyskytují v populární četbě pro dívky spíš jen sporadicky. V mnohých dívčích románech

současnosti však přetrvává užívání fráze, jejímž prostřednictvím si ústřední pár vyznává lásku, v podobě Miluji tě! (místo přirozenějšího hovorově spisovného Miluju tě!), což v kontextu mluvy hovorové až nespisovné působí komicky a snahu autora o přiblížení se jazykovému projevu mladé generace značně maří. Napodobit skutečný jazyk teenagerů se autoři snaží i originalitou, teatrálností a laškovností jejich výměn (např.: „Bene, vytáhni mi žihadlo.“ - „Proč já?“ podiví se jmenovaný. - „Seš medik, ne?“ - „Tohle zvládne každéj smeták,“ usoudí. „Libore...?“)¹⁰².

Rodiče a prarodiče teenagerů jsou také charakterizováni svojí řečí. Jejich mluva je odrazem jejich kulturní a sociální úrovně. Rodiče a prarodiče hlavní protagonistky mluví výhradně spisovnou češtinou, používají nanejvýš hovorových výrazů. Rodiče či prarodiče přátel protagonistky, zejména těch pocházejících z venkova, mluví často hovorovou až nespisovnou češtinou a nezdědka používají také vulgarismů.

4. 2 Současná východoasijská romantická shoujo manga a manhwa

V porovnání s českou a angloamerickou populární četbou pro dívky platí, že její východoasijská obdoba nabízí subžánrově rozmanitější spektrum publikací. Přesné zařazení shoujo manga/manhwa série k jednomu subžánru je problematické, vzhledem k tomu, že se pro kategorizaci mangy/manhwy používá zvláštní systém žánrového značení, jenž čerpá z žánrů literárních (historický, dobrodružný a psychologický ž., horor, fantasy, sci-fi, komedie, tragédie), filmových (drama, mysteriózní, akční, romantický) a navíc i z, pro potřeby mangy specificky vytvořených, „nálepek“ (harém, sporty, gender bender¹⁰³, školní život, nadpřirozeno, příběh ze života). K jedné shoujo manga/manhwa sérii pak může být přiřazeno více těchto kategorií: např. komedie, romantika, drama, školní život, fantasy k shoujo sérii *Těší mě, Bože* (2008-2015) Julietty Suzukiové. Znamená to, že se v komiksu čtenář setká s prvky všech těchto „žánrů“. Manga či manhwa série považovaná za paralelu české a angloamerické populární dívčí četby musí nést vždy označení *shoujo a romantika*. Ostatní kategorie jsou již libovolné a značí v podstatě subžánry

¹⁰² LANCZOVÁ, Lenka. *Potížistka*. Líbeznice: Víkend, 2008, s. 165.

¹⁰³ Gender bender = obrácení genderových rolí.

této dívčí četby (např. fantasy romantická shoujo manga, sci-fi romantická shoujo manga, apod.).

Děj shoujo mangy a manhwy může být vsazen do různých světů a dob, a ty se mohou i vzájemně prolínat, např. když se hrdinka pomocí magického předmětu vrátí do svého minulého života, a začne žít v současnosti i v minulosti zároveň.

Nejrozšířenější jsou ale milostné příběhy vztahující se k současnosti a reálnému světu. Těm rámcově odpovídá mainstream české populární dívčí četby a subžánr současného milostného románu pro dospívající v angloamerickém prostoru. Na rozdíl od angloamerické a české alternativy se v současné¹⁰⁴ romantické shoujo manze a manhwe mnohem více uplatňuje stereotyp, a to zejména v zápletce, její stavbě.

Milostný příběh hlavní hrdinky shoujo mangy začíná typicky s jejím vstupem na střední školu. Zde potkává jistého chlapce, který v ní probouzí zájem ať už pozitivní či negativní. Po úvodních konfliktech spolu začínají chodit. První krize v jejich vztahu nastává, když se objeví dívčina rivalka v lásce. Hlavní protagonistka na ni žárlí, ale její přítel ji ujistí o svých citech a zůstávají spolu. Druhá krize přichází, když začne přítel žárlit na hrdinčinu kamaráda, který je do ní tajně zahleděný. Po několika zraňujících situacích se spolu rozejdou. Časem ale zjistí, že jeden bez druhého nemohou existovat a vrátí se k sobě.

Na tuto zápletku pak mangakové nabalují dějové zvraty z rámce hrdinčiných vztahů s vrstevníky i z rámce vztahů k sobě samé. Poněkud stranou zůstávají vztahy s rodiči. Na rozdíl od české a angloamerické dívčí četby v shoujo manze ani manhwe nemusejí rodiče hlavní protagonistky vůbec figurovat.

V rozvíjení hlavní i vedlejších dějových linií japonského komiksu sehrává důležitou roli zejména prostředí školy. Školy jsou ideálním místem pro příběhy, protože nabízejí známá dějiště, kde se lidé scházejí a jednají: šatny, tělocvičny, jídelny a jiné. Navíc představují jakýsi mikrokosmos vztahů, v němž koexistují školní idolové, dívčí party, drbny, vyvrhelové, rebelové, autority, a další. Je pak snadné náhodně střetávat různé typy lidí a vytvářet tak zajímavé konfliktní situace.

¹⁰⁴ Chápáno jako obdoba angloamerického subžánru „současný milostný román pro mladé dospělé“.

Školní čas je základním orientačním časem, v němž se příběhy odehrávají. Vývoj ve vztazích mezi hrdinkou a okolím se realizuje v kulisách událostí jednotlivých částí školního roku, např. se na školním kulturním a sportovním festivalu hrdinka sblíží s přáteli a spolužáky, s přítelem se sblíží na školním výletě, vzdaluje se mu ve zkouškovém období, apod.

Jihokorejská shoujo manhwa je co do schématické zápletky podobná shoujo manze, liší se ale právě tím, že se, podobně jako v české či angloamerické době, příběh rozvíjí více mimo školu než v ní, např. na diskotékách, v kavárnách, u hrdinky doma, apod. Časová orientace se blíží té v českém dívčím románu. Čtenář ztrácí přehled o tom, v kolika dnech se vlastně příběh odehrává. Přesnější a reálnější časová orientace, udávaná v shoujo manze obdobími školního roku, se zde vytrácí.

Také v oblasti postav jsou shoujo manga a shoujo manhwa v něčem podobné a v něčem rozdílné. Z kulturně-historických příčin je v Japonsku i Jižní Koreji stále silně zažitá představa, že ženy mají být krásné, jemné a pokorné, kdežto jejich polovičky dominantní, mužné a ochranné. Hlavní protagonistky dle této představy v shoujo manze a manhwe zobrazovány nejsou. To je také mnohdy příčina toho, proč jimi zpočátku mužští protagonisté, kteří naopak naplňují dané společenské představy, opovrhují. Expřítelekyně hlavních mužských protagonistů či rivalky hlavních hrdinek ideál dokonalé ženy rovněž naplňují, avšak přesto shoujo manga a manhwa dosazují neideální hrdinky k ideálním hrdinům, kteří si je zamilují právě pro jejich výjimečnost, výstřednost, nedokonalost. Postupem času se v jejich vztahu ukazuje, že ani „dokonalí“ muži nejsou bez chyby a že se jim nedokonalé dívky dokážou v leččem vyrovnat, pokud k tomu dostanou příležitost. Shoujo manga a manhwa se tak svým způsobem snaží i o změnu společenského smýšlení.

Liší se však konkrétní typické charakteristiky postav zobrazovaných v japonské a jihokorejské verzi dívčí četby. V shoujo manze figurují v podstatě dva typy hlavních protagonistek. Prvním typem je dívka nemotorná, naivní, idealistická, trochu dětinská, vzhledově průměrná a mnohdy rovněž nepříliš bystrá. Může to být uzavřená introvertka i přátelská extrovertka. Druhý typ, méně častý, představuje dívka chytrá, rozhodná, hezká, na venek velmi sebevědomá až silně feministická,

ve vztahu k opačnému pohlaví neobratná, avšak v nitru křehká, nezkušená a zranitelná. Často svým vystupováním před ostatními skrývá nějaké tajemství či trápení.

Naproti tomu v současné romantické shoujo manhwe dominují chlapecké typy dívek, které jsou zobrazovány s přehnanou nadsázkou - jsou podprůměrně hezké, hádavé, drzé, emočně labilní, sebestředné, nekultivované, mluví hrubě a často kolem sebe mávají pěstmi. Přesto nacházejí lásku. Když si přiznají, že skutečně milují, k objektu svého milostného zájmu se chovají roztomile, naivně, brání ho před okolím, pokorně od něj snášejí zklamání a potají pláčou.

Hlavní mužští protagonisté v shoujo manze jsou vždy bishouneni, tzn. krásní mladí muži s androgynními rysy. Typy zobrazovaných chlapců se velmi podobají těm v české populární dívčí četbě. Nejfrekventovanějším typem jsou idolové - ve všem úspěšní, u všech populární, vtipní, flirtující a bystří. Za druhý typ lze považovat na venek nebezpečné, cool hochy, kteří jsou však v nitru velmi romantičtí a věrní. Ve východoasijském prostředí bývají jjangy středních škol, tedy vůdci školních gangů. Třetí typ tvoří tzv. megane, intelektuálové s brýlemi, které zajímá především studium a až na druhém místě láska. Jsou ve vztahu k dívkám velmi chladní, odtažití a neobratní. Poslední typ představují dospělí muži, povoláním to bývají nejčastěji mladí učitelé, kteří jsou u studentek velmi oblíbení a celkově mají k třídě přátelský vztah. Umějí dobře naslouchat, radí studentům s jejich problémy i mimo školu. Ve vztahu k milované dívce bojují se svými zásadami a rozumem.

V shoujo manhwe se objevují nejčastěji hlavní mužští představitelé v podobě kombinace prvních dvou typů shoujo mangy. Jedná se o školní idoly, kteří jsou chytrí, často bohatí a vědomi si své přitažlivosti. Mají špatnou povahu, jsou vznětliví a rádi si z lidí utahují, navíc se umějí dobře prát. Jejich povaha vyplývá mnohdy z negativních zkušeností s rodiči a jejich výchovou.

Rivalové a rivalky hlavních protagonistů jsou si v shoujo manze i manhwe podobní. Hrdinčiny sokyně v lásce bývají krásné, chytré, jemné, ale rády také intrikují a jsou zákeřné. Často se nebojí pro dosažení svého cíle použít násilí. Rivalové hlavního protagonisty jsou dokonalí jako hrdina sám, avšak přece jen

o něco méně. Jsou pohlední, chytří, ochranitelští, ale hodnější a méně prudcí. Poskytují protagonistkám útěchu v jejich konfliktních vztazích s přítelem.

Většího prostoru se v současné romantické shoujo manze i manhwe dostává ještě postavám nejlepších přátel hlavní dívčí protagonistky. Hrdinka má jednu až dvě nejlepší kamarádky. Ty fungují jako moudré poradkyně v konfliktnějších situacích a poskytují jí podporu. Zastávají tak v podstatě roli v shoujo manze a manhwe chybějících rodičů.

Dalším populárním subžánrem romantické shoujo mangy a manhwy je fantasy. V případě východoasijského sektoru není však oblíbenost tohoto subžánru prvotně zapříčiněna potterovskou mánií, ani mánií, kterou později vyvolala *Twilight* sága, nýbrž silnou mytologickou tradicí oblasti. V některých sériích shoujo mangy/manhwy se sice pod vlivem současného trendu vyskytují nadpřirozené bytosti západního světa, zejména upíři či andělé (např. *Vampire Knight*, 2005-2013, a *Angel Sanctuary*, 1995-2007), avšak v daleko větší míře se v shoujo manze, i manze obecně, zobrazuje bohatý mytologický svět východoasijského prostoru. Hlavními mužskými protagonisty fantasy shoujo mangy se stávají bájní bohové a démoni, kteří se zamilovávají do lidských dívek obdařených velkou duchovní silou (např. série *Black Bird*, 2007-2015, K. Sakurakoujiové a již zmiňovaná série *Těší mě, Bože J. Suzukiové*). Tito démoni a bohové na sebe dokáží brát podobu lidskou i zvířecí. V lidské podobě jim mnohdy zůstávají ocasy, uši či křídla, jedná se např. o tengu a kicune¹⁰⁵. Hlavní hrdinky zůstávají typologicky stejné jako u současné romantické shoujo mangy. Zápletka se ale liší. Hlavní mužský protagonista chce nejprve pozřít velkou duchovní sílu hrdinky, avšak později se místo toho stane jejím ochráncem proti jiným svého druhu. Postupně se do sebe zamilují. Jejich lásce však nepřejí jiní nadpřirození démoni a bohové, kteří se snaží pár rozdělit, protože dívka podle nich není pro svého partnera dost dobrá, je pro ně jen „špinavý“ člověk. Pár však nakonec vše překoná a dívka přesvědčí nadpřirozené o své ceně.

Třetím obzvlášť populárním subžánrem je v Japonsku i Jižní Koreji historická romantická shoujo manga a manhwa. Označení historická však neznamena, že

¹⁰⁵ Tengu = okřídlení démoni hor a lesů, kicune = víceocasá liška, čím víc jich má, tím větší má magické schopnosti.

shoujo manga musí nutně zachycovat skutečný historický příběh a skutečné historické postavy. Jedná se spíše o zasazení fiktivního milostného příběhu fiktivních historických postav do kontextu skutečné éry východoasijských dějin, případně do doby viktoriánské Anglie. Dobová kultura, zvyky, mravy, politický vývoj, společenské rozvrstvení, ale i například móda fungují jako kulisy milostného příběhu. Hlavními protagonisty bývají vlivní, důležití a v boji zkušení muži, protagonistkami zase trochu ztřeštěné, stydlivé, chudé dívky. Co se týče zápletky, jedná se, oproti předchozím, o rozrůzněnější podžánr shoujo mangy. Nelze v tomto ohledu nalézt nějakou výrazně typickou linii.

4. 2. 1 *Témata zobrazovaná v romantické shoujo manze a manhwe*

Romantická shoujo manga a manhwa, v porovnání s českou a angloamerickou populární dívčí četbou, klade největší důraz na milostnou zápletku. Ve vztahu chlapce a dívky je v dlouhodobém vztahu řešeno jejich první milování, chybí zde však přehnané kladení důrazu na chráněný styk typické pro české prostředí. Erotické napětí není tak sugestivně a detailně evokováno jako v české a angloamerické populární dívčí četbě. Asiáté se soustředí více na emocionální stránku věci než na tu fyzickou. Milování je zobrazováno jako čistý akt, při němž dochází k vzájemnému propojení na duchovní rovině. Zachází nejdále do náznaku následujících událostí polibkem. Tento způsob zobrazení se nápadně podobá tomu uplatňovanému v české dívčí četbě 30. let 20. století.

Pokud však osmnáctileté čtenářky zatouží po větší otevřenosti v oblasti sexu, mohou ji nalézt v romantické shoujo manze s označením smut. Smut shoujo manga pak zobrazuje obdobné interakce jako angloamerické a české dívčí romány. Většinou je však styk kresbou zobrazován filmovým způsobem, tzn., že se kresba soustředí na horní polovinu těla muže a ženy. Pokud je tělo zobrazeno celé, mangakové si dávají pozor na to, aby to bylo v pozici, v jaké nejsou vidět genitálie protagonistů.

Témata jako střídání sexuálních partnerů a nechtěné těhotenství se v shoujo manze a manhwe vyskytují jen zřídka. Momentálně je jedinou manhvou, která se zabývá neplánovaným těhotenstvím a mateřstvím nezletilé dívky, *Nan eomma nun*

appa (čes. Já jsem máma, ty táta) Mi-ri Hwangové vydávaná od r. 2011. Interrupce je v romantické shoujo manze i manhwe tématem tabuizovaným.

Milostný příběh mezi dvěma jedinci stejného pohlaví staví do centra svého zájmu subžánry shoujo-ai a shounen-ai. Shoujo-ai tematizuje dívčí lásku, shounen-ai chlapeckou. V shoujo-ai i shounen-ai je vztah mezi osobami stejného pohlaví zobrazován ještě nevinněji než v shoujo manze. Mnohdy nedochází mezi dvěma zamilovanými ani k polibku. Oba žánry se soustředí, na rozdíl od „dospělé“ podoby žánrů yaoi a yuri¹⁰⁶, na zobrazení emocionální stránky vztahu homosexuálního páru. Jejich obsah je nezávadný a mohou je číst dospívající od 13 let.

Po romantických vztazích se shoujo manga věnuje vztahům mezi vrstevníky. Tematizuje navazování a prohlubování přátelství mezi mladými, ale také patologické jevy, jako jsou šikana, agresivita a fyzické násilí. S šikanou se setkáváme především v japonské shoujo manze, s agresivitou a násilím v jihokorejské shoujo manhwe. Šikanovaná svými vrstevnicemi je kvůli svému chlapci či vzhledu mnohdy hlavní protagonistka. Útočnice se na ní dopouštějí i fyzického násilí. Čtenářky pak mohou pozorovat, jak hlavní hrdinka šikanu prožívá a následně řeší. Mnohdy bývá řešení zidealizované, zjednodušené, avšak vždy z něj vyznívá zpráva ve smyslu: „nenechte si nic líbit“. Komplikovanější je zobrazování násilí v shoujo manhwe. Jak bylo uvedeno výše, samy hlavní hrdinky jsou nekultivované, agresivní, hrubé. Shoujo manhwa je za to ale nekritizuje, spíš podporuje v tom, že je dobře, když se dokáží silou vyrovnat chlapcům a ubránit se. Kritizováno je pak násilí chlapců na dívkách, dívek na chlapcích nikoli. Často se v shoujo manhwaych setkáváme se školními gangy. Boje mezi nimi odsuzovány také nejsou, pokud bojují pouze pěstmi a ne zbraněmi. Jsou však ukazovány exemplární příklady následků takových bojů.

Jiným tématem, které se hojně v shoujo manze objevuje je téma volby budoucnosti po maturitě. Hlavní protagonisté i jejich přátelé se potýkají s nedůvěrou v sebe sama i s myšlenkou budoucího osamocení od svých milovaných.

Další témata než zmiňovaná se v shoujo manze a manhwe řeší minimálně. Stále zde nedošlo k odtabuizování témat jako je bisexualita a požívání drog.

¹⁰⁶ Yaoi a yuri se podobají již spíše pornografickou četbou, soustředí se hlavně na fyzickou stránku vztahu.

4. 2. 2 Jazyk shoujo mangy a manhwy

Shoujo manga kopíruje skutečnou jazykovou realitu v Japonsku. Dospívající postavy mezi vrstevníky, přáteli a v rodině hovoří neformálně. Do neformální mluvy pak, zejména při hovoru s vrstevníky, podobně jako v českém prostředí pronikají různé slangové výrazy, specifické výrazy mladé generace, vulgarismy a někdy také dialektismy. Formální podoby řeči, keiga, potom teenageři používají všude jinde, např. při komunikaci s učiteli, staršími studenty (pokud tomu oni nechtějí jinak), sousedy, prodavači, apod.¹⁰⁷

V shoujo manhwe se uplatňují podobná pravidla pro užívání formální či neformální korejštiny, avšak vzhledem k tomu, že kontaktů dospívajících se staršími a společensky „nadřazenými“ lidmi nebývá v manhwe tolik, převažuje zde spíše banmal, tj. neformální mluva.

Na rozdíl od české dívčí populární četby, se ani v manze, ani v manhwe nevyskytuje v dialozích vrstevníků teatrálnost a snaha o originalitu vlastního projevu.

4. 3 Současná angloamerická populární četba pro dívky

Dle studie R. E. Howellové¹⁰⁸, je v angloamerickém prostoru aktuálně nejpopulárnějším subžánrem milostného románu pro dospívající z oblasti realistické fikce současný milostný román (Contemporary YA Romance). Obdoby tohoto subžánru, jak bylo zmíněno již dříve, dominují rovněž ve východoasijské a české populární dívčí četbě. Podobně jako ve zmiňovaných literaturách je jeho podstatou milostný příběh dospívajících hrdinů čelících situacím spojeným s realitou dneška. Náctiletá zamilovaná protagonistka naráží ve snaze o happy end s vysněným princem na nejrůznější konfliktní situace, které je nucena překonat. Jsou jimi problémy ve vztazích k rodině, objektům milostného zájmu, přátelům, vrstevníkům, k sobě samé a, na rozdíl od české a východoasijské dívčí četby, také ve vztazích k celé společnosti.

¹⁰⁷ V čem se liší neformální řeč od formální viz např. <http://www.italki.com/article/152/basics-of-informal-japanese-speech#.VSZVc6a8Uy8>.

¹⁰⁸ HOWELL, Robyn E. Young Adult (YA) Literature: Details and Trendsetting. Missouri, 2011, s. 31.

V angloamerickém současném YA milostném románu lze vysledovat silnou linii zamilovaných příběhů, v nichž mladí lidé překonávají své rozdílné sociální postavení. Jejich rodiny se nesnášejí a opovrhují sebou navzájem pro svůj rozdílný společenský původ a s ním spojený odlišný způsob života. Motiv komplikované lásky vystavěný na sociální nerovnosti milenců obsahují např. současné milostné YA romány *Ty proti mně* (2010) J. Downhamové a *Můj život u sousedů* (2012) H. Fitzpatrickové. V prvním z jmenovaných titulů autorka tematizuje milostné vzplanutí mezi dívkou z dobře situované rodiny a mladým mužem z nižší třídy, který se ohání, co může, aby zajistil přežití své rodiny čítající matku alkoholičku a dvě mladší sestry, z nichž jedna je teprve osmileté dítě a druhá čtrnáctiletá dívka poznamenaná znásilněním. Násilníkem je starší bratr hlavní hrdinky. Ve druhé knize je hlavní protagonistkou dcera senátorky, jež se zamiluje do svého souseda, jednoho ze synů z velmi početné a chudé rodiny. Matka hrdinky opovrhuje prostým a neuspořádaným způsobem života sousedů a zakazuje dceři se s nimi stýkat. Dívka však u sousedů nachází to, co jí v její vlastní, citově vyprázdněné, rodině chybí. Obě hlavní hrdinky nakonec dávají přednost svému milostnému citu před rodinou, protože s jejím jednáním a postoji nesouhlasí.

Specialitou angloamerické populární dívčí četby, jež se v české ani východoasijské literatuře nevyskytuje, je zamilovanost dvou náctiletých hrdinů odlišné rasy. Velká Británie i USA jsou multikulturními zeměmi a mezirasové partnerství zde není neobvyklé jako třeba u nás, či v Japonsku a Jižní Koreji. Hlavní protagonisté mezirasových YA milostných románů překonávají své kulturní zvyklosti, odlišné způsoby života, rozdílné společenské postavení, rasové předsudky i vzájemnou nenávist etnik, ale také problémy nijak s rasou nesouvisející. Od zhruba 80. let minulého století se dbá totiž na to, aby se postavy jiné než bílé rasy zobrazovaly i jako lidé, kteří vedou životy a řeší záležitosti přesahující jejich rasovou identitu.¹⁰⁹ Jedním z milenců bývá nejčastěji běloch a druhým pak černochem (Afroameričan), ale může to být také např. Latinoameričan, Hispánec či Asijec. Mezirasové YA milostné romány představují např. publikace Leslie DuBoisové, Simone Elkelesové, Vanessy A. Johnsonové, C. Houckové, Sharon M. Draperové,...

¹⁰⁹ COLE, Pamela a Party CAMPBELL. Trends and Issues in Young Adult Literature. *Young adult literature in the 21st century*. Boston: McGraw-Hill Higher Education, 2009, s. 68.

Další překážkou ve vztahu ústředního páru, jež k sobě v poslední době silně přitahuje pozornost čtenářů, je smrt. Není to však smrt v podobě, v jaké se s ní čtenář setká v české a východoasijské dívčí populární četbě, taková, která představuje pouze jednu z epizod života dospívající hrdinky, když jí umře někoho z blízkých (z rodiny či přátel), ale smrt, jež se stává jejím vlastním osudem, s nímž se musí vyrovnat. Tak s ní pracují např. romány *Hvězdy nám nepřály* (2012) J.Greena, či *Ještě než umřu* (2007) J. Downhamové. Je diskutabilní, zda lze tuto četbu ještě považovat za milostnou, pokud je láska hlavní protagonistky předurčena k zániku a smrtelným onemocněním hrdinky vyloučen šťastný konec, jak je na něj běžně v souvislosti s tímto žánrem pohlíženo. Pro příslušnost zmiňovaných knih k žánru milostného románu však mluví skutečnost, že je jejich dominantou milostný příběh dvou dospívajících jedinců. Ti spolu sice nemohou být navždy, ale v rámci svých reálných možností v určité chvíli dosahují společného štěstí. Není to tedy tak, že by zde happy end úplně chyběl, je spíš jen pozměněný do realističtější podoby.

Kromě zmiňovaných třech překážek, které se v popisované podobě v české, ani ve východoasijské dívčí četbě prakticky nevyskytují¹¹⁰, se objevují v angloamerickém současném YA milostném románu standardní zákruty reálného života, tedy milostné trojúhelníky, nedorozumění a problémy ve vztazích s přítelem, rodiči, přáteli, vrstevníky, potíže ve škole, nebo na psychiku jedince náročné události (rozvod rodičů, stěhování, zranění či ztráta blízké osoby, znásilnění, volba budoucnosti,...).

Rozvoj milostného vztahu ústředního páru probíhá, podobně jako v české a jihokorejské obdobě současného YA milostného románu, v rozmanitých prostředích. Jsou jimi domovy hlavních protagonistů, škola, park, diskotéka, house party, restaurace, kino, ale i třeba hřbitov. Časové charakteristiky jednotlivých textů se liší.

¹¹⁰ Výjimkou je manga série KYOU NO KIRA-KUN (2011-?) od Rin Mikimotové, smrtelně nemocná zde však není přímo hlavní protagonistka, nýbrž její přítel. Podobně jako v *Ještě než umřu*, se ústřední pár snaží využít zbývajících společných chvil a užít si je naplno. Nino pomáhá plnit svému příteli přání ze seznamu věcí, které by ještě chtěl stihnout, než umře. Manga ale zatím není ukončená. Zda se autorka přikloní k realističtějšímu konci, či zda se Kira nakonec zázračně uzdraví, zůstává nejasné.

V některých milostných románech se uplatňuje podobný postup jako v české dívčí literatuře, tzn. kvantum zlomových událostí, dějových zvrátů, se odehrává ve velmi krátkém časovém intervalu, přičemž tento postup zapříčiňuje povrchnost a zkratkovitost v psychologické rovině textů. Příběhy tak ulpívají na událostech vnějšího světa na úkor vnitřního prožívání hlavních protagonistek. V jiných YA milostných románech zase, zejména v realistickém současném YA milostném románu, odpovídá fiktivní čas více času chronickému¹¹¹ a odráží skutečné časové plynutí událostí v reálném světě (ani tak se ale příběhy neodehrávají déle než v několika měsících). To poskytuje autorům prostor pro větší propracování psychologie postav, avšak stále není dosahováno kvalit psychologického románu. Spisovatelé si vybírají pouze zajímavé okamžiky, jimiž se chtějí emocionálně zaobírat, ale aby neodradili dospívajícího čtenáře lačnického po dynamické fabuli od četby, vzápětí děj urychlují výpověďmi typu: „*O pár dnů později jsem vylezla z postele kolem poledne a ...*“¹¹², „*Dva týdny nato jsem vezla Guse na vozíku...*“¹¹³

Teenageři podle studie R. E. Howellové¹¹⁴ rádi čtou rovněž romány, které jim umožňují odpoutat se od reálného světa. Milostné nerealistické fikci dominují především dystopický a fantastický subžánr, které jsou mnohdy smíšené i se subžánrem historickým.

Dystopický YA milostný román zachycuje milostný příběh odehrávající se v budoucnosti, v níž se společnost dneška vyvinula špatným směrem, upadla a zbylá populace zažívá útlak ze strany mocných. Dystopie v příběhu „co by, kdyby...“ vyzdvihuje a nadsazuje současné společenské problémy, zejména sociální nerovnost. V dystopickém YA milostném románu existují dva možné scénáře, na jejichž základě je rozvíjen milostný příběh ústřední dvojice. Hlavní hrdinové musejí překonat rozdíly ve svém společenském postavení, aby mohli být spolu (např. trilogie *Selekce* (2012), *Elita* (2013), *První* (2014) Kiery Cassové), nebo se jako utlačovaní příslušníci přibližně stejné kasty spojí proti společnému nepříteli a prohlubují svůj vztah tím, jak čelí jeho nástrahám (např. trilogie Suzanne Collinsové,

¹¹¹ MISTRÍK, Jozef. *Štylistika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1985, s. 170.

¹¹² GREEN, John. *Hvězdy nám nepřály*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 154.

¹¹³ *Ibid.*, s. 127.

¹¹⁴ HOWELL, Robyn E. *Young Adult (YA) Literature: Details and Trendsetting*. Missouri, 2011, s. 31.

*Hunger Games*¹¹⁵, 1. 2008, 2. 2009, 3. 2010). Druhý typ se vyznačuje velkou mírou akčnosti a lze ho považovat za nejdějovější podobu YA milostného románu.

Fantastický (paranormální) YA milostný román se, na rozdíl od klasického tolkienovského fantasy, odehrává v současném reálném světě, do něhož je vsazován utajený svět nadpřirozena. Milostná zápletky, kterou po *Twilight* sáze (2005-8) S. Meyerové převzal nespočet autorů, spočívá v milostném sblížení lidské dívky s nadpřirozeným jedincem opačného pohlaví. Ústřední dvojice překonává svojí láskou rozdílnosti dvou odlišných ras, hříchy z minulosti nadpřirozeného partnera a bojuje proti překážkám, které jim do cesty za šťastným životem kladou jiní nadpřirození, již pohlížejí na lidskou dívku s opovržením a chtějí ji proto zabít, či také proměnit v nadpřirozenou. V podstatě ale zobecněně opět nejde o nic jiného než o překonávání odlišného společenského postavení dívky a jejího partnera, jen s tím rozdílem, že jeho příčiny nevystávají z hmotného zajištění rodin protagonistů, nýbrž z nepoměru jejich moci a fyzické síly.

Dávno však romantická dívčí paranormální četba nelpí pouze na vztahu lidské dívky s tajemným upírem, jak ji zná čtenář z tetralogie Meyerové, či z *Upířích deníků* (1991-2014)¹¹⁶ L. J. Smithové. Objevují se rovněž zamilovaní vlkodlaci (M. Stiefvater - trilogie *Vlci z Mercy Falls*, 2009-10), duchové (M. Cabotová - hexalogie *Mediátor*, 2000-2005), padlí andělé (B. Fitzpatricková - tetralogie *Nora Grayová*, 2009-2012), dhampýři (R. Meadová - hexalogie *Vampýrská akademie*, 2007-10), nebo třeba elfové (C. C. Hunterová - pentalogie *Údolí stínů*, 2011-13) a páni podsvětí (zatím dvojdílná série M. Cabotové, *Podsvětí*, 2011-12). Hrdinky už nemusí být bezbrannými lidmi, ale samy často stojí na vrcholu „potravního řetězce“. Jsou to budoucí vůdkyně vlkodlačích smeček (Calla v tetralogii *Smečka* A. R. Cremerové, 2010-13), obávané dhampýrky (Rose z *Vampýrské akademie*), neohrožené mediátorky (Susannah z *Mediátora*), či prohnané alchymistky (Sydney z hexalogie R. Meadové *Pokrevní pouta*, 2011-15). Zachraňují své mužské protějšky ze spárů nepřátel i jejich temné minulosti, aby byly nakonec odměněny happy endem.

¹¹⁵ První díl, *Aréna smrti*, v češtině vyšel pod názvem série „Hry o život“. Ve druhém a třetím díle je sérii v českém překladu ponechán anglický název „Hunger Games“.

¹¹⁶ První díl *Upířích deníků* vyšel sice již v roce 1991, avšak série neslavila u čtenářů v 90. letech úspěch. Autorka se na několik let odmlčela a v *Upířích denících* se rozhodla pokračovat až v roce 2007, kdy těžila z euforie rozpoutané *Twilight* ságou.

Autoři fantastických milostných YA románů využívají vhodně také historických událostí, které proplétají s minulostí letitých nadpřirozených bytostí. Tak se fantasy milostný román mísí i se subžánrem historickým.

Jak vyplývá z výše uvedeného, ve všech zmiňovaných subžánrech YA milostného románu se objevují díla, která tematizují lásku, jež je nucena překonat odlišné společenské postavení milenců. V souvislosti s touto skutečností lze však vyzorovat ještě další jim společný rys. Je jím obliba popelkovského motivu. Hlavní protagonistka (příp. protagonista) dosahuje poté, co je milostný vztah s jejím protějškem uznán rodinou i okolím, lepšího hmotného zajištění i lepších vyhlídek na možnost vlastního rozvoje. Např. America Singerová v dystopické trilogii *Selekce* vítězí v klání o ruku prince Maxona. Polepší sobě i své rodině, když se z páté kasty často hladovějících muzikantů a umělců posune do kasty první, královské. Bella z paranormální *Twilight* ságy, pocházející z nižší střední třídy, „je teprve díky sňatku povznesena z temné boudy v lesích do sluncem prozářeného zámku na kopci“¹¹⁷ - Edwardova upířího domova. Stejně tak se zlepší situace Jasovy chudé rodiny v současném YA milostném románu *Můj život u sousedů*, když jí matka Samantha, poté co uzná vztah své dcery s Jasem, poskytne finanční pomoc.

Podobně jako v české a východoasijské dívčí populární četbě, lze také v její angloamerické době vysledovat typické hlavní hrdiny a hrdinky.

Napříč subžánry lze pozorovat čtyři základní typy hrdinek. Prvním typem je krásná, intelektuální, slušná, ale uzavřená a odtažitá dívka z dobře situované rodiny. Ve vztahu ke svému protějšku je podezřívavá, plachá a soustředí se zejména na emocionální stránku partnerství. Druhým typem je průměrně hezká, skromná, mravná, přemýšlivá, filozofující, až pesimistická dívka, skrývající romantickou duši. Poznamenaná nějakou negativní zkušeností (např. rozvodem rodičů), si o lidech ani o životě nedělá přehnané iluze. Třetí typ představují pubertálně bláznivé, upovídané,

¹¹⁷ REAGIN, Nancy Ruth. *Twilight: Sága & její postavy v proudu času*. Praha: XYZ, 2011, s. 68.

roztržité, trochu naivní a kamarádké dívky, jež se neustále dostávají do komicky trapných situací. Čtvrtým typem, hojně frekventovaným především v dystopickém a fantastickém YA milostném románu, je silná, krásná, emancipovaná, důvtipná, obětavá a ochranná rebelka, která si však v nitru není sama sebou zase až tak jistá, ale pro své blízké je schopna ze sebe udělat kohokoli. Bývá ve vztazích s chlapci tou dominantní, nebo je to přinejmenším jejich rovnocenná partnerka.

Frekventovaný typ hlavního mužského protagonisty představují téměř dokonalí mladíci. Jsou pohlední, mívají delší, světlé, lehce kudrnaté vlasy, svůdné oči a prací či sportem vypracované tělo. Jsou mužní, charakterní, znalí života, spolehliví, ale zároveň jsou i vtipní, rodinně založení, citliví a milující. Někdy však bývají zatíženi špatnou finanční situací své rodiny, která jim brání v rozvinutí jejich skutečného potenciálu. Druhý typ, často se vyskytující v paranormálním subžánru YA milostného románu, tvoří záhadní, tajemní tmavovlasí mladíci, eroticky přitažliví, charismatičtí, zvláštním způsobem nebezpeční a překvapivě silní. V milostném vztahu jsou vášniví a nechávají se unášet svými základními instinkty. Svádí často ve svém nitru boj s temnou minulostí nebo se svým rozumem, který jim říká něco jiného než jejich srdce. Třetím typem jsou obyčejní, rozpačití, ale bystří a důvtipní mladíci, kteří mají své chyby, ale v krizových situacích se dokáží zachovat statečně a s rozmyslem. Rádi čtou, pronášejí životní moudra a podělují se o své filosofické úvahy, čímž hlavní protagonistce imponují.

Pokud se vyskytuje v milostných románech pro dospívající milostný trojúhelník, jedná se častěji o situaci, v níž usilují dva chlapci o jednu dívku. Sok hlavního protagonisty je rovněž výše popisovaným téměř dokonalým mladíkem, ale pro protagonistku není lukrativním objektem lásky, protože spolu s ním vyrůstala a chápe ho jako pouhého bratra.

Nejlepší přátelé, pokud je hlavní hrdinka má, jsou jejími spojenci v těžkých chvílích a komplici v ohrožujících situacích. Konzultuje s nimi problémy, s nimiž si sama neví rady, nebo ji alespoň s nimi strávený čas umožňuje na potíže zapomenout.

Existují v podstatě dva typy rodičů, s nimiž se lze v angloamerické populární dívčí četbě setkat. Prvním typem je rodič příkladný, milující a spolehlivý,

podporující své dítě, ať už se mu přihodí cokoli (např. otec Ameriky ze série *Selekce*, rodiče Hazel a Guse z románu *Hvězdy nám nepřály*,...). Druhým typem je rodič, v němž se hlavní protagonistka, či její protějšek, zklamali a vědí, že se na něj již nemohou plně spolehnout a důvěřovat mu (např. matka Samantha z románu *Můj život u sousedů*, nebo matka Katniss v *Hunger Games*).

4. 3. 1 Problémová témata období dospívání v angloamerickém YA milostném románu

Ani angloamerická populární dívčí četba se nevyhýbá problematičtějšími tématům souvisejícím s realitou období dospívání.

Ve vztazích dospívajícího k rodiči řeší angloamerická literatura obdobná témata jako ta česká. Vyrovnávání se s rozvodem a jím zapříčiněnou změnou vztahů k rodičům se zabývá např. Sue Limbová v dívčím románu *Dívka, 15, milá, ale praštěná* (2007), nebo Susane Colasanti ve své knize *Waiting for You* (2009). Vztahy s novou rodinou či s novým partnerem rozvedeného rodiče tematizuje např. Meg Cabotová v hexalogii *Mediátor* (2000-2005), Huntely Fitzpatricková v románu *Můj život u sousedů*, či s humorným nadhledem Juli Alexanderová v knize *My Life as the Ugly Stepsister* (2012). Vzájemné nepochopení dospívající dcery a matky se objevuje v řadě titulů, ať už dystopického, paranormálního či současného realistického, YA milostného románu (*Můj život u sousedů* H. Fitzpatrickové, *Ty proti mně* J. Downhamové, dále v knižních sériích *Hunger Games* S. Collinsové, *Selekce* K. Cassové, *Vampýrská akademie* R. Meadové,...). Komplikovaný vztah dcery a otce řeší např. J. Wilsonová v populární dívčí četbě *Lekce lásky* (2004) a C. Dokeyová v dívčím románu *Jak se nechystat k maturitě* (2004). Vztahy mezi teenagery a jejich rodiči se narušují, když je rodiče zklamou (tj. např. případ Katnissiny matky v *Hunger Games*), nemají na své děti čas (matka Samantha v *Mém životě u sousedů*), nebo když na ně mají přehnané požadavky a jsou vůči nim hyperkritičtí (např. matka Brittany v *Perfect Chemistry*, 2008, S. Elkelesové).

Spolu s prvním zamilováním přicházejí i první sexuální interakce. Sexualita má v angloamerické YA literatuře zvláštní postavení. Existuje tu jistá dichotomie v názorech na to, jak si obsah knih pro teenagery představuje veřejnost a jak si ho

představují sami náctiletí. Autoři, kteří podporují tematizaci sexuality v literatuře pro dospívající, argumentují tím, že se jedná o realistické téma, které k dospívání v dnešní době patří.¹¹⁸ Knihy pro dospívající by se ale podle nich neměly soustředit pouze na detaily samotného aktu, nýbrž by dospívajícímu čtenáři měly odkrýt také psychologickou a emocionální stránku sexu. Tak mohou poskytnout teenagerovi obohacující zkušenost. Přes snahu autorů takto opatrně vystavět sexuální scény však kritika a ostrá diskuze následují většinu knih při pouhé zmínce slova sex.¹¹⁹ Není proto divu, že se mnoho YA milostných románů tomuto tématu vyhýbá. Pokud však ne, v žádném případě se nejedná o natolik explicitní scény, jak se vyskytují v české dívčí četbě. Autoři pracují s náznaky a nepřímými pojmenováními. Na rozdíl od české literatury se zde neobjevují ve vyprávění hlavní protagonistky popisy toho, jak si s partnerem sahají na intimní partie, či jak ony partie vypadají apod.

Neplánované těhotenství tematizují Sarah Dessenová (*Someone Like You*, 2004), Jo Knowlesová (*Jumping Off Swings*, 2009), nebo třeba Caela Carterová (*Me, Him, Them, & It*, 2013).

Vyrovňáváním se s traumatem ze znásilnění, či z pokusu o něj, se věrohodně zabývají např. YA milostné romány *Ty proti mně* (2010) Jenny Downhamové, *Poslouchej!* (2006) Sarah Dessenové, *Some Boys* (2014) Patty Blountové, *Faking Normal* (2014) Courtney C. Steversonové, či *What Happens Next* (2012) Colleen Claytonové.

Daleko více než v české dívčí populární četbě, je v angloamerickém YA milostném románu tematizována homosexualita a homosexuální láska. Je otázkou do jaké míry na tom nese podíl skutečnost, že dle Gay, Lesbian and Straight Education Network se až 5% amerických středoškoláků (high school students) považuje za gaye a lesby.¹²⁰ Podobně jako v japonské manze se i v angloamerické literatuře určené pro teenagery jedná o lásku čistou, zaměřenou na emoce. V YA milostných románech jsou odkrývány těžkosti homosexuálů, jimiž si procházejí, když se se svojí sexuální identitou svěří přátelům, rodině a vrstevníkům. Se svojí orientací se vyrovnává například třináctiletý chlapec Carl v románu *Polibek*

¹¹⁸ HOWELL, Robyn E. *Young Adult (YA) Literature: Details and Trendsetting*. Missouri, 2011, s. 16.

¹¹⁹ *Ibid.*, s. 17.

¹²⁰ *Ibid.*, s. 25.

(2006) Jacqueline Wilsonové, který políbí svého spolužáka a od té doby má ve škole peklo. Navíc musí také najít způsob, jak to oznámit rodičům i své nejlepší kamarádce Sylvii, která je do něj zamilovaná. Homosexualitu a chlapeckou lásku tematizuje rovněž David Levithan v bestsellerech *Boy Meets Boy* (2003), *Will Grayson, Will Grayson* (2010), nebo Jay Bell v *Something Like Summer* (2011) a ve svých četných publikacích také Amy Laneová. Dívčí lásku zobrazují ve svých YA milostných románech J. A. Petersová (např. *Keeping You a Secret*, 2005) a Malinda Loová (např. fantastický milostný YA román *Ash*, 2009).

Šikanou vyvstávající ze sociálních a rasových příčin se zabývá např. Susane Colasantiová v YA milostném románu *Keep Holding On*. Ve své knize zachycuje jednotlivé fáze šikany, od verbálního ubližování, přes vyhrožování a ponižování až k fyzickému násilí. Hlavní protagonistka nějakou dobu šikanu snáší, snaží se být co nejméně viditelná, pak se ale rozhodne agresorům vzdorovat. Šikanu vyplývající z tělesného nedostatku hlavní protagonistky (konkrétně její tloušťky) řeší N. Dawnová v románu *Measuring Up* (2012), kyberšikanu pak L. Rubyová v publikaci *Bad Apple* (2009).

Drogy a pití alkoholu nezletilými se vyskytují v mnohých YA milostných románech. Stejně jako v českém prostředí se však zřídka jedná o tematizaci závislosti. H. Fitzpatricková v *Mém životě u sousedů* řeší okrajově závislost kamaráda hlavní hrdinky, který si poté, co málem hlavní protagonistku a svoji sestru zabije při řízení pod vlivem drogy, uvědomí, co s ním drogy provádějí. Fitzpatricková vyléčení z těžké závislosti zjednodušuje - chlapci rychle pomůže silná vůle a manuální práce pod přísným dozorem. Závislost na alkoholu potom tematizuje B. Nelsonová v románu *Recovery Road* (2011). Hlavní hrdinka, náctiletá alkoholička Madeline, se v léčebně zamiluje do alkoholika Srewarta. Nelsonová realisticky popisuje úsilí Madeline po propuštění z léčebny zůstat střízlivá a najít si novou životní cestu bez návykové látky, přestože jí to Stewart ztěžuje.

Další téma zpracovávané v YA milostných románech představují poruchy příjmu potravy. Anorexie je reflektována z pohledu hlavních protagonistek, sester nemocných dívek, v YA milostných románech S. Dessenové, *Poslouchej!* (2006), a D. Jadenové *Never Enough* (2012). Poruchy příjmu potravy jsou zde ve svých

projevech popisovány zvenčí. Realistické je vyobrazení toho, jak poruchy negativně ovlivňují vztahy v rodině i s vrstevníky. Tituly, které zprostředkovávají pohled přímo do nitra nemocných, nikoli zvenčí, nestaví do centra milostnou zápletku, řadí se proto do YA realistické fikce, nikoli k milostnému románu.

Jinými tématy hojně řešenými v angloamerické dívčí četbě jsou rasová, náboženská a sociální nerovnost. Tyto problémy a jejich výskyt v YA milostném románu byly řešeny již dříve v textu.

Míra explicitnosti a otevřenosti YA milostných románů ve výše uvedených tématech, ještě spolu s užitým jazykem, rozhoduje o jejich zařazení k literatuře pro pubescenty, či adolescenty. Angloamerická nakladatelství opatřují své publikace známkou PG (Parental Guidance/ čes. doporučení rodičům) spojenou s věkem, od něhož by kniha neměla být pro čtenáře závadná.

4. 3. 2 Jazyková rovina angloamerických milostných románů pro dospívající

Podobně jako v české a východoasijské době YA milostného románu i v té angloamerické odrážejí promluvy dospívajících protagonistů ve fikčním světě vyjadřovací realitu skutečného světa. Mezi svými vrstevníky dospívající protagonisté hovoří neformální angličtinou a ve své mluvě používají výrazy typické pro mladou generaci, včetně vulgarismů. Míra jejich užití se však liší román od románu. Konkrétně vulgarismy se např. hojně vyskytují v pokleslejších publikacích žánru typu *Gossip Girl* (2002-7) C. von Ziegesarové, nebo *Roztomilé malé lhářky* (2006-12) S. Shepardové. V románech vyšší umělecké kvality (např. *Můj život u sousedů* H. Fitzpatrickové) se pak podobně jako v české literatuře objevují spíše sporadicky. V promluvách postav však chybí teatrálnost, na níž jsou čtenářky zvyklé z české dívčí četby, nicméně je nahrazena černým, sarkastickým, či cynickým humorem a ironickými průpovídkami.

Vyjadřování dospělých postav vystupujících v angloamerických milostných románech pro dospívající stejně jako v české literatuře reflektuje jejich sociální postavení a vzdělanost.

4. 4 Shrnutí

Z uvedených popisů současné české, východoasijské a angloamerické populární dívčí četby vyplývá, že lze v daných paraliteraturách vysledovat jim společné tendence, ale na druhou stranu také odlišnosti zajišťující osobitý ráz každé z nich.

Jádro populární dívčí literatury ve všech prostředích tvoří zamilované příběhy dospívajících vztahující se k realitě současného světa. Jedná se o dějové vyprávění, jež končí happy endem. Dynamiku děje přitom zajišťuje rychlé střídání (někdy také paralelní vrstvení) konfliktních situací, které vycházejí ze vztahů hlavní protagonistky s jejím okolím. Konkrétně se jedná ve všech porovnávaných literaturách o vztahy hrdinky k sobě samé, k objektům svého romantického zájmu, k vrstevníkům a přátelům, v angloamerickém a českém prostředí navíc k rodičům a pouze v angloamerické dívčí četbě i k celé společnosti.

Vyřešením problémů ve zmiňovaných oblastech ústřední pár dociluje happy endu. Nejedná se však vždy o klasický happy end „žili spolu šťastně až do smrti“. V české a angloamerické literatuře dochází k rozrušování klasického šťastného konce a postupně ho nahrazuje závěr realističtější, uvěřitelnější, byť stále dobrý.

Příběhy současné realistické angloamerické, české a jihokorejské dívčí fikce se střídavě odehrávají v různých prostorech; např. v domě protagonistky či jejích přátel, ve škole, na diskotéce, v klubech, v rekreačních střediscích, ... Specifická je v tomto ohledu japonská realistická shoujo manga, která rozvíjí příběh z většinové části ve školním prostředí.

Celý děj se jen zřídka kdy neodehrává v několika týdnech či měsících. Četnost a častost dějových zákrutů, spolu s krátkým časovým intervalem, v němž se překážky řeší, zvyšují sice dynamičnost vypravování, ale zároveň způsobují povrchnost a zkratkovitost dívčí četby v psychologické rovině, jejímuž hlubšímu postihnutí se nedostává prostoru, a je proto zpracována pouze v náznacích. Tento postup však vyhovuje dospívajícím čtenářkám, které prahnou zejména po dobrodružství a nikoli po psychologické sondě do psychiky hlavní protagonistky.

Příběh první lásky je vyprávěn nejčastěji z perspektivy dívčí hrdinky určitým způsobem blízké cílovému, dospívajícímu, publiku. V české, východoasijské i angloamerické dívčí četbě je možné detekovat určité typické charaktery hlavních protagonistek, avšak pouze jediný typ hrdinky je společný všem literaturám: navenek krásná, sebevědomá, emancipovaná dívka, která je však ve svém nitru poznamenána nějakou negativní, až traumatizující, zkušeností. Ostatní typy se liší.

Podobně jako typické hrdinky, existují ve všech třech literaturách rovněž určité stereotypní charaktery hlavních chlapeckých (mužských) postav. Zde již čtenář mezi angloamerickou, českou a východoasijskou populární dívčí četbou (po jistém zobecnění) nachází více podobností než v předchozím případě. Jedním typem, společným všem literaturám, je oblíbený, přitažlivý, vtipný a bystrý mladík, druhým potom tajemný, nebezpečný, sexy, cool chlapec s romantickou duší, a třetím přemýšlivý, odtažitý intelektuál. Podobné jsou si také postavy dospělých, zkušených a charakterních mužů (nejčastěji učitelů) v japonské romantické shoujo manze a české dívčí próze.

Kromě současné, s realitou spojené, populární dívčí četby se obliby v angloamerickém a východoasijském prostoru dostává také subžánru fantastické milostné četby pro dospívající. Ve východoasijské literatuře je však oblíbený také historický subžánr romantické shoujo mangy a v angloamerické literatuře paranormální YA milostná próza. Tyto subžánry jsou v české dívčí próze zastoupeny pouze minimálně.

Bez ohledu na příslušnost k určitému subžánru, se dívčí populární četba zaobírá i jinými tématy, než je první zamilovanost dospívajících. Tematizuje problematiku a rizikové jevy v období dospívání. České dívčí romány nejčastěji řeší sex, promiskuitu, nechtěné těhotenství, potrat, užívání drog, požívání alkoholu nezletilými, poruchy příjmu potravy, komplikované vztahy s rodiči, vyrovnávání se s rozpadem rodiny a handicapem. Angloamerické YA milostné romány potom rozvíjejí podobná témata jako jejich česká obdoba, navíc ale ve větší míře tematizují ještě šikanu, sociální, náboženské a rasové rozdíly, smrt a homosexualitu.

Východoasijská dívčí četba v tomto ohledu není příliš otevřená, soustředí se zejména na lásku dospívající hrdinky a s ní spojené problémy (první polibek, někdy první milování, žárlivost). Z problémových témat dospívání se v ní řeší více pouze homosexualita, šikana a agresivita dospívajících, okrajově potom nechtěné těhotenství a promiskuita. K odtabuizování témat jako jsou interrupce, bisexualita a braní drog v romantické shoujo manze, ani manhwe, zatím nedošlo.

Ve snaze přiblížit se dospívajícímu publiku a zaujmout ho, se autoři populární dívčí četby snaží o zachycení aktuálního hovorového jazyka současné mladé generace. V něm hlavní protagonistky komunikují s vrstevníky, vedou vnitřní monolog i vyprávějí příběh. Pro české prostředí je typická jistá teatrálnost a hravost v dialozích mladistvých, pro angloamerické zase černý humor, cynismus a sarkasmus.

III. ČÁST

5. Didaktické využití dívčí populární četby

Přes svoji nižší uměleckou kvalitu disponuje žánr dívčí populární četby jistým potenciálem k pozitivnímu působení na osobnost dospívající dívky i na její čtenářství. Je však nezbytné, aby vyučující uměl těchto dispozic patřičným způsobem využít.

Mnohé výzkumy¹²¹ již v minulosti prokázaly, že hodnotová orientace čtenáře silně ovlivňuje výběr jeho četby i přístup k ní. Čtenář spontánně sahá po knihách, v nichž je tematizováno to, co ho momentálně zajímá. V případě dospívající čtenářky je jedním z nejzásadnějších předmětů jejího zájmu první láska a s ní spojené dění (zaujetí vyhlédnutého protějšku, první políbek, první milování,...). Přes sentimentální charakter triviální dívčí četby i povinné šťastné zakončení příběhů zůstává skutečností, že se žádný jiný žánr touto problematikou nezabývá s takovou otevřeností a realističností vlastní aktuální době. Náctiletou dívku tak neuspokojuje četba dívčí prózy pouze v rovině emocionální, ale rovněž v rovině poznávací, kdy jí poskytuje přínosné informace, k nimž se v reálném světě nemůže dostat kvůli nějaké vnitřní překážce (např. se stydí o tématu hovořit, nechce ukázat slabost před vrstevníky, je jí nepříjemné konzultovat takové věci s rodiči apod.).

Milostný vztah však není jediným pro čtenářku lukrativním tematickým okruhem dívčí četby. Řeší se zde i jiné mezilidské vztahy (vztahy s rodinou, vrstevníky, přáteli, učiteli,...), v jejichž rámci jsou navozovány modelové konfliktní situace otevřené pro sebeprojekci a identifikaci s hlavní hrdinkou. Čtenářka si tak prostřednictvím hlavní protagonistky nanečisto zkouší možná řešení různých situací a následně si postupy případně vnitřně osvojí pro reálné mezilidské interakce.

V kritických životních situacích může čtenářce dívčí četba, která se snaží rozvíjet i závažnější témata, jako jsou neplánované těhotenství, interrupce, homosexualita, porucha příjmu potravy, vyrovnávání se smrtí blízké osoby, s rozvodem rodičů, s handicapem,..., pomoci pochopit podstatu vlastního problému,

¹²¹ Např. výzkumy Marhounové, Lederbuchové,...

vyrovnat se s ním a naznačit cestu možného jednání i řešení. Působí vlastně biblioterapeuticky. Možná se vždy nejedná o úplně reálná vyobrazení daných problémů a existují publikace jiných žánrů, které by o nich pojednávaly přesněji, avšak dívčí četba představuje dobrý výchozí bod. Taková literatura může být ale přínosná i dívkám, jež se v podobné situaci samy nenacházejí. Poskytuje jim totiž základní informace o problémech a zároveň může působit i prevenčně. Velké pozitivum skýtá to, že se populární dívčí četba nesnaží nijak moralizovat, poučovat, ani přesvědčovat o své pravdě. Pouze na názorných příkladech ukazuje, co se může stát, když..., a apeluje na osobní citovou a mravní účast čtenářek ve smyslu humánních hodnot. Tento nenásilný postup je velmi důležitý, protože neodradí dospívajícího, který tak nerad přijímá názory a poučování dospělých, od četby.

Podobně dívčí paraliteratura přes exemplární příklady nenápadně směřuje náctiletou čtenářku od negativních jevů spojených s obdobím dospívání - požívání alkoholu, drog, šikany, násilí,... Např. přes hrůzu dospívající hrdinky, která s neznámým chlapcem přišla v opilosti o panenství, vede čtenářku k pochopení nebezpečí pití alkoholu, leč přímo ho nezakazuje a nekritizuje. Ponechává tak na recipientce, aby si z reflexe nad textem utvořila k ohrožujícímu jevu vlastní postoj.

Vyučující se mohou inspirovat výběrem dívčích románů obsahujících uvedená témata v předchozí části práce¹²², nebo mohou využít různých webových stránek, na nichž jiní učitelé, ale i knihovníci či rodiče, doporučují pro dospívající přínosné tituly. Jsou to například www.ctesyrad.cz, www.bibliohelp.cz, www.vaseliteratura.cz, www.yalsa.ala.org/thehub/, www.storysnoops.com, a další. Také rozcestníky internetových knihkupectví (např. dobrý rozcestník je na www.goodreads.com) mohou pomoci učitelům nalézt patřičné publikace.

To, že dívky čtou o tom, co je zajímavá, podporuje jejich pozitivní motivaci k četbě. Navíc jsou nenáročný autorský styl a jazyk dívčí četby dobře srozumitelné i

¹²² Vždy platí, že jsou zahraniční publikace, u nichž je uveden český název, k dispozici v českém jazyce. Zbylá díla se zatím českého překladu nedočkala (výjimku tvoří *Hunger Games* a *Twilight sága*, které v č. j. přeloženy jsou, ale uchytil se pro ně spíše anglický název) a jsou v angličtině. Jednoduchost užitého jazyka však mnohdy dovoluje čtenáři se základním vzděláním textům bez obtíží porozumět, to platí obzvlášť pro mangu a manhwa.

pro méně zkušené recipientky. Paraliteratury pro dívky tak lze použít jako prostředku k vylepšení vztahu slabších čtenářek a nečtenářek k četbě. Nižší obtížnost textů zpočátku kladně působí na zvyšování jejich čtenářské kompetence, protože jsou schopné přečíst delší úseky textů (přesouvají se od časopisů ke knihám), dokáží četbu reflektovat a účastnit se rozmluvy o ní. S nabýváním čtenářských zkušeností je však třeba postupně zvyšovat nároky knih na čtenáře. Správným postupem lze nečtenářky a slabé čtenářky dovést od populární dívčí četby až k četbě vysoké umělecké literatury typu Tolstého *Anny Kareninové*. Jak již totiž bylo řečeno na začátku práce, populární literatura čerpá mnohé z beletrie. Osvojení si určitých charakteristik textu na jednodušší rovině napomáhá následnému porozumění obdobných charakteristik textu na vyšší rovině, přestože tam mohou být již jinak usouvztažňovány.

V následujících tabulkách (Tabulka 1, 2) jsou uvedeny dva příklady linií, v nichž je na základě tematické a motivické souvislosti postupováno od konzumní dívčí četby k literatuře s vysokou uměleckou hodnotou:

Tabulka 1: Romeo-juliovský motiv v populární a umělecké literatuře

Méně náročné tituly dívčí populární četby	Náročnější tituly dívčí populární četby	Méně náročné beletristické tituly	Náročné beletristické tituly
<i>Jako Romeo a Julie</i> I. Brandejsová 2004	<i>Můj život u sousedů</i> H. Fitzpatricková 2012	<i>Romeo, Julie a tma</i> J. Otčenášek 1958	<i>Romeo a Julie</i> W. Shakespeare 1596
<i>Romeo X Juliet</i> (japonská manga) Gonzo 2007	<i>Ty proti mně</i> J. Downhamová 2010	<i>Romeo a Julie</i> 2300 V. Páral 1982	<i>Petr a Lucie</i> R. Rolland 1928
<i>Romeo a Julie</i> (britská manga) Sonia Leongová 2010	<i>Eleanor a Park</i> R. Rowellová 2014	<i>Romeo a Julie na vsi</i> G. Keller 1873	<i>Markéta Lazarová</i> V. Vančura 1931

Tabulka 2: Konfliktní vztah dcery s matkou v populární a umělecké literatuře

Méně náročné tituly dívčí populární četby	Náročnější tituly dívčí populární četby	Méně náročné beletristické tituly	Náročné beletristické tituly
<i>Osmnáct</i> M. Harasimová 2001	<i>Můj život u sousedů</i> H. Fitzpatricková 2012	<i>Pýcha a předsudek</i> J. Austenová 1813	<i>Velice lehká smrt</i> S. de Beauvoirová 1964
<i>Daniela</i> Z. Francková 2009	<i>Jmenuji se Martina</i> I. Březinová 2003	<i>Deník Anny Frankové</i> A. Franková 1947	<i>Kytice</i> K. J. Erben 1853
<i>Matka a dcera</i> Z. Francková 2011	<i>Vampýrská akademie</i> R. Meadová 2007-2010	<i>Maryša</i> V. a A. Mrštíkové 1894	<i>Horalka</i> A. Moravia 1957

5.1 Didaktické využití populární dívčí prózy v hodinách českého jazyka a literatury

S populární dívčí prózou lze pracovat při hodinách literatury a slohu jako s každým jiným literárním textem. Zde je uvedeno několik námětů pro práci s ní:

- Pokud je cílem hodiny naučit žáky rozlišovat umělecký a neumělecký text, vyučující vybere pasáže z děl řadících se k beletrii a k populární dívčí četbě, v nichž je zachycována podobná situace (viz Příloha 2). Z beletrie se zde hodí použít zejména úryvky z milostných či historických románů. Úkolem žáků bude nejprve odhadnout, jaký z úryvků náleží k uměleckému, a který k triviálnímu textu. Svoje tvrzení musejí podepřít argumenty. Oba způsoby zobrazení porovnájí a všimnou si jejich rozdílných a společných momentů.

- Lze využít i dvou textů, které patří oba do žánru populární četby pro dívky, přesto je jeden umělecky kvalitnější a druhý méně (viz ukázkové texty Příloha 3). Na tom lze ukázat, že hranice mezi uměleckým a „pokleslým“ není mnohdy ostrá a rozdíly v úrovni textů existují i v rámci jednoho žánru. Úkolem žáků bude opět pojmenovat příčiny toho, proč je ten či onen text kvalitnější.

Mimo to může taková práce zbavit studenty despektu k populární četbě a dokázat jim, že i „triviální“ literatura, pokud je dobře vybrána, může být přínosná a adekvátní jejích nárokům.

- Další aktivitou, k níž se populární dívčí četba hodí, je čtení s předvídáním. Žáci čtou samostatně text rozdělený na části. Před četbou každé části samostatně předvídají, o čem budou dále číst, zapíší si to na papír. O své předpovědi se podělí s třídou (či se skupinou) a odůvodní, jak k této úvaze došli. Mohou při tom vycházet ze své čtenářské zkušenosti s žánrem (velké plus dívčí četby spočívá v tom, že má tento žánr, podobně jako pohádka, určitou ustálenou formu), z náznaků v předchozí části textu, z vlastní životní zkušenosti při řešení konfliktních situací a u mangy a manhwy i z grafických prvků (např.: je tu na obrázku dívčin vyděšený obličej, znamená to tedy nejspíš, že ho auto opravdu přejelo). Následně si žáci část přečtou a společně skupina reflektuje, jak se text skutečně rozvíjel a v čem se předpoklady žáků naplnily. Při práci se tak uplatňují všechny čtyři formy komunikace; mluvení, naslouchání, psaní i čtení.

- Při práci s dívčí prózou lze použít také metodu skládkového čtení. Úryvek, v němž dojde k napínavé situaci, kompozičně složené z expozice, krize a katarze, lze rozdělit na tři části. Každá ze tří skupin žáků pracuje s jednou částí a vysuzuje z ní, jaký obsah a formu budou mít chybějící dva oddíly (např. skupina, která má prostřední část, vymýšlí obsah části úvodní a rozuzlení), případně jeden. Své předpoklady zapisuje na papír, pak se o ně podělí se třídou a odůvodní je. Začíná se prezentací vykonstruované úvodní části, ta je následně porovnána se svým originálem. U dalších částí je postup stejný. Při práci se opět uplatňují všechny formy komunikace. Je rozvíjena fantazie žáků, jejich vyjadřovací schopnosti, dochází k lepšímu porozumění úryvku z hlediska jeho logické výstavby, k nacházení vnitřních souvislostí v textu, k prohloubenému porozumění jeho obsahové i formální

složce. Na úvahu, která nakonec neodpovídá originálu, se nenahlíží jako na chybu, pokud je podpořena správnými argumenty, což působí na žáky motivačně.

- Zajímavé možnosti nabízejí hodinám českého jazyka a literatury romantická shoujo manga a manhwa. Zobrazují příběhy dospívajících s problémy a smýšlením blízkým žákům, a tak je zaujmou více než pohádkové komiksy určené pro děti. Tvořivý charakter práce s mangou a manhwa žáky aktivizuje, svojí neobvyklostí baví, dává jim prostor pro uplatnění vlastní fantazie...

Žáci mohou:

- dopisovat prázdné bubliny v manze/manhwe. Hledají tak spojitosti mezi grafickou a textovou částí komiksu. Jedná se o dobré slohové cvičení, poněvadž jsou žáci limitováni velikostí bublin, do nichž se vejde pouze omezené množství textu, musí se tedy vyjadřovat výstižně. Navíc je po nich při tomto omezení požadována ještě logická následnost promluv a jejich souvislost se situacemi na obrázcích. Snaží se také o originalitu, a to je vede k úvaze nad tím, jak to asi udělal sám autor, aby to čtenáře bavilo. Dobré je nakonec uspokojit zvědavost žáků a porovnat jejich výtvořiny s originálem. Nejlepší práce mohou ve skupinách žáci zdramatizovat.
- obdržet pouze část komiksu a vytvořit logické pokračování příběhu, nakreslit ho a vymyslet promluvy postav. V podstatě se jedná o metodu čtení s předvídáním, ale své domněnky žáci nevyjadřují ústně, nýbrž graficky.
- dostat rozstříhaný komiks, který potom skládají. Tento postup pomáhá k prohloubení vnímání logické situační posloupnosti v textu, jeho vnitřních souvislostí. Žáci mohou následně určit, jaká situace představuje zvrát v ději, jaká/é úvodní část příběhu, apod.
- dostat stránku mangy/manhwy, v níž jsou vynechané některé obrázky. Úkolem žáků bude převyprávět (ústně či písemně), co se mohlo stát mezi předcházející a následující situací, tak, aby to odpovídalo logické následnosti mangy. Uvedou, z čeho takové doplnění vyvodili.

- s mangou/manhwou pracovat také jako s obrázkovou osnovou. Děj komiksu s vynechanými bublinami ústně převyprávějí. Rozvíjí se tak jejich vyjadřovací schopnosti.
- rovněž převést mangu/manhwu s doplněnými bublinami do písemného vypravování. Doplnují ho o informace, které lze v manze vidět jen na obrázcích (tzn. popisy postav, prostředí,...). Lze využít i opačného postupu, kdy žáci převedou vypravování do komiksové podoby. Budou tak nuceni graficky a písemně vystihnout situace zásadní pro stavbu vypravování, utvoří tak vlastně obrázkovou osnovu.
- přetvořit mangu/manhwu tak, že její dějovou linii ponechají stejnou, ale nějaký zásadní prvek komiksového příběhu změní, např. stárí postavy. Poté vymyslí, jak by se zachovala a jak by ve stejné situaci hovořila např. o třicet let starší žena. Je možné postavu také zaměnit za podobnou postavu z jiného literárního díla (např. za Shakespearovu Julii).
- vytvořit živé obrazy, které potom nafotí do komiksu. Během uvažování o tom, jak ztvárnit danou scénu, přemýšlejí zároveň i o manze/manhwe samotné. Starší žáci mohou navíc vytvořit nové obrazy částí, které tomuto oddílu mangy/manhwy předcházely, nebo ho následovaly.

Práce může vyučující vyvěsit na nástěnkách, publikovat ve školních novinách, na webových stránkách třídy (či školy), čímž žáky motivuje.

Úryvky z manga sérií, kterých pro tyto činnosti lze využít, jsou vyučujícímu k dispozici v Příloze 4 a 5.

Závěr

Tato diplomová práce si kladla za cíl poskytnout čtenáři základní orientaci v žánru současné populární dívčí četby. Od jiných prací s podobnou tematikou se liší zejména tím, že se nezabývá pouze produkcí domácí, nýbrž také zahraniční, konkrétně angloamerickou, japonskou a jihokorejskou. Vytýčuje shodné a rozdílné momenty nejsilnějších subžánrů dívčí četby jednotlivých literatur, popisuje jejich stávající podobu, jejich specifika. Obzvláště zajímavá je práce pro čtenáře, který se chce dozvědět více o japonské manze a jihokorejské manhwe a o jejich místě ve východoasijské kultuře.

První část práce nastiňuje, jakým způsobem na populární četbu nahlíží literární kritika, definuje vlastnosti paraliteratury obecně přisuzované, věkově vymezuje pojem „dívka“ a uvádí psychologické i čtenářské charakteristiky dospívající recipientky. Dále popisuje žánr dívčí triviální literatury a jeho vývojové proměny v českém, angloamerickém a východoasijském prostředí.

Druhá část se zabývá popisem a porovnáváním dívčí četby ve zmiňovaných prostorech v její současné podobě. Vzhledem k přesycenosti knižního trhu publikacemi dívčí paraliteratury však není možné reflektovat úplně všechny cesty, jimiž se tato literatura v současné době vydává. Práce se proto zaměřuje zejména na nejvýznamnější větve dívčí četby v jednotlivých regionech.

Ve všech třech prostředích nejrozšířenější subžánr představuje dívčí četba zachycující milostné příběhy, jež se odehrávají v kulisách reálného světa, skutečného života. Vedle první lásky náctiletých protagonistů dějové zvraty vyvstávají také z vrstevnických, rodinných a, v případě angloamerické literatury, celospolečenských konfliktů. Dospívající protagonistky často nebývají ušetřeny ani konfrontace s obtížnými životními situacemi, jako jsou rozvod rodičů, poruchy příjmu potravy, neplánované těhotenství, násilné napadení, apod. Konkrétnější prozkoumání způsobu zachycování a řešení těchto složitých situací v jednotlivých literaturách by mohlo být předmětem dalšího výzkumného šetření.

Vyřešením všech rozporů a problémů dociluje hrdinka happy endu. Zdá se, že trendem posledních patnácti let v angloamerické a české dívčí četbě je ustupovat od otřelého, šablonovitého happy endu „*byli spolu šťastní a měli spolu krásný vztah*“ směrem k závěru realističtějšímu, uvěřitelnějšímu, často otevřenějšímu, nicméně stále dobrému a představujícímu nadějný start do budoucna.

Hlavní protagonistkou a zároveň vypravěčkou zamilovaných příběhů bývá dospívající dívka čtenářce určitým způsobem blízká. Dívčí představitelkou, s níž se recipientka setká v populární četbě všech třech oblastí, je navenek krásná, sebevědomá, emancipovaná dívka, která je však ve svém nitru poznamenána nějakou negativní zkušeností. Jiný typ hrdinky šetřené literatury nesdílejí. Rozdílně je tomu ale v případě mužských protějšků hlavních hrdinek, jež jsou si ve všech prostorech velmi podobní.

Dívčí četba nebývá hlouběji psychologicky propracovaná. Určitý podíl na tom nese krátký časový interval, během něhož se příběhy mnohdy odehrávají. V několika týdnech dívka nemůže reálně projít proměnou v psychicky vyzrálejší osobnost. Plochosť v psychologické rovině je tedy suplována množstvím dějových zvrátů, které odvádějí pozornost čtenářky jinam. Čtenářce to však nevadí, neboť je to právě to, co od takové četby očekává. Chce knize především rozumět, pobavit se a saturovat své nenaplněné potřeby. Srozumitelnosti dívčí četby napomáhá i častý jednoduchý autorský styl a jazyk přiblížený čtenářčině generaci.

Třetí část práce je věnována didaktickému uplatnění populární dívčí četby ve škole. Vyučující dívčí literatury může využít jako informačního prostředku k tématům, o nichž je pro dospívající obtížné s dospělými hovořit, jako pomocníka ve složitých životních situacích, jako nástroje prevence proti sociálně-patologickým jevům i jako východního bodu pro kultivaci čtenářských kompetencí žákyň. Dívčí paraliteratury lze dále využít přímo ve vyučovacích hodinách českého jazyka a literatury jako slohového a mluvního cvičení, rovněž však i při nácviu interpretace literárního textu. Představuje dobrý prostředek, jakým lze propojit český jazyk s výchovou ke zdraví, k občanství, s výchovou etickou a výtvarnou.

Seznam použité literatury

COLE, Pamela a Party CAMPBELL. Trends and Issues in Young Adult Literature. *Young adult literature in the 21st century*. Boston: McGraw-Hill Higher Education, 2009, s. 49-97. ISBN 0073525936.

ČAPEK, Karel. *Marsyas, čili, Na okraj literatury: (1919-1931)*. 4. vyd., v Československém spisovateli 1. Praha: Československý spisovatel, 1971. 185 s.

DONELSON, Kenneth L. a Alleen Pace NILSEN. *Literature for Today's Young Adults*. Boston: Pearson, 2006. ISBN 05-362-9656-1.

GREEN, John. *Hvězdy nám nepřály*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2013, 237 s. ISBN 978-802-4238-210.

CHALOUPKA, Otakar. *Rozvoj dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1982, 572 s.

CHMELÍKOVÁ, Věra. *Světová literatura pro děti a mládež*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity, 1998, 58 s. ISBN 80-708-2440-9.

JANÁČEK, Pavel. *Literární brak: operace vyloučení, operace nahrazení, 1938-1951*. Vyd. 1. Brno: Host, 2004, 412 s. ISBN 80-7294-129-1.

KALHOUS, Zdeněk. *Školní didaktika: četba žáka a didaktická interpretace uměleckého textu v literární výchově na 2. stupni základní školy a v odpovídajících ročnících víceletého gymnázia*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 447 s. ISBN 80-717-8253-X.

LANCZOVÁ, Lenka. *Andělé noci*. 1. vyd. Líbeznice: Víkend, 2006. ISBN 80-722-2402-6.

LANCZOVÁ, Lenka. *Potížistka*. 1. vyd. Líbeznice: Víkend, 2008, 301 s. Čtení pro dívky (Víkend). ISBN 978-80-7222-567-5.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Literatura ve škole: četba žáka a didaktická interpretace uměleckého textu v literární výchově na 2. stupni základní školy a v*

odpovídajících ročnících víceletého gymnázia. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010, 265 s. ISBN 978-80-7043-891-6.

LIBA, Peter. *Kontexty populárnej literatúry*. 1. vyd. Bratislava: Tatran, 1981. 252 s.

MISTRÍK, Jozef. *Štylistika*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1985, 582 s.

MOCNÁ, Dagmar. *Červená knihovna: studie kulturně a literárně historická: pohled do dějin pokleslého žánru*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1996. 240 s. ISBN 80-7185-075-6.

PUJMANOVÁ, Marie. *Tři prózy o mládí*. Vydání souboru 1. Praha: Československý spisovatel, 1983. 344 s. Klenotnice.

REAGIN, Nancy Ruth. *Twilight: Sága & její postavy v proudu času*. Praha: XYZ, 2011, 341 s. ISBN 978-80-7388-520-5.

SIROVÁTKA, Oldřich. *Literatura na okraji*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990. 98 s. PULS (Československý spisovatel), 26. ISBN 80-202-0122-X.

SVOBODA, Richard. *Populární literatura v české a slovenské kultuře po roce 1945: sborník referátů z literární konference 40. Bezručovy Opavy 16.-18. 9. 1997*. Vyd. 1. Opava: Filozoficko-přírodovědecká fakulta Slezské univerzity, 1998, 133 p. ISBN 80-724-8003-0.

TOMAN, Jaroslav. *Dětské čtenářství a literární výchova*. Brno: Cerm, 1999. 22 s. ISBN 80-7204-111-8.

URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: reflexe české tvorby a recepce*. Olomouc: Votobia, 2004, 457 s. ISBN 80-704-2668-3.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 522 s. ISBN 80-717-8308-0.

VÁVROVÁ, Lucie. *Román Pacientka doktora Hegla v dobových kontextech*. Hradec Králové, 2013, 45 s. Bakalářská práce.

Internetové zdroje

ALCOTT, Louisa May. *The Best of Louisa May Alcott* [online]. Di Lerna Publishers, 2010 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z:

<https://books.google.cz/books?id=MtduBQAAQBAJ&pg=PP1&dq=The+Best+of+Louisa+May+Alcott+%28Annotated%29+Including:+Little+Women,+An+Old+...&hl=cs&sa=X&ei=cNdiVb7QI8H4Uv3HgLGm&ved=0CCAQ6AEwAA>

CART, Michael. The Value of Young Adult Literature. *YALSA* [online]. 2008 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://www.ala.org/yalsa/guidelines/whitepapers/yalit>

DOLL, Jen. What Does 'Young Adult' Mean? *The Wire* [online]. 2012 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: http://www.thewire.com/entertainment/2012/04/what-does-young-adult-mean/51316/#disqus_thread

GRAVETT, Paul. Manga. *COMICS, GRAPHIC NOVELS, MANGA* [online]. 2006 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://www.paulgravett.com/articles/article/manga>

Heslo „dívka“ ve Slovníku spisovné češtiny. *Internetová jazyková příručka* [online]. 2015 [cit. 2015-05-26]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=dívka&Hledej=Hledej>

HOWELL, Robyn E. *Young Adult (YA) Literature: Details and Trendsetting*. Missouri, 2011. Dostupné z: https://centralspace.ucmo.edu:8443/xmlui/bitstream/handle/10768/106/RHowell_LibraryScience.pdf?sequence=1. Výzkumné šetření. University of Central Missouri.

KAI-MING, Cha. Discovering Manga with Frederik Schodt. *Publishers Weekly* [online]. 2010 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/new-titles/adult-announcements/article/41800-discovering-manga-with-frederik-schodt.html>

MASAMI, Toku. Shojo Manga: Girl Power!. *Chico Statements: CSU* [online]. 2006 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: http://www.csuchico.edu/pub/cs/spring_06/feature_03.html

Obyvatelstvo. *Český statistický úřad* [online]. 2013 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20556123/3202031405.pdf/>

ORTOVÁ, Zdenka. Bez sexu by hrdinky nebyly reálné, říká autorka 52 knih pro mládež. *Ona.Dnes.cz* [online]. 2009 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: http://ona.idnes.cz/bez-sexu-by-hrdinky-nebyly-realne-rika-autorka-52-knih-pro-mladez-pw1-/spolecnost.aspx?c=A090624_121349_ona_ony_jup

PTÁČEK, Radek a Hana KUŽELOVÁ. *Vývojová psychologie pro sociální práci* [online]. 2013 [cit. 2015-05-25]. ISBN 978-80-7421-060-0. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14812/VP_nahled.pdf

PROKEŠ, Josef. *Vývojová psychologie - učební text. Doc. PhDr. Josef Prokeš, Ph.D.* [online]. 2010 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://www.fi.muni.cz/~qprokes/>

Romance subgenres. *RWA* [online]. 2014 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <https://www.rwa.org/p/cm/ld/fid=579>

Slovník spisovného jazyka českého. *Ústav pro jazyk český* [online]. 2011 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz>.

ŠUBRTOVÁ, Milena. Obraz mentální anorexie v umělecké literatuře pro děti a mládež. *Škola a zdraví* [online]. 2009, (21) [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: http://www.ped.muni.cz/z21/knihy/2009/31/31/texty/obecne_cze_clanky/24_subrtov a.pdf

THORN, Matt. Shôjo Manga—Something for the Girls. *Shoujo Manga* [online]. 2001 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: http://matt_thorn.com/shoujo_manga/japan_quarterly/index.html

YALSA. *The Hub* [online]. 2014 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://www.yalsa.ala.org/thehub/>

Seznam tabulek

Tabulka 1: Romeo-juliovský motiv v populární a umělecké literatuře..... s. 70

Tabulka 2: Konfliktní vztah dcery s matkou v populární a umělecké literatuře.....s.71

Seznam použitých zkratk

YA - Young Adult (mladý dospělý, dopsívající)

RWA - Romance Writers of America

YALSA - the Young Adult Library Services Association

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník - populární četba pro dívky

Příloha 2: Rozdílné znaky umělecké a triviální literatury

Příloha 3: Práce s texty téhož žánru o rozdílné umělecké kvalitě

Příloha 4: Shoujo manga jako mluvní a slohové cvičení

Příloha 5: Shoujo manhwa jako mluvní a slohové cvičení

Příloha 1

DOTAZNÍK: POPULÁRNÍ ČETBA PRO DÍVKY

1) Věk: _____ let

2) Dokončete výpovědi zakroužkováním vám nejbližší varianty z uvedených možností:

a) Populární literaturu pro dívky (např. Lanczová, Upíří deníky, apod.)

čtu dodnes od svých _____ let - četla jsem, když mi bylo _____ - nikdy jsem žádnou knihu/mangu tohoto žánru nečetla

b) Čtu/ četla jsem nejvíce populární literaturu pro dívky od autorů

českých - angloamerických - asijských - jiných národností

c) Čtu/ četla jsem populární literaturu pro dívky nejčastěji v podobě

knihy klasické - knihy elektronické - mangy na internetu

3) Víte, co je to *shoujo manga*? ANO - NE

4) Přečetla jste si někdy nějakou *shoujo mangu*? ANO - NE

V případě, že odpovíte ANO, uveďte, v jakém jazyce to bylo: _____

5) Uveďte (maximálně) 5 vašich oblíbených titulů řadících se žánrově k populární literatuře pro dívky:

6) Jakou zajímavou knihu/ mangu pro dívky jste přečetla za poslední rok?

7) Jakou knihu/mangu pro dívky si plánujete přečíst? A proč? (doporučení kamarádek, přečtená recenze, ...)

Příloha 2

Téma: Rozdílné znaky umělecké a triviální literatury

Cílová věková skupina: 15-19 let, chlapci i dívky

Cíl vzdělávací: Naučit žáky odlišovat literaturu vyšší a nižší umělecké kvality

Cíl výchovný: Vést žáky k respektování lidských práv a k vzájemné solidaritě

Rozvíjené kompetence dle RVP G¹²³:

- *kompetence k řešení problémů* - rozpozná problém, objasní jeho podstatu, kriticky interpretuje získané poznatky a zjištění a ověřuje je, pro své tvrzení nachází argumenty a důkazy, formuluje a obhajuje podložené závěry

- *kompetence komunikativní* - rozumí sdělením různého typu v různých komunikačních situacích, správně interpretuje přijímaná sdělení a věcně argumentuje

- *kompetence občanská* - rozšiřuje své poznání a chápání kulturních a duchovních hodnot, spoluvytváří je a chrání; hájí svá práva i práva jiných, vystupuje proti jejich potlačování

Zahrnuté očekávané výstupy dle RVP G - Český jazyk a literatura:

- rozliší umělecký text od neuměleckého, nalezne jevy, které činí text uměleckým
- rozliší texty spadající do oblasti tzv. literatury vážné, středního proudu a literárního braku a svůj názor argumentačně zdůvodní
- rozliší a specifikuje jednotky vyprávění (časoprostor, vypravěč, postavy) a zhodnotí jejich funkci a účinek na čtenáře
- rozezná typy promluv a vyprávěcí způsoby a posoudí jejich funkci v konkrétním textu
- při interpretaci literárního textu ve všech jeho kontextech uplatňuje prohloubené znalosti o struktuře literárního textu, literárních žánrech a literárněvědných termínech
- vysvětlí, jakým způsobem se reálný svět promítá do literárního textu

¹²³ BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007, 100 s. ISBN 978-80-87000-11-3.

Mezipředmětové vztahy:

- Dějepis:

- obraz sociální reality středověké společnosti
- středověké představy o spravedlnosti, tresty

- Občanský a společenskovední základ:

- význam začlenění jedince do sociálních vazeb
- principy nedemokratického státu
- nedodržování základních lidských práv, konflikt osobních etických principů a norem určovaných státem
- dějinná proměnlivost základních etických norem

- Etická výchova:

- důstojnost lidské osoby, respekt k druhým
- pomoc druhým, sociální empatie

Materiály:

Umělecký text:

Quasimodo se nechal vést, strkat, nést, posadit, svázat a připoutat. Na jeho tváři se nezračilo nic, leda údiv divocha nebo hlupáka. Vědělo se, že je hluchý, teď se zdálo, že je i slepý. Srazili ho na kolena na kulatou desku: nechal si to klidně líbit. Svlekli mu košili a kabátec až po pás; strpěl i to. Omotali ho novou soustavou popruhů a železek: nechal se spoutat a sešněrovat. Jen občas hlučně zafuněl jako tele, jehož hlava visí a kýve se přes okraj řeznické káry.

"Trouba!" řekl Jan Frollo ze Mlýna svému příteli Robinu Vejražkoví (neboť oba studentíci šli samozřejmě v houfu za odsouzencem). "Chápe asi tolik, jako chroust zavřený v krabici."

Bláznivý smích se ozval v davu, když se objevil Quasimodův nahý hrb, jeho velbloudí prsa, jeho mozolovitá a chlupatá ramena. Za všeobecného veselí vystoupil na plošinu muž v městském stejnokroji, nevysoký, ale statný a stoupl si vedle odsouzence. Jeho jméno kolovalo brzy v davu. Byl to mistr Pierrat Torterue, přísežný učitel Châteletu.

Nejdříve postavil do jednoho rohu pranýře černé přesýpací hodiny, jejichž horní nádobka byla naplněna červeným pískem, plynoucím do spodní nádržky. Pak si svlekl svrchní kabátec a diváci spatřili v jeho pravé ruce tenký bičík, spletený z dlouhých bílých lesklých a uzlovitých řemínků, opatřených na konci kovovými drápky. Levou rukou si nedbale vyhrnul košili na pravé paži až k rameni.

A tu vykřikl Jan Frolo, vystrkuje svou plavou kučeravou hlavu nad ostatní obecenstvo (vylezl si kvůli tomu Robinu Vejražkovi na ramena): "Račte se podívat, dámy a pánové! Jednou provždy budou bičovat mistra Quasimoda, zvoníka mého bratra, pana arcijáhna z Josas, ten nepovedený vzorek orientální architektury, který má záda jako kopuli a nohy jako zkroucené sloupy!"

Dav se rozesmál, zvláště děti a děvčata.

Konečně mučitel dupl nohou. Kolo se počalo otáčet. Spoutaný Quasimodo se zakymácel. Ohromení, jež se najednou objevilo v jeho obličejí, jen zdvojnásobilo výbuchy smíchu kolem dokola.

Náhle, v okamžiku, kdy kolo při svém oběhu nastavilo mistru Pierratovi hrbatá záda Quasimodova, zdvihl mistr Pierrat paži, jemné řemínky zasvištěly ostře vzduchem jako klubko zmijí a vztekle dopadly na ubožákova záda.

Quasimodo sebou škulbl, jako by se náhle probudil. Začínal chápat. Zkroutil se v poutech, překvapením a prudkou bolestí zkřivily se mu příšerně svaly v obličejí; nevydal však jediný sten. Jen hlavou otáčel sem a tam, dozadu, napravo, nalevo, klátivě jako býk, kterého píchl do boku ovád.

Po první ráně následovala druhá, pak třetí, pak další a další a stále dál. Kolo se bez přestání točilo a rány pršely. Brzy vytryskla krev a řinula se po černých ramenech hrbáčových v tisíci pramencích. Tenké řemínky, jež po každé svištivě rozřízly vzduch, rozstříkovaly ji v kapkách do davu.

Quasimodo se stal opět netečný — alespoň se zdálo. Zprvu se pokusil potají a bez velké vnější námahy zpřetrhat pouta. Bylo vidět, jak mu vzplanulo oko, jak mu nabíhají svaly a stahují se údy a jak se řemínky a řetízky napínají. Vyvinul ohromné, zázračné, zoufalé úsilí; leč stará želízka pařížského hejtmanství odolala. Zapraskala — a to bylo vše. Quasimodo vyčerpán klesl. Hrůza v jeho tváři ustoupila výrazu hořké a hluboké bezmocnosti. Zavřel své jediné oko, svěsil hlavu na prsa a dělal mrtvého.

Od té chvíle se už nepohnul. Nic ho nepřimělo k pohybu. Ani krev, jež se mu bez přestání řinula, ani rány, které byly stále zuřivější, ani vztek mučitele, který se sám mučením rozohňoval a opájel, ani syčení strašlivých řemínků, ostřejších a svištivějších než křídla moskytů.

Konečně zřízenec z Châteletu, který od počátku exekuce stál vedle žebříku, v černém obleku a na černém koni, ukázal ebenovou hůlkou k přesýpacím hodinám. Mučitel se zastavil. Kolo se zastavilo. Quasimodo pomalu opět otevřel oko.

Mrskání bylo skončeno. Dva pacholci přísežného mučitele omyli krvácející ramena odsouzencova, natřeli je jakousi mastí, jež okamžitě zacementovala všechny rány, a hodili mu na ramena jakýsi žlutý hadr, střižený jako ornát. Pierrat Torterue zatím oklepával rudé a krví nasáklé řemínky o dlažbu.

Pro Quasimoda však ještě všechno neskončilo. Zbývalo mu ještě podstoupit onu hodinu na pranýři, kterou mistr Florián Barbedienne tak moudře přidal k rozsudku pana Roberta d'Estouteville — vše pro větší slávu staré fyziologické a psychologické slovní hříčky Jana Cuměnského: "*Surdus absurdus*."

Převrátili tedy přesýpací hodiny a nechali hrbáče přivázaného ke kůlu, aby tak spravedlnost byla vykonána do písmene.

Prostý lid, obzvláště ve středověku, je ve společnosti tím, čím je dítě v rodině. Pokud setrvává ve stavu prvotní naivní nevědomosti, mravní a duševní nevyspělosti, můžeme o něm říci stejně jako říkáme o dětech: Ten věk nezná slitování.

Ukázali jsme už, že Quasimodo byl všeobecně nenáviděn, pravda, z mnoha pochopitelných důvodů. V celém tom davu nebyl snad jediný divák, který by neměl nebo se alespoň nedomníval, že má důvod stěžovat si na zlého hrbáče od Matky Boží. Jeho vystavení na pranýři bylo přivítáno všeobecnou veselostí a krutý trest, který právě podstoupil, i bédný stav, v němž byl po trestu, nijak dav neobměkčily, naopak, přiosťily ještě jeho nenávisť, neboť do ní přimísily osten výsměchu.

A tak když bylo učiněno zadost "uražené spravedlnosti", jak ještě dnes drmolí čtverhranné doktorské birety, následovaly tisíce pomstychtivé projevy lidí z davu. I tu, jako ve velkém sále, vynikaly zvláště ženy. Všechny proti němu měly nějakou zášť, jedny pro jeho zlomyslnost, druhé pro jeho ošklivost. Ty byly nejzuřivější.

...

(V. Hugo - *Chrám Matky Boží v Paříži*)¹²⁴

Neumělecký text:

... Najednou zvedá hlavu. „Co je to?“

Byla jsem tak ponořená do vlastních starostí, že jsem si až do teď nevšimla zvláštních zvuků, které znějí z náměstí. Svist, rána a to, jak dav zalapal po dechu.

„Pojď“, říká Peeta s nenadálou příkrostití. Nechápu, co se děje. Ten zvuk mi nic neříká, ale Peeta za ním zjevně tuší něco zlého.

Jen co dorážíme na náměstí, je jasné, že se opravdu něco děje, i když přes shromážděný dav není nic vidět. Peeta vystupuje na bednu u stěny cukrárny a podává mi ruku, zatímco se rozhlíží. Vylézám k němu, když se mi náhle staví do cesty. „Nechod sem nahoru. Jdi pryč!“ Šeptá, ale už dlouho jsem ho neslyšela mluvit s takovým důrazem.

„Co je?“ ptám se a pokouším se přes jeho odpor vyšvihnout na bednu.

„Jdi domů, Katniss! Budu tam za minutku, přísahám!“ říká.

Ať jde o cokoli, musí to být něco strašného. Vytrhnuji se mu a prodírám se davem kupředu. Lidé si mě všimají, poznávají mě a ve tvářích se jim zračí panika. Pokoušejí se mě zadržet a tiše na mě sykají.

„Jdi pryč, holka.“

„Jenom to zhoršíš.“

„Co chceš dělat? Chceš, aby ho zabili?“

V tu chvíli mi srdce tluče jako o překot a já je sotva vnímám. Víím jenom, že ať už se uprostřed náměstí odehrává cokoli, souvisí to se mnou. A když se konečně dostávám před dav, poznávám, že jsem se nemýlila. I Peeta měl pravdu. A ty hlasy kolem mě také.

Hurikán má ruce přivázané k dřevěné tyči. Nad ním visí divoký krocan, kterého ulovil, přibitý za krk. Hurikánův kabát leží stranou na zemi a on má strženou košili. Bezvzádně se kymácí na kolenou a drží ho jen provazy za zápěstí. Ze zad mu zbývá krvavá kaše.

Za ním stojí muž, kterého jsem ještě nikdy neviděla, ale poznávám jeho uniformu. Ta uniforma patří vrchnímu mírotvorci. Tohle ale není starý Cray. Je to nějaký vysoký, svalnatý muž s nažehlenými puky na kalhotách.

Jednotlivé kousky tohoto výjevu se mi v mysli poskládají v jediný celek teprve v okamžiku, kdy muž pozvedá ruku s bičem.

¹²⁴ HUGO, Victor. *Chrám Matky Boží v Paříži*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1956, s. 218-220.

„Ne!“ křičím a vrhám se kupředu. Je příliš pozdě na to, abych zabránila dalšímu švihnutí, a instinktivně vím, že nebudu mít ani sílu, abych úder zablokovala. Místo toho skáču před Hurikána. Zvedám paže, abych co nejvíc ochránila jeho zmlácené tělo, takže nemám čím odvrátit ránu. Bič mě zasahuje plnou rychlostí přes levou tvář.

Okamžitě cítím oslepující bolest. Před očima mi vyšlehnou klikaté záblesky světla a já klesám na kolena. Jednou rukou si držím obličej a druhou se opírám o zem, abych nepřepadla. Hned se mi začíná vytvářet podlitina, která mi zavírá oko. Kameny pode mnou jsou zvlhlé a ve vzduchu visí nasládlý pach Hurikánovy krve. „Přestaňte! Vždyť ho zabijete!“ vřískám.

Na chvilku zahlédnu útočnickovu tvář, tvrdou, s hlubokými vráskami a krutým úšklebkem. Šedivé vlasy oholené nakrátko, oči tak černé, jako kdyby je tvořily jen obrovské zorničky, dlouhý rovný nos zarudlý od mrazivého vzduchu. Svalnatá paže se opět zvedá, tentokrát proti mně. Mimoděk sahám rukou k ramenu, abych vytáhla z toulce šíp, ale zbraň jsem pochopitelně nechala v lese.

Zatínám zuby v očekávání dalšího úderu.

„Moment!“ vyštěkne jiný hlas. Na scéně se objevuje Haymitch. Zakopává o ležící tělo mírotvorce. Je to Darius. Ze zrzavých vlasů na čele mu vyčnívá obrovská fialová boule. Je v bezvědomí, ale dýchá. Co se stalo? Pokusil se pomoci Hurikánovi přede mnou?

Haymitch si ho nevšímá a trhnutím mě zvedá na nohy. „No skvělé.“ Natáčí mi obličej ze strany na stranu a prohlíží si mě. „Příští víkend ji mají fotit ve svatebních šatech. Co teď mám říct jejímu vizážistovi?“

V očích muže s bičem zahlédnu záblesk poznání. Zachumlanou do kožešiny, bez líčení a s copem zastrčeným pod kabát ve mně není snadné poznat vítězku posledních Hladových her. Zvláště s napuchlou polovinou obličej. Haymitch ale vystupuje v televizi už dlouhé roky a nedá se na něj jen tak zapomenout.

Muž zvolna spouští ruku s bičem. „Narušila výkon trestu u usvědčeného zločince.“

Mužův panovačný hlas i jeho zvláštní přízvuk mě varují před neznámým nebezpečím. Odkud pochází? Z Jedenáctého kraje? Ze Třetího? Přímo z Kapitolu?

„Mně by bylo sakra fuk, i kdyby vyhodila do luftu soudní budovu! Podívejte se na její tvář! Myslíte, že bude za týden připravená na focení?“ vrčí Haymitch.

Muž odpovídá stále stejně chladně, ale přece jen v jeho hlase slyším náznak pochyb. „To není můj problém.“

„Že ne? Ale bude, kamaráde. Jen co se vrátím domů, zavolám do Kapitolu,“ říká Haymitch. „A zjistím, kdo vám dal pokyn, abyste rozcupoval tvářičku mé krásné vítězky!“

„Ten člověk je pytlák. Proč se do toho vlastně motala?“ ptá se muž.

„Je to její bratranec.“ Za druhý loket mě teď drží Peeta, ale na rozdíl od Haymitche velice jemně. „A ona je moje snoubenka. Takže jestli chcete na něj, budete muset projít přes nás dva.“

Možná jsme to právě my. Jediní tři lidé v kraji, kteří smějí takhle odporovat. Ačkoliv určitě pouze dočasně. Naše jednání nezůstane bez odezvy. Pro tuto chvíli mi ale záleží jen na tom, abychom udrželi Hurikána naživu. Nový vrchní mírotvorce se ohlíží na svůj oddíl. S úlevou si uvědomuji, že jsou to samé známé tváře, staří přátelé z Jarmarku. Z jejich výrazů je jasně patrné, že se jim celá věc vůbec nezamlouvá.

Kupředu prkenně vychází Purnia, žena, která pravidelně jí u Mastné Sae. „Domnívám se, že za první porušení zákona již byl udělen požadovaný počet ran, pane. Pokud není trestem poprava, kterou by vykonala popravčí četa.“

„Taková je tu standardní procedura?“ ptá se vrchní mírotvorce.

„Ano, pane,“ odpovídá Purnia a řada dalších souhlasně pokyvuje. Jsem si jistá, že to ve skutečnosti nikdo neví, protože v Jarmarku bylo za situace, kdy se někdo objevil s uloveným krocanem, standardní procedurou objednat drůbeží stehýnko.

„Dobře. Tak si odtud odnes svého bratrance. A jestli přijde k sobě, připomeň mu, že až bude příště pytláčit na kapitolské půdě, osobně sestavím popravčí četou.“ Vrchní mírotvorce

otírá krev z biče, až na nás odletují kapky krve. Pak ho smotává do úhledných smyček a odchází.

Většina ostatních mírotvorců se toporně řadí do útvaru za ním. Několik jich zůstává, aby zvedli Dariovo tělo. Zachytávám Purniin pohled a než odchází, naznačují rty poděkování. Neodpovídá, ale vím jistě, že mi rozuměla.

„Hurikáne.“ Otáčím se k němu a pokouším se ztuhlými prsty uvolnit uzly jeho pout. Někdo nám podává nůž a Peeta mu přeřezává lana. Hurikán se hroučí k zemi.

„Radši ho odneseme k tvé matce,“ říká Haymitch.

Nemáme nosítka, ale stařena ze stánku s oblečením nám prodává prkno, které jí slouží jako pult. „Jenom neříkejte, kde jste ho sehnali,“ říká a rychle balí zbytek svého zboží. Většina náměstí už se vylidnila – strach je silnější než soucit. Po tom, co se právě stalo, to ale nemohu nikomu vyčítat.

Ve chvíli, kdy pokládáme Hurikána tváří dolů na nosítka, tu zbývá jen hrstka lidí, kteří ho mohou nést. Provizorní nosítka tak zvedá Haymitch, Peeta a dva horníci, kteří pracují ve stejné partě s Hurikánem.

(S. Collinsová - *Hunger Games: Vražedná pomsta*)¹²⁵

Časová dotace: 2-3 hodiny

Příkladový postup práce s texty:

1) Motivace: ukázka fotografie Notre-Dame de Paris:

- V jakém městě se nachází?
- Se kterým dílem si tuto památku spojujeme?
- Četli jste ho?
- Kdo je jeho autorem?
- Kdo jsou hlavní postavy?
- Dokážete stručně připomenout příběh?
- Odehrává se v době Hugova života?

- z časových důvodů lze dát žákům za úkol, aby si přečetli ukázku sami doma

2) Práce s první ukázkou - Chrám Matky Boží v Paříži:

- a) Příp. četba (nejprve potichu samostatně, poté nahlas společně).
- b) Co je tématem ukázky?
- c) V jakém prostředí se příběh odehrává? Je to v Notre-Damu nebo jinde? V jaké souvislosti je Notre-Dame v ukázce zmíněn?
- d) Je v textu explicitně vyjádřeno, kdy se příběh odehrává? Doložte. Jak se doba středověku odráží v textu implicitně? Odůvodněte. Myslíte, že je Hugovo ztvárnění věrohodné? Proč?
- e) Jaké postavy v ukázce vystupují?
- f) Co všechno jsme díky textu schopni říct o povaze a vzhledu Quasimoda? Jaké má vztahy k druhým lidem? Co je podle vás příčinou toho, že je „zlý“?
- g) Jak se proměňuje chování davu během Quasimodova mučení? Jak je v textu odůvodňováno chování davu?

¹²⁵ COLLINS, Suzanne. *Hunger Games: Vražedná pomsta*. Praha: Fragment, 2010, s. 60-62. ISBN 978-80-253-1110-3.

Je chování davu ke Quasimodovi v této situaci oprávněné? Je podle vás správné?

Jak byste se zachovali vy, kdybyste byli jediní z davu, kdo by nesouhlasil s jeho jednáním? Dalo by se v takovém případě něco dělat? Prodiskutujte se sousedem v lavici. Následně se o své názory podělte se třídou. Diskutujte.

- h) V čem spočívá podle vás nadčasovost ukázky? Změnilo se něco od středověku v chování lidí? V čem jsme podle vás stejní, v čem jiní? Může se člověk v dnešní době ještě dostat do podobné situace? Jak a kde?

ch) Jakým způsobem je úryvek vyprávěn? Er-forma, vševědoucí vypravěč -> ich-forma v pl. *Ukázali jsme už, že...* + velmi barvitě a živě.

i) Hodnotí nějakým způsobem vypravěč situaci? Jak? Doložte.

Souhlasí s Quasimodovým mučením a chováním davu? Doložte.

Promítají se do jeho promluvy nějaké filosofické myšlenky?

Jaký je to vypravěč? (používá odkazy, latinské citáty, používá poznatků z psychologie -> vypravěč vzdělaný)

j) Jak na vás text působí? Proč tomu tak je? Čím toho autor dociluje?

k) Jakým způsobem evokuje styl vyprávění dobu středověku? *Burlesknost + surovost a naturalismus v popisech* -> *hrubost doby*. Doložte.

l) K jakému literárnímu druhu a žánru byste úryvek zařadili? Proč?

m) Jaký kompoziční postup Hugo používá?

n) Jak zvyšuje dynamiku děje? -> *Střídání krátkých vět a dlouhých souvětí, dějová slovesa,...*

o) Charakterizujte jazykovou rovinu ukázky. Jazyková vrstva? Běžná slovní zásoba? Jazykové prostředky? (+ Množení větných členů -> např. *Quasimodo se nechal vést, strkat, nést, posadit, svázat a připoutat. Vyvinul ohromné, zázračné, zoufalé úsilí.*)

p) Jaké funkce text plní?

r) K jakému uměleckému směru řadíme Victora Huga? Projevuje se tato jeho příslušnost v ukázce?

s) Jakým způsobem se odráží v ukázce romantismus?

t) Rozdělit třídu na polovinu. Hra na spisovatele. První polovina píše v Hugově stylu jeden odstavec o tom, co situaci z ukázky mohlo předcházet, druhá polovina o tom, jak situace asi pokračovala. Následně prezentují vybraní žáci před třídou. Odůvodní, z čeho při tvorbě své hypotézy vycházeli. Poté porovnání s originálem.

t) Znáte i jiné knihy jiných autorů, které by zobrazovaly středověkou realitu či podobnou situaci (mučení)?

3) Práce s druhou ukázkou - Hunger Games:

- a) Rozdat text bez uvedeného názvu a autora.
 - b) Motivace: Poznáte, z jaké knihy úryvek pochází?
 - c) Četba (1. samostatně, 2. nahlas).
 - d) Odpověď na motivační otázku. Viděli jste filmové zpracování? (Převyprávějte stručně děj série.)
 - e) Co je tématem ukázky?
 - f) V čem je ve srovnání s ukázkou V. Huga zobrazovaná situace odlišná? V čem je stejná?
 - g) Víme z ukázky kdy a kde se příběh odehrává?
 - h) Jaké postavy v ukázce vystupují? Čím jsou charakterizovány? Co o jejich povaze, vzhledu a vztazích můžeme na základě textu říci? Jak se jejich zobrazení liší od toho Hugova? Jsou postavy psychologicky propracovanější v textu Hugově či spíše v textu Collinsové? Doložte.
 - ch) Jaký má dav vztah k mučenému? Jak se dav chová? Myslíte, že dnešní době odpovídá spíše jednání davu z tohoto úryvku nebo z Hugova? Diskuze - metoda sněhové koule.
 - i) Myslíte, že se Katniss zachovala správně? Proč se podle vás Haymitch rozčiluje kvůli Katnissině nadcházejícímu focení, když před ním mučí člověka?
 - j) Porovnejte obraz mučeného Hurikána s obrazem mučeného Quasimoda. Který na vás působí silněji? Proč?
 - k) Který úryvek na vás působí zajímavěji? Proč tomu tak je?
 - l) Který úryvek je více dějový? Avšak na úkor čeho?
 - m) Jakým způsobem zmírňuje Collinsová vypjatou situaci?
-
- n) Jak je příběh vyprávěn? K čemu to podle vás slouží?
 - o) Je text vystavěn jinak než ten Hugův? -> Hugův text je spíše popis, úryvek Collinsové má dialogický ráz.
 - p) Čím je zajištěna dynamika děje?
 - q) K jakému literárnímu druhu a žánru byste úryvek přiřadili? Proč?
 - q) Jakým způsobem utváří Collinsová fantazijní svět? Jak upozorňuje v textu na to, že se jedná o fikci? Používá nějaké historické prvky?
 - p) Charakterizujte jazykovou rovinu ukázky. Jazyková vrstva? Běžná slovní zásoba? Jazykové prostředky?
 - q) Porovnejte jazykovou a stylovou rovinu úryvku s Hugovým textem.
-

4) Uměleckost vs. triviálnost:

Je Hugův text umělecký? Je Collinsové text umělecký? Proč? Jaké funkce oba texty plní?:

- a) Žáci se nejprve zamyslí samostatně, v bodech zapíší na papír.
- b) Společná diskuze. Názory podepřené argumenty.
- c) Vyučující shrnuje během diskuze žáků to podstatné na tabuli.

Příloha 3

Téma: Práce s texty téhož žánru o rozdílné umělecké kvalitě

Cílová věková skupina: 13-16 let, chlapci i dívky

Cíle:

- *kognitivní:* vlastními slovy převyprávět text, porovnat rozdílné situace, vyvodit motivaci postav k určitému chování a zaujetí příslušného postoje, vyhledat informace v textu a být schopen je využít k podpoře svých tvrzení, argumentovat jimi, vytvořit rozuzlení příběhu na základě své čtenářské zkušenosti s žánrem, z náznaků v ukázce či z vlastní životní zkušenosti, zdůvodnit použití určitých textotvorných prostředků, vyhodnotit problémovou situaci z různých úhlů pohledu, zaujmout vlastní stanovisko k problému
- *afektivní:* utvářet postoje k rodičovství dospívajících, k interrupci
- *sociálně-komunikativní:* zpracovávat reakce členů skupiny, sdělit své stanovisko, respektovat názory druhých

Rozvíjené kompetence dle RVP ZV¹²⁶:

- *kompetence k učení* - vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení a tvůrčích činnostech
- *kompetence k řešení problémů* - rozpozná a pochopí problém, promyslí a naplánuje způsob řešení problémů a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností, samostatně řeší problémy
- *kompetence komunikativní* - formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu, naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí svůj názor a vhodně argumentuje
- *kompetence sociální* - přispívá k debatě celé třídy, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá poučení z toho, co si druzí lidé myslí a říkají,

¹²⁶ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. Praha: MŠMT, 2013. 142 s. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/433_1_1/

- *kompetence občanské* - respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do situací ostatních lidí

Zahrnuté očekávané výstupy dle RVP ZV - Český jazyk a literatura:

- dorozumívá se kultivovaně, výstižně, jazykovými prostředky vhodnými pro danou komunikační situaci
- odlišuje spisovný a nespisovný projev
- zapojuje se do diskuse, využívá zásad komunikace a pravidel dialogu
- využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu
- využívá poznatky o jazyce a stylu ke gramaticky i věcně správnému písemnému projevu a k tvořivé práci s textem
- tvoří vlastní literární text podle svých schopností a na základě osvojených znalostí základů literární teorie
- uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla
- rozlišuje základní literární druhy a žánry, porovná je i jejich funkci
- porovnává různá ztvárnění téhož námětu v literárním zpracování

Mezipředmětové vztahy:

Výchova ke zdraví:

- těhotenství a rodičovství mladistvých, nechráněný styk, zamilovanost, láska, partnerství

Výchova k občanství:

- osobní vztahy, konflikty v mezilidských vztazích, adaptace na životní změny, právo na život

Biologie:

- rozmnožování člověka, prenatální fáze těhotenství

Etická výchova:

- pozitivní hodnocení druhých v obtížných situacích, zodpovědný vztah k sexualitě

Materiály:

Vyšší umělecká úroveň:

„Podívej se, Karlo. Já se rozvedu, já si tě vezmu a potom-“

„Ach, leda bych zešílela,“ vyhrkla Karla a rozjasnila se. „Já tady - já tady držím takové štěstí - vždyť vy nevíte, co to je, mně je tě líto, že jsi muž, ty se mi směješ, ale to je mi jedno -“

„Jak bych se ti mohl smát.“

„ - a já to své nejšťastnější, co mám, zahodím pro nějaké sliby, ne.“

„Tak ty mi nevěříš,“ řekl Hegel.

„Ale ani slova,“ odpověděla Karla a usmívala se. „Na to mne, Hegle, nechytíš. Ještě se pokus zakazovat mi to jako lékař. Že by mě to zabilo. Tak ať mě to zabije. Já dřív nedám pokoj. Já jsem zdráva jako drak. Já k tobě na prohlídku nepůjdu.“

„Jsem zděšen,“ pravil Hegel, „víš, tou divokostí a snadností. A tys taková dřív nebyla. Srdce, vždyť neběží jen o tebe.“

„Vím. Vím,“ skočila mu do řeči. „Tvá rodina. Já když si představím Elu- Je tak mladá a už velká a - Snad se to dlouho nedoví-,“

„Jen si myslí,“ řekl Hegel.

„Víš, ale něco ti povím. Já vás všechny mám jistě ráda. Ale nejsem žádná Dáma s kaméliemi, abych se obětovala tvé rodině. Od tebe jsem nikdy nic nechtěla a nechci a nebudu chtít -“

(M. Pujmanová - *Pacientka doktora Hegla*)¹²⁷

Nižší umělecká úroveň:

Na chodbě před ředitelnu se opírá o topení Miki. No ne, taky na kobereček...? Uprostřed vyučovací hodiny je všude ticho jako v kostele, neznesvětím ho ani slůvkem ahoj.

Miki si takové servítky nebere. "No konečně," zašklebí se. "Trápím se, trápím, chtěl bych tě potkat v lukách..."

"Tam je spousta sněhu," odfrknu. Obejdu ho a přede dveřmi s cedulkou PhDr. Ivo Bratršovský se nejprve nadechnu, teprve pak natáhnu ruku, abych oznámila svou přítomnost.

"To bych nedělal," varuje mě Miki s pobaveným výrazem. "Bude dost vykulenej, co mu chceš..."

¹²⁷ PUJMANOVÁ, Marie. *Tři prózy o mládí*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 312.

V té chvíli mi zapálí! "Blbý fóry!"

Jelikož se otočím na patě a hodlám se bezodkladně vrátit do třídy, Miki mě chytne za ruku a trhnutím mě zastaví. "Moniko, neblbni už, sakra! V lukách je moc sněhu, sama jsi to říkala, zabral teprve ředitel. Kde jinde bych tě měl potkat, když se mi vyhýbáš jak čert svěcený vodě?! Nechápu tě. Jak to chceš tím, že mě budeš ignorovat, vyřešit?"

Protože nechci mluvit v tiché chodbě zrovna před ředitelnu, zamírím ke schodům a Miki jde samozřejmě se mnou. Teprve tam se ušklíbnu: "Jo tak, tys přišel řešit...! Máš pro mě prachy?"

Zatváří se zmateně. "Jaký prachy?"

"Na potrat," poradím mu. "Nebo jak to chceš řešit ty?"

Z hluboka se nadechne. "Nevím! Nevím, sakra, jak mám něco takového vyřešit, když... Ty jsi taky dobrá. Jen tak lážo plážo mi oznámíš, že jsi v tom, ale jako kdybys ráčila naznačit svoje stanovisko, jak to vidíš dál, to ne. Nechci bejt rejpal, ale řekl bych, že tebe se to taky týká."

"Že by?"

"Jo! Dokonce víc než mě," odsekne napruženě.

"Omyl. Dítě je těch dvou, co se podíleli na jeho početí."

"No právě proto," kapituluje. "Co s tím chceš dělat ty?"

V duchu se bavím jeho výrazem. "Možná si to nechám... A možná si to nechám vzít. Máš snad lepší návrh?"

Mikimu to v černých džínách a skvělé košili od Gucciho v černošedé kombinaci sluší stejně jako všechny jeho ohozy, je hezký i takhle zamyšlený a málem ani nevypadá jako frajer. Neža měla pravdu, spadl mu hřebínek! Bezradně se posadí na schody. "A... je to jistý...?"

"Jako že doufáš, že si dělám legraci? Je to stejně jistý, jako ty sis jistej nebyl, když jsi mi to udělal. Ale sázku jsi vyhrál, takže dobrý, ne?"

Sřelí po mně pohledem, který má sílu zabít. Udržím vážnou tvář, otočím se k němu a chůzí modelky odejdu zpátky do třídy. Když se na odpočívadle otočím, sedí bez hnutí na stejném místě. Vypadá zdrchaně. Patří mu to!

(L. Lanczová - *Zašeptej do vlasů*)¹²⁸

Časová dotace: 2 hodiny

Úlohy:

1) Rozdat ukázky bez uvedených autorů. Přečíst oba texty (nejprve potichu, poté společně nahlas).

¹²⁸ LANCOVÁ, Lenka. *Zašeptej do vlasů*.. 1. vyd. Praha: Víkend, 2006., s. 108-109. ISBN 80-7222-412-3.

- 2) Vlastními slovy vybraní žáci převypráví, jakou situaci ukázky zachycují.
- 3) Porovnejte, v čem je situace obou párů jiná.
- Jak se chová Karla k Heglovi? Proč? / Jak se chová Monika k Mikimu? Proč?
 - Jak se liší postoj Karly a Moniky k nenarozenému dítěti?
 - Jak se liší postoj jejich mužských poloviček? Proč si myslíte, že se jejich postoje liší?
- Snažte se vyvodit z ukázek.
- 4) Samostatná práce: zamyslete se nad tím, zda jsou oba texty na stejné umělecké úrovni. Vyhledejte v ukázkách co nejvíce argumentů pro svá tvrzení. K jakému žánru podle vás ukázky náleží? Proč si to myslíte? Společné shrnutí.
- 5) Jakými prostředky se snaží Lanczová zvýšit uměleckou úroveň textu? -> *Verše z Šrámkova Splavu, náboženské aluze*. K čemu slouží u Lanczové použití nespisovného jazyka?
- 4, 5 -> výstup: uvědomění si, že i v rámci jednoho žánru nacházíme texty různé umělecké kvality, vyučující se může zeptat, zda žáci znají takové případy např. v žánru fantasy/ detektivky/ sci-fi...
- 6) Dokázali byste podle užitého jazyka v ukázkách určit dobu, kdy byly texty napsány?
- 7) Práce ve dvojicích: upravte či nahraďte v promluvě Hegla a Karly obraty a výrazy, které se vám zdají zastaralé, tak, aby v dnešní době dialog působil přirozeněji. Dvě až tři dvojice předvedou nahlas zbytku třídy.
- 8) Napište, jak si myslíte, že skončí příběh Mikiho a Moniky. Prezentujte a uveďte, proč si to myslíte.
- 9) Diskuze:
- Jaké všechny radosti a problémy si představujete pod rodičovstvím během školní docházky?
 - Nepřemýšlejte pouze o době po narození dítěte, ale i o době před ním. Čím vším si asi musí nastávající nezletilí rodiče projít?
 - Proč by si podle vás měli nezletilí rodiče dítě nechat a proč ne?
 - Jak byste se v podobné situaci zachovali vy?

Příloha 4

Téma: Shoujo manga jako mluvní a slohové cvičení

Cílová věková skupina: 10-15 let, chlapci i dívky

Cíl vzdělávací: Naučit žáky pracovat s mangou, seznámit je hlouběji s tímto žánrem

Cíl výchovný: Vést žáky ke vzájemné spolupráci, schopnosti ocenit práci druhých

Rozvíjené kompetence dle RVP ZV¹²⁹:

- *kompetence k učení:* vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě

- *kompetence k řešení problémů:* pochopí problém, promyslí a naplánuje způsob řešení problému a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností, volí vhodné způsoby řešení

- *kompetence komunikativní:* formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu, rozumí různým typům textů, přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá ke svému rozvoji a k aktivnímu zapojení se do společenského dění

- *kompetence sociální:* účinně spolupracuje ve skupině, podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů

- *kompetence občanské:* odmítá hrubé zacházení, uvědomuje si povinnost postavit se proti fyzickému násilí

- *kompetence pracovní:* dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky

Zahrnuté očekávané výstupy dle RVP ZV - Český jazyk a literatura:

• dorozumívá se kultivovaně, výstižně, jazykovými prostředky vhodnými pro danou komunikační situaci

¹²⁹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. Praha: MŠMT, 2013. 142 s. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/433_1_1/

- využívá poznatky o jazyce a stylu ke gramaticky i věcně správnému písemnému projevu a k tvořivé práci s textem
- využívá znalostí o jazykové normě při tvorbě vhodných jazykových projevů podle komunikační situace
- tvoří vlastní literární text podle svých schopností a na základě osvojených znalostí základů literární teorie

Mezipředmětové vztahy:

Výchova k občanství:

- rovné postavení mužů a žen, lidská solidarita, pomoc lidem v nouzi, konflikty s druhými lidmi a jejich řešení

Výtvarná výchova:

- vztahy a uspořádání prvků v ploše, pohyb těla a jeho umístění v prostoru, komiks,...

Výchova ke zdraví:

- cvičení zaujímání hodnotových postojů a rozhodovacích dovedností, dovednosti pro řešení problémů v mezilidských vztazích, pomáhající a prosociální chování

Dramatická výchova:

- vstup do role, dramatická situace, příběh – řazení situací v časové a příčinné následnosti, dramatizace literární předlohy

Etická výchova:

- psychická a fyzická pomoc, pozitivní formulace problému, aplikace mravních zásad a hodnot

Multikulturní výchova:

- manga jako součást japonské kultury

Časová dotace: 2 hodiny

Úlohy:

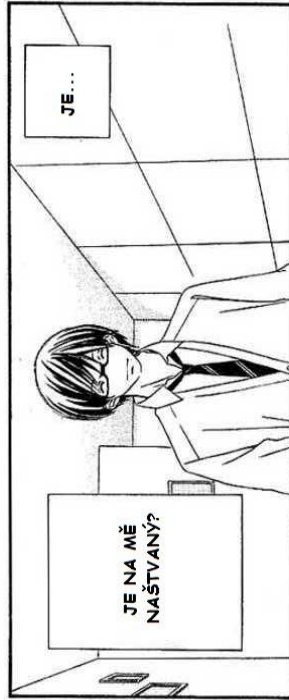
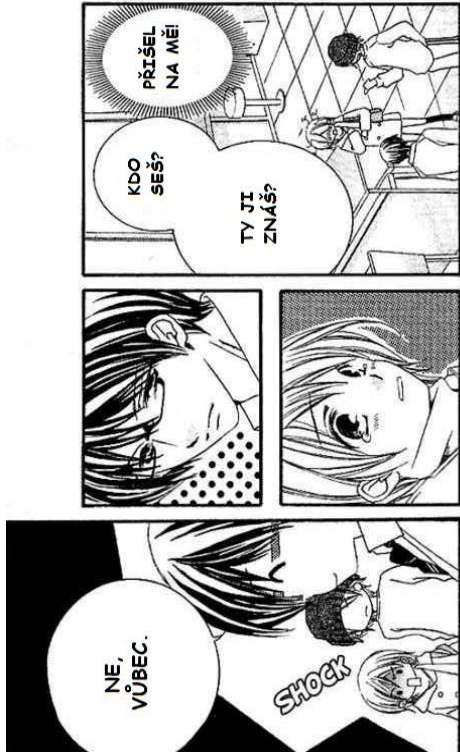
- 1) Motivace: vyučující nemluví, seznámí žáky s cílem hodiny prostřednictvím na papíru nakreslených bublin s textem, které žákům ukazuje.
- 2) Brainstorming: Co je to komiks? Jaké jsou jeho znaky?
- 3) Vyučující shrne a krátce pohovoří o japonské manze jako nedílné součásti japonské kultury a o tom, jak se liší od amerického komiksu (např. Spidermana). Nezapomene zmínit, že se čte zprava doleva!
- 4) Vyučující rozdá první tři stránky mangy s prázdnými bublinami. Žáci si je prohlédnou. Úkolem vyvolaných žáků bude převyprávět děj každého obrázku v minimálně čtyřech větách (pro 1 žáka 1 obrázek). Vyučující může vyhlásit i druhé kolo pro žáky, kteří ještě nehovořili, stanoví však podmínku, že interpretace obrázků musí být jiná, než v kole předchozím. Vítá se originalita a představivost žáků.

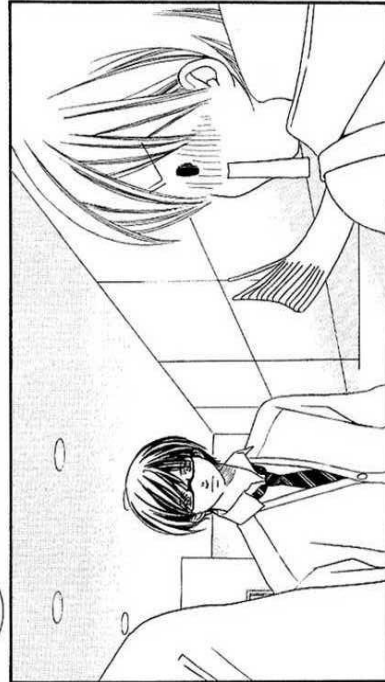
- 5) Žáci domyslí a dopíší promluvy postav do bublin tak, aby logicky korespondovaly s obrázky a vzájemně na sebe navazovaly. Když jsou hotovi, vymění si své práce vzájemně se sousedem v lavici. Ohodnotí, co je na práci kolegy nápadité, co se jim na ní líbí. Vyučující jim následně ukáže originál.
- 6) Žáci dokreslí mangu a vytvoří i promluvy tak, jak si myslí, že situace vyústí. Odůvodní, proč takové vyústění předpokládají.
- 7) Zamyslí se, jak by se v podobné situaci zachovali oni sami. Jinak nebo stejně? A proč?
- 8) Žáci nechají výtvořené na svých stolcích a jdou se podívat, co stvořili jejich spolužáci. Vyučující ukáže vyústění v originálu. Následně každý jmenuje

práci, která se mu líbila nejvíce, byla nejnápaditější. Třída se následně rozdělí do skupin podle toho, jaká práce se jim zdála nejlepší.

- 9) Každá skupina utvoří živé obrazy onoho zpracování. Nafotí je a utvoří ze scén komiks. Pomocí PC může doma přidat bubliny, rámečky...
- 10) Další hodinu proběhne vyhodnocení toho nejlepšího komiksu. Vítězný komiks může putovat na webové stránky školy, či do školního časopisu. Všechny práce pak lze vyvěsit na třídní nástěnku.

Genshoku Tsundere Danshi Semekare (manga), kap. 2.
Hiro Aikawaová, 2009.
Směr čtení: zprava doleva.

Příloha 5

Téma: Shoujo manhwa jako mluvní a slohové cvičení

Cílová věková skupina: 13-16 let, chlapci i dívky

Cíl vzdělávací: Naučit žáky pracovat s manhwa, seznámit je hlouběji s tímto žánrem

Cíl výchovný: Vést žáky ke vzájemné spolupráci a zdravému způsobu života

Rozvíjené kompetence dle RVP ZV¹³⁰:

- *kompetence k učení:* vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě
- *kompetence k řešení problémů:* pochopí problém, promyslí a naplánuje způsob řešení problému a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností, volí vhodné způsoby řešení
- *kompetence komunikativní:* formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu, rozumí různým typům textů, přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá ke svému rozvoji a k aktivnímu zapojení se do společenského dění
- *kompetence sociální a personální:* účinně spolupracuje ve skupině, podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevnování dobrých mezilidských vztahů, ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl sebeúcty
- *kompetence pracovní:* dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky

Zahrnuté očekávané výstupy dle RVP ZV - Český jazyk a literatura:

- dorozumívá se kultivovaně, výstižně, jazykovými prostředky vhodnými pro danou komunikační situaci
- využívá poznatky o jazyce a stylu ke gramaticky i věcně správnému písemnému projevu a k tvořivé práci s textem

¹³⁰ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. Praha: MŠMT, 2013. 142 s. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/433_1_1/

- využívá znalostí o jazykové normě při tvorbě vhodných jazykových projevů podle komunikační situace
- tvoří vlastní literární text podle svých schopností a na základě osvojených znalostí základů literární teorie

Mezipředmětové vztahy:

Výtvarná výchova:

- vztahy a uspořádání prvků v ploše, pohyb těla a jeho umístění v prostoru, komiks,...

Výchova ke zdraví:

- cvičení zaujímání hodnotových postojů a rozhodovacích dovedností, vztah k sobě samému, zdravotní rizika spojená se zneužíváním návykových látek, patologickými mimo školu, vyhodnocování manipulativního vlivu vrstevníků, cvičení sebekontroly a zvládání problémových situací

Dramatická výchova:

- vstup do role, dramatická situace, příběh – řazení situací v časové a příčinné následnosti, dramatizace literární předlohy

Multikulturní výchova:

- manhwa jako součást jihokorejské kultury

Časová dotace: 2 hodiny

Úlohy:

- 1) Motivace: ukázka přebalu Deliquent Lesson. Viděli jste už někdy podobný styl kresby? Kde? Poznáte písmo na přebalu?
- 2) Brainstorming: znaky komiksu. Dále: v čem se podle vás liší manhwa od amerického komiksu?
- 3) Vyučující upřesní informace. Zmíní rozdíly mezi mangou a manhvou. Manhwa se čte zleva doprava.
- 4) Žáci dostanou rozstříhané 1. - 3. stranu manhwy, některé bubliny jsou nevyplněné. Jednotlivé obrázky zařadí podle logické souvislosti.

5) Vybraní žáci vlastními slovy převypráví, jaká situace je na těchto stránkách zachycena. Tak si zkontrolují správné pořadí obrázků.

6) Žáci doplní logicky a originálně dialogy i vnitřní monology. Vzájemně si vymění se sousedem, podělí se o své dojmy.

7) Otázky: Proč tedy dívka pije? Čím jí asi chlapec přinutí? Chutná jí alkohol? Je podle vás dívčino chování správné? Co ji opravňuje pít a co ne? Diskutujte ve dvojicích. Prezentace názorů vybraných dvojic před třídou.

8) Rozdělení třídy na polovinu. První polovina napíše v nejméně patnácti větách, co dané situaci předcházelo. Druhá polovina vymyslí zakončení příběhu, také nejméně v patnácti větách. Prezentace před třídou. Každý se zamyslí, proč takový úvod/zakončení zvolil. Z čeho vycházel?

9) Ukázka komiksového úvodu a závěru, hledání podobností s výtvary žáků. Jaké ze závěru originálu vyplynulo poučení? Co si myslíte o oné dívce a onom chlapci?

Alternativa: vyučující může žákům ukázat originál předem a žáci ho poté pouze rozpracují do prozaického textu (jakoby podle obrázkové osnovy).

10) Ve čtyřlenných skupinách žáci prodiskutují, jak by se v podobné situaci asi zachovala o deset let starší žena. Proč si to myslí? Mohou svoji originální scénu zdramatizovat a ukázat spolužákům! Nebo jí mohou společnými silami ztvárnit ve vlastním komiksu.

Deliquent Lesson (manhwa), kap. 4.
 Yeon Doo, 2006.

Směr čtení: zleva doprava.

